

PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
CAHUL

CAHULUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă literară și social-culturală trimestrială

Nr. 17 (21) ianuarie-martie 2024

ISSN 2345 1416

*ÎN ZIUA-N CARE-OM DA DE-
ACEA COMOARĂ*

*NE LEAGĂ DE STRĂMOȘI NU NUMAI
DORUL.*

*UN VIS MĂREȚ ȘI-UN FALNIC
LEGĂMÂNT*

*NI-I IDEALUL NOSTRU-AUGÚST ȘI
SFÂNT.*

*SĂ LE-NTREGÍM, DAR: ȚARA ȘI
POPORUL.*

*N-A FOST UN ALT - MAI MARE -
JURĂMÂNT:*

*CUM NU-ȘI ÎNCHIDE PLEOÁPELE
IZVORUL,*

*SĂ TOT SĂPĂM PÂN' N-OM GĂSI
ULCIÓRUL.*

*SUBLÍM TABLOU, CUM RARE-S PE
PĂMÂNT!*

*VĂD ÎNGERI CUM FAC HORĂ LA
HOTĂRĂ,*

*PE DUMNEZEU ÎL VĂD CUM SE
POGOARĂ,*

*CĂ NU-N ZADAR SĂPATU-AM O
VIAȚĂ.*

*ÎN ZIUA-N CARE-OM DA DE-ACEÁ
COMOARĂ,*

*NE-OM ÎMPLINI-O, ȚARA,
DODOLOÁȚĂ,*

*RĂZNÍTUL NEAM L-OM STRÂNGE
GRĂMĂJOARĂ.*

(NICOLAE MĂTCĂȘ)

Bustul lui Mihai Eminescu (realizat de sculptorul Sergiu Ganenco)
inaugurat la Cahul pe 31 august 2019

**CAHULUL LITERAR ȘI
ARTISTIC**
ISSN 2345 - 1416

**Revistă literară și social-culturală
trimestrială**
Nr. 17 (21)
ianuarie-martie 2024
Fondator:
Primăria Municipiului Cahul

Redactor-șef: Veronica POPA
Secretar de redacție:
Marcela MUDRENCO
Paginare computerizată:
Ionuț CIUBOTARU

Redactori asociați:
Alexandru Manoil
Ana Bantș
Irina Nechit
Marcela Mudrenco
Mariana Hajder
Nicolae Dandiș
Nicolae Mățaș
Rodica Ursu - Naniu
Sava Calabadău
Valeriu Butulescu
Valeriu Gaju
Veronica Popa

Email:
cahululliterar@gmail.com
Tiraj: 400 exemplare
Tiparul a fost executat la
„Bons Offices” SRL, Chișinău
Coperta 1. *Fenicia Petruț, „Flori”*
Coperta 4. *Fenicia Petruț, „Acasă”*

Responsabilitatea pentru conținutul textelor
publicate și-o asumă în exclusivitate autorii acestora

SUMAR:

Alexandru Manoil	Vasile Țepordei, tribun al Basarabiei.....	4
Ana Bantș	Gheorghe Vodă. Între solitudine și solidaritate	14
Gheorghe Vodă	<i>Pronumele „ai noștri”</i>	17
	<i>O iarnă plină cu surprize</i>	19
	<i>În vacanța de iarnă</i>	21
	<i>O compunere nu chiar bună</i> <i>de aruncat</i>	23
Sava Calabadău	Argument pentru monografia unui sat	25
Rodica Ursu Naniu	O viață dedicată copiilor.....	34
Valeriu Gaju	<i>Bunica Maria, Găgăuzoica</i> (nuvelă)	41
	<i>Agenda Profesorului de Literatură</i>	43
Marcela Mudrenco	Hramul localității sărbătorit la Cahul.....	59
Marcela Mudrenco	Mariana Hajder: <i>Dacă scriu zi de zi,</i> <i>înseamnă că sunt fericită</i>	61
Mariana Hajder	Ionuț Ciubotaru: <i>Trăirile mele, sursa</i> <i>principală a fiecărui vers</i>	64
Valeriu Butulescu	Lecție de teatru și conștiință națională, dincolo de Prut. <i>Basarabia discretă a</i> <i>copilăriei mele</i>	66
Irina Nechit	<i>Un cuib de rândunele, în locul unde - a fost</i> <i>oglanda</i> (poeme)	71
Nicolae Mățaș	<i>În ziua-n care - om da de acea comoară</i>	67
Veronica Popa	De Ziua Culturii Naționale. <i>Cuvântul</i> <i>care ne zidește</i>	72

Vasile Țepordei, tribun al Basarabiei

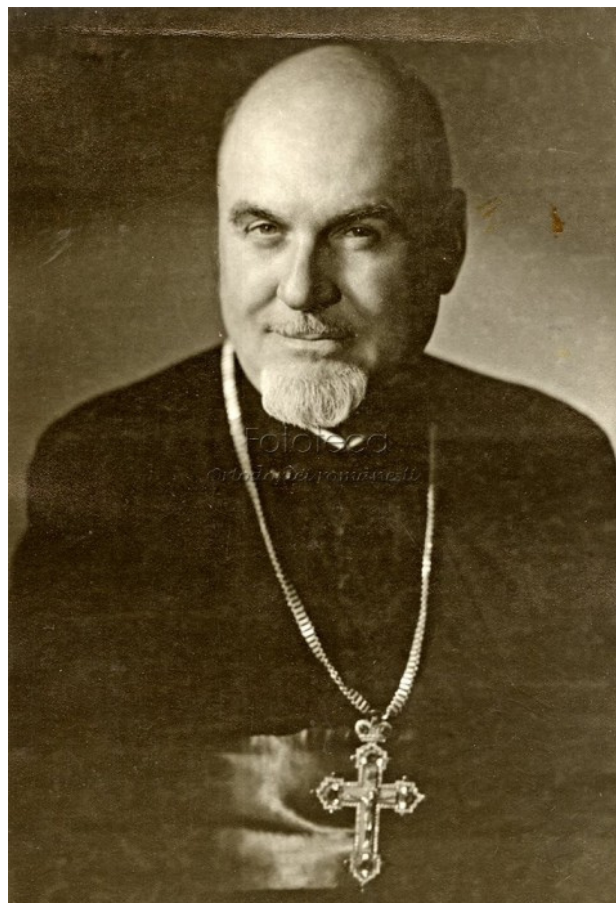
*Atât la Soroca și Hotin, cât și la Orhei și Cahul
întâlnești aceleași vibrații de dragoste între oameni.*

*Când m-am reîntors după 50 de ani în satul în care
m-am născut, am întâlnit aceeași căldură pe care am
simțit-o în anii copilăriei mele. Cârpeștii nașterii
mele sunt așa de infiltrați în firea mea, încât și la
această vârstă nonagenară resimt tinerețea aieva.*

*Am iubit, iubesc și voi iubi Basarabia cât voi trăi.
Este un adevărat colț de rai, cu toate valurile
potrivnice ce s-au abătut asupra noastră. Basarabia
este un loc sfânt pe pământ și trăitorii de pe aceste
meleaguri vor fi veșnic modele de oameni între
oameni și frați între frați.*

*Trăiască Basarabia și basarabenii cu neamul din care
se trag cât va dura soarele pe cer!*

(Preot Vasile ȚEPORDEI)

Născut la 5 februarie 1908, în Cârpești, jud. Cahul. Studii la Seminarul teologic (1921-1929) și la Facultatea de Teologie din Chișinău (1929 -1933); Seminarul Pedagogic Universitar din Iași, cu examen de capacitate pentru Religie în 1937. Profesor de Religie la diferite licee din Chișinău (1935-1940 și 1941 – 1944: “Industrial”, Alexandru Donici”, “Regina Maria”, “Regina Elisabeta”, “Regele Ferdinand”) și din București (1940-1941 și 1944-1948 “școala normală de Menaj”, Liceele “, Bălașa Brâncoveanu” și “Regina Maria”).

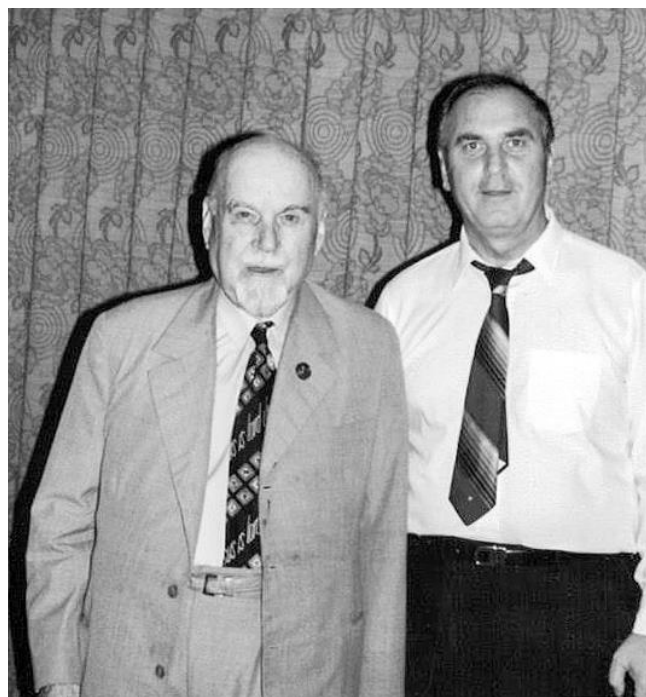
În vara anului 1956, la Lingura, sat din coasta de sud-vest a Cârpeștilor Cantemirului, dincolo de fâșia forestieră cu zarzări și ulmi din preajma grădinii noastre, apărură o colibă. Intrigat de sălașul ce-mi părea durat dintr-o sete de joacă a locatarilor săi, îi însoțeam mai de fiecare dată pe tata sau pe mama, care treceau frecvent pe la noii lor vecini, la cei cinci ani ai mei fiind și derutat de sintagma „oameni ridicăți” și de o noțiune geografică sacadată, cu prevalarea consoanelor sonore: Bureat-Mongolia Siberiei – locul de unde revenise la baștină această familie cu șapte copii, șase dintre care trăiau în acea colibă mare acoperită

cu paie. Părinții lor – moș Timofte Țepordei, înalt și osos, cu sprâncenele aproape îngemănate, cu palmele noduroase și grele, și mama Olimbița, mică de stat și plinuță, cu niște ochi ce parcă-ți zâmbeau întotdeauna.

La puțină vreme, robotind cu un sârg ce suscita admirația, dar și nedumerirea multora, noii-vechii lingureni și-au înălțat o casă nouă, poate că cea mai arătoasă din sat. Peste ani, când devenisem student la filologie și când moș Timofte, cu hazu-i inerent, mă tot întreba: „Măi Alisandri, și chiar n-a întrebat nimeni despre mine în Chișinăul cela?..”, îmi spusese odată că are un văr instalat la București – Vasile Țepordei, mânuitor și el de cuvinte care odi -

nioară editase un ziar al său, „Raza”. N-am fost impresionat: parcă puțini gazetari sunt pe lumea asta?.. După ce s-a „dezghețat” Prutul, însă, am aflat multe despre acel văr Vasile Țepordei, convingându-mă surprins că în ipostaza-i de slujitor al altarului era, într-adevăr, o întruchipare desăvârșită și plenară a preotului, iar în cea de publicist – un tribun, un ziarist militant și vehement, „plin de cutezanță în apărarea civilizației, a umanității”. Contemplându-i și fotografiile inserate într-o publicație sau alta, mi-am amintit, surprins și de această dată, că anume pe el îl remarcasem printre cei câțiva preoți veniți în stânga Prutului la acel fascinant și euforic Pod de Flori Cahul-Oancea de la 6 mai 1990 – l-am remarcat din cauza bărbuței sale de apostol și, mai ales, a ochilor atât de calzi și sinceri. Să fi știut, atunci, cine era acel bătrânel mobil îmbrăcat în sutană, m-aș fi încumetat să mă apropiu, măcar pentru a-i povesti ce oameni harnici, cuminți și de treabă fuseseră moș Timofte și mama Olimbița, plecați între timp în lumea celor drepți...

Deși, cu siguranță, un cercetător pasionat al genealogiilor ar identifica prin arhive documentele confirmative, rădăcinile acestei remarcabile prin vigoare, dârzenie, tenacitate, dar și paciență, dinastii par a fi mitice: „Familia Țepordei se trăgea din ținutul Sorociei, satul Țepordei, comuna Cuhurești. Numele de Țepordei a provenit de la șapte frați, foști oșteni în armata lui Ștefan cel Mare, care în Bătălia de la Lipnic (1470), aproape de Nistru, făcuseră acte de vitegie. Pentru aceasta, Domnul Moldovei le-a dat o moșie, pe care au fondat satul ce le poartă și azi numele” (2). Oameni ai pământului, prin cultivarea căruia își căutau, robaci, împlinirile și rostul, la începutul dramatic al secolului XIX, tentați de orizonturile poate că mai vaste și de ciornoziomurile odihnite, ba chiar și virgine, din sudul Basarabiei, o parte din locuitorii, sedentari în esență, ai acelei așezări răzeșești de pe colinele împădurite din partea de răsărit a

Cuhureștilor și-au părăsit baștina, respectivul episod al migrației fiind evocat de către descendentul acestora, teologul și scriitorul Vasile Țepordei, cu aceeași intonație de legendă: „Când s-a colonizat Bugeacul, sudul Basarabiei, o parte din alde Țepordei au roit, întocmai albinelor, plecând în căutare de pământ mai mult. Au plecat vre-o sută de familii. Au înjugat boii la care, și-au luat hrană rece și bani în aur... Majoritatea lor, însă, s-a oprit la Cârpești. Aici au cumpărat o moșie de la o rusoaică și au înființat o mahala – Rusca, ce se păstrează până astăzi. Cel care a condus grupul roiților era Timofte Țepordei. Unul dintre cei mai înstăriți fusese Vasile Țepordei” (3). Vasile Țepordei – străbunicul celui care, peste mai bine de un secol, va deveni exponentul intelectualității combative din Basarabia interbelică, „portdrapelul contingentului”, după cum îl va califica un alt preot scriitor, Gheorghe Cunesco, copământeanul nostru fiind considerat drept „personalitatea care se identifică cu lupta pentru demnitate națională, cu jertfirea pentru neam și patrie”, numele căruia merită „să fie pus în lista ilustrelor personalități ce coboară din timpuri străvechi, fapta lor îndemnându-ne la rezistență și alimentându-ne cu energie be -

nefică în clipele de grele încercări (4). Menționatul Gh. Cunesco va remarca, de altfel, și faptul că una din premisele verticalității consecvenței și onestității lui V. Țepordei o constituie și „chibzuința cumpănită moldovenească, moștenită de la moșii și strămoșii răzești” (5) – o conștiință și o demnitate răzeșească neratată nici în virtutea faptului că cei doi fii ai lui Vasile și Elizaveta Țepordei, Alexandru și Tudor, s-au detașat de preocupările câmpenești ale părinților: au devenit preoți, cu școala făcută la Seminarul Teologic din Ismail, primul

din ei oficiind într-un sat din apropiere, Ceobalaccia, iar al doilea păstorindu-și enoriașii ceva mai departe, peste Prut, în parohia Vlădești din județul Covurlui (Galați). Ispita preoției o avu, fără îndoială, și fiul lor Ene, aspirația-i fiind, însă, inhibată de bunicul Vasile, fire aspră și poate chiar recalcitrantă, care-și crescua nepotul, după decesul tragic al părinților acestuia, în spiritul cultului ce-l nutrea el însuși față de pământ și de muncile câmpului – un cult inspirat cu prisosință, familia lui Ene și Anastasia fiind una din cele mai înstărite prin părțile locului: dispunea de 50 hectare de terenuri arabile și pășuni, de câteva hectare de vie și livadă, de multe oi și vite etc. Născut pe 5 februarie 1908, fiul lor Vasile a trebuit, firește, să se implice de timpuriu în treburile casei, să pască în zori și în amurguri târzii caii și cei doi boi, iar prin arșița zilelor – vacile. Refugiat la București după reanexarea Basarabiei la U R S S, va scrie în publicația-i „Raza” din 8 februarie 1941: „*Când mă gândesc la mormintele celor cinci frați din cimitirul satului natal, pe care i-am petrecut în primii ani ai copilăriei mele la cimitirul de sub poalele codrilor Tigheciului, durerea mă copleșește*” – *morminte ce erau îngrijite „cu atâta evalvie (...) de mâinile mamei, îmbătrânite de vreme și dureri”*. Îndurerați, dar și resemnați, părinții s-au bucurat din plin, totuși, de rostuirea destinelor celor patru supraviețuiți: Vasile va deveni, spuneam, un preot și un publicist notoriu, Teodor – contabil, surorile Maria și Nadejda – medic și, respectiv, cadru didactic.

Copilăria primului, precum și alte segmente mai semnificative ale biografiei acestuia, a fost evocată de

regretatul profesor de istorie Vasile Balan, autorul unei monografii „*Preotul scriitor Vasile Țepordei*” și al monografiei satului natal Cârpești „*A baștinei eternă amintire*”, o carte, insuficiența documentară a unora din paginile căreia le recuperează printr-o enormă risipă de inimă și suflet. Aceeași dragoste sinceră și incandescentă, identificată frecvent și cu o idolatrizare afișată, o manifestă și față de protagonistul monografiei menționate, stilul exaltat al căreia i-ar surprinde poate și pe niște eventuali romantici tardivi: „*Creștea copilul ca din apă: zvelt, înalt, frumos, harnic și dornic de buchia cărții, ca pasărea de zborul liber. Avea niște ochi ca geana zorilor și o privire adânc pătrunzătoare. Datorită grijii părinților și înclinației proprii, încă până a păși pragul școlii băiatul silabisea cele scrise în ziarele abonate de taică-său. În nopțile lungi de iarnă, când de crivățul aspru plesneau și pietrele din cuptor, viitorul preot și scriitor al neamului românesc, întins pe patul de după sobă, asculta cu nesaț, fiind numai ochi și urechi, minunatele povești toarse cu atâta măiestrie de bunică-sa*” (6). Silabisirea în cauză o datora „*Abecedarul*”-ui viitorului Mitropolit al Basarabiei, Gurie Grosu, „*primul abecedar românesc în Basarabia cu litere latine, pe care, văzându-l în 1917, la Iași, profesorul academician Ion Simionescu, după ce l-a răsfoit, l-a sărutat, cum ar fi sărutat Evanghelia Sfântă.*” (7).

În 1921 absolvi școala primară din satul de baștină. Peste mulți ani, în 1983, omagiat de prieteni, colegi și admiratori cu prilejul celei de a 75 - a aniversări, el rosti un Cuvânt de Mulțumire, în care - și exprima recunoștința

pentru părinții care, după cum mărturisea, „*m-au ajutat să evadez din satul în care m-am născut și primii mei ani am petrecut, ca să-mi pot continua studiile la Seminarul din Chișinău*” – seminar, la care a fost transferat, de la cel din Ismail, în 1922. În același Cuvânt de Mulțumire Vasile Țepordei își declară pietatea și condescendența față de profesorii de la seminarul Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, care i-au „lărgit orizontul asupra problemelor culturii teologice și ale vieții în general”, față de cei de la Facultatea de Teologie din Chișinău (1929-1933) care „m-au îmbrățișat cu căldură, m-au îndrumat, m-au stimulat și m-au încurajat în ale studiilor și scrisului”, precum și pentru mentorii săi de la Facultatea de Filozofie din Iași absolvită la 1937, care „mi-au luminat și întărit dragostea față de școală și elevi.” (8)

A desfășurat, mai bine de un deceniu, o activitate pedagogică intensă și fertilă: deși și anterior, student la teologie fiind, a predat neremunerat, timp de patru ani, religia la Școala Primară „Eleonora Teodoroiu” din Chișinău, după ce susținu la Iași examenul de capacitate a profesat la Liceul Industrial, la Liceele „Al.Donici”, „Regina Maria”, „Regele Ferdinand” și „Regina Elizabeta” din capitala ținutului, precum și la diverse instituții de învățământ secundar din dreapta Prutului: Școala Normală de Menaj, Liceele de fete „Regina Maria” și „Balașa Brâncoveanu”, Liceul Comercial „Carol I” din București. „*La orele de predare a religiei în învățământ, am folosit dragostea ca mijloc principal de infiltrare a cunoștințelor în sufletele elevilor mei, își va destăinui viziunile pedagogice însemnările autobiografice expediate la Chișinău în toamna anului 2001 cercetătorului Iurie Colesnic. Am fost protectorul elevilor, pe care i-am apărut de metodele învechite din învățământul nostru. Am folosit metoda activă în învățământ și am fost permanent atent la prefacerile ce le suportau elevii în epoca formării lor. Copilul trebuie studiat, înțeles și iubit.*” (9)

Manifestând, totuși, o empatie deosebită pentru elevii veniți din mediul rustic, mai respectuoși, sensibili și receptivi, Vasile Țepordei tindea ca elevul „să contribuie la reușita lecției, să se simtă personalitate activă, să însușească cunoștințele și noua informație într-un mod conștient, liniștit, cu mare dragoste și evlavie întru Dumnezeu”.

A avut și el, în perioada studiilor, profesori de prestigiu, veritabile somități științifice, literare și pedagogice: inițiatorul de la 1908 al revistei „Luminătorul” Constantin Popovici, academicianul Șt. Ciobanu, arhimandritul și publicistul Iuliu Scriban, scriitorii Gala Galaction și Nichifor Crainic ș.a. pe care-i va nominaliza cu generozitate în menționatul ceva mai sus Cuvânt de Mulțumire. Anume sub aceste auspicii favorabile își va valorifica și evolua talentul nativ în ale scrisului, activitatea publicistică începând-o încă la 1930, ca director al publicației „Studentul” – activitate ce pe parcurs a beneficiat și de „judecata judicioasă, îndrumarea înțeleaptă a mentorilor”, pentru ca grație acestui fapt, precum și constituției sale spirituale și preceptelor de conduită socială și umană inspirate de educația-i creștină, să nu fie captat de elucurbațiile politicianismului pe care l-a combătut cu vehemență, el nealunecând „nici în debandada gălăgioasă cuzistă, nici în extremismul fascist și criminal legionar – bolile politice ale epocii”, ci menținându-se „pe linia patriotismului autentic și salutar”, după cum nota Gh.Cunescu în același eseu „Tribun al Basarabiei”. A colaborat prodigios cu diverse periodice ale vremii: „Calendarul” lui Nechi -

for Crainic, care a contribuit substanțial, dacă nu decisiv, la lansarea lui V. Țepordei pe tărâmul complicat și sinuos al publicisticii; a semnat articole în „Țara noastră” a lui Octavian Goga, a scris la „Cuvântul moldovenesc”, „Luminătorul”, „Gazeta Basarabiei”, „Zorile”, „Misionarul” etc., după 1990 numele său fiind identificat frecvent și în diverse publicații de la Chișinău. Anume din cauza acestei fecundități condiționate și de deficitul de ziaristi în Basarabia a trebuit să semneze și cu multe pseudonime: *Vasile Dascălu*, *Țepeluș*, *Politicos*, *Vasiluș*, *V.*, *V.Ț.*, *V. Țep.*, și chiar *Vlad Țepeș*. Meritu-i primordial în acest domeniu al gazetăriei rezidă, însă, în faptul că a editat la Chișinău, fondator fiind, publicațiile ce au apărut ulterior și în dreapta Prutului – „Raza” și „Basarabia”, în aceleași consemnări autobiografice de la 2001 el specificând că în prima din ele a abordat „*probleme de interes creștin și național*” și că a format o serie de condeieri basarabeni – Sergiu Rocșa, Sergiu Matei Nica, Alexandru Bărdieru, Alexandru Enache, menționatul Gheorghe Cunescu, Robert Cahuleanu „azi Andrei Ciurunga” ș.a., cu care a militat „pentru reîntoarcerea limbii române în drepturile ei”. Cifra reprodușă de V. Țepordei impresionează: tirajul „Razei” depășise o sută mii de exemplare. „*Atmosfera în redacție era colegială, plăcută, își amintea Andrei Ciurunga. N-am pomenit să fi intervenit vreun diferend între noi, ne respectam, ne iubeam și ne ajutam reciproc, aveam un singur scop: să facem cât mai bune ziarele, cât mai bogate, cât mai utile*” (11). , poetul evocând atât alți colaboratori, mai în vârstă sau mai tineri, ai celor două ziare, inclusiv „*colegul de la Cahul*” Leonid Șeptițchi care semna cu pseudonimul *Leonid Luican*, cât și două manifestări de amploare, inițiator al cărora a fost inimosul director al celor două publicații, V. Țepordei. A promovat o publicistică imparțială și echidistantă, dar angajată în serviciul unor idealuri nutrite de întreaga societate, în particular de cea marginalizată a Basarabiei; la idealuri

nutrite de întreaga societate în particular de cea marginalizată a Basarabiei; la „Raza” a combătut „necruțător politicianismul, comunismul, a scris mult despre românitatea etnică, istorică și geografică a Basarabiei și mai ales despre ospitalitatea basarabenilor”, doar titlurile câtorva din multele sale articole fiind edificatoare în această privință: „Basarabia”, „Țăranul basarabeian”, „Sufletul Basarabiei”, „Specificul basarabeian”, „Mama basarabeiană”, „Tainele basarabene”, „Basarabeianca”, „Ție, Basarabie!”, „Laudă Basarabiei”, „Închinare Basarabiei”, „Basarabia darnică”, „Basarabia eroică”, „Basarabia creștină” etc., etc., tot prin titluri mărturisindu-și dragostea profundă și constantă față de pământul baștinei: „Basarabia – fagure de miere”, „Mi-i scumpă Basarabia”, „De ce iubim Basarabia” ș.a. – o iubire ce se revarsă tot atât de abundent, dar și cu multă durere, în articolul „Unirea Basarabiei” din „Raza” de la 9 aprilie 1933: la cea de a 15-ea aniversare a actului magistral de la 27 martie 1918 va constata derutat: „Cu mâna pe inimă, trebuie să recunoaștem că (...) Basarabia a fost considerată un fel de colonie africană. În ea s-au refugiat toți aventurierii politici și vânătorii de castele elvețiene. Oamenii de treabă ai

celorlalte provincii au rămas la ei acasă și numai pleava a venit și s-a opoșit în colonia transpruteană” – un fenomen reprobabil soldat cu faptul că „în anul de grație 1933, Basarabia este mult mai străină sufletește decât în 1918”. Dădea în vileag adevăruri consternatoare și dramatice, pentru că „de la primele sale articole și-a înțeles misiunea de a sluji Basarabia cu toată dăruirea, cu toate forțele sufletești, intelectuale și fizice, cu toate riscurile, pentru a vădi, a întări și a apăra românitatea ei, pentru a o face cât mai atașată de Țara-Mamă, România, cât mai cunoscută și mai vrednică de dragostea și admirația tuturor românilor. Nimeni altul n-a scris așa cum a scris Pr. Vasile Țepordei, real și judicios, fierbinte și perseverent (...) În acest înțeles de luptător patriot, preotului Vasile Țepordei i se îndreptățește investirea de onoare de publicist tribun al Basarabiei românești. Căci a fost fiul ei, s-a identificat cu istoria și soarta ei, luptând cu arma condeiului pentru afirmarea românității ei etnice și istorice, a culturii, limbii și religiei ei românești. Articolele Pr. V. Țepordei erau erupții de lavă toridă și incandescentă, de patriotism românesc”. (13) Cam întins citatul în cauză, deși invocat neintegral, dar nu știu dacă mai exact, mai plener și cu mai multă căldură, chiar dacă

*Biserica Mărcuța din București la care a slujit
Părintele Vasile Țepordei*

superlativele-s iminente la evocarea unui om tul și tainele nevoile și durerile, frumusețile și trecut pe celălalt tărâm, s-ar putea vorbi bogățiile, locurile și oamenii...” O cunoaștere despre publicistul tribun V. Țepordei, titlul deloc întâmplătoare a realităților și aspirațiilor respectiv fiindu-i argumentat explicit de către Basarabiei, un sentiment de implicare acut și Gh. Cunescu: „Basarabia n-a avut un ingenuu, declarația lui V.Țepordei cu privire la publicist militant, un ziarist total, un publicist pivoții și finalitățile activității sale publicistice tribun, până la Vasile Țepordei. A scris neputând fi bănuită de falsitate, epatare și ziaristică și Constantin Stere, dar o afectare, ea dezvoltând sursele definatorii ale publicistică politico-ideologică (socialistă-copiosului său filon patriotic: „Declar că am propagandistă); a scris articole și a condus stăruit să scriu cu pana muiată în călimara publicații și Pan Halippa, dar n-a fost ziarist domnească a lui Ștefan cel Mare și Sfânt și a lui propriu-zis, ci mai mult luptător politic și om Petru Rareș, care au zidit cetăți românești pe de partid; la fel Ion Pelivan, la fel promotorii Nistru; cu pana muiată în călimara de oțel a lui din generația Unirii... Altul care ar mai fi?.. Mihai Viteazul, care a unit, într-un ceas istoric, Nu vedem pe nimeni. A apărut V. Țepordei. toate pământurile românești, inclusiv Basarabia; El corespunde definiției de publicist tribun al în călimara cu sânge de erou a lui Ioan Vodă cel Basarabiei, secundat de alții (...) Și nimeni Cumplit, care a murit, sfârtecat de turci, la altul, fie că s-a numit Nicolae Iorga, sau Roșcani, în Basarabia, pentru libertatea Mihail Sadoveanu, sau Gala Galaction, sau Moldovei întregi; în călimara de învățat a lui Dumitru Iov ...– n-a scris despre Basarabia Dimitrie Cantemir, care a descris Moldova și cum a scris Vasile Țepordei. El i-a cunoscut Basarabia; în acea cu sânge de martir creștin a lui cel mai îndeaproape cum îi bate inima, sufle - Constantin Brâncoveanu, care s-a jertfit pentru

țară și credință. În cea de geniu a lui Mihai Eminescu, care a avut la inimă Basarabia românească; în cea de lavă de vulcan a lui Octavian Goga, „poetul pătimirii naționale”, care a simțit și durerea Basarabiei robite; în cea a lui Mihail Sadoveanu, admirator al răzeșilor orheieni și lăpușneni; în cerneala cu călimară istorică cu care s-a semnat, la 27 martie/9 aprilie 1918, unirea Basarabiei românești cu Țara-Mamă, România; cu pana muiată în inima mea de român basarabean”. Poate că-i prea desfășurată și această mărturisire, dar reprodușă în aceste pagini pentru că-i atât de frumoasă și metaforică, atât de densă și mobilizatoare. Aceeași vigoare a stilului detașat de digresiuni, de divagații și mizând prioritar pe verb și substantiv, aceeași limpezime a raționamentelor și atitudinilor – particularități ale publicisticii sale de până la 1944, când pe parcursul a doar 15 ani, de la debutul din 1 martie 1929, a publicat în 40 de gazete și reviste circa „o mie de articole” – le atestăm și în memoriile sale de mai târziu, „Amintiri din GULAG”, apărute inițial în revista „Columna”, iar peste doi ani, în 1992, într-un volum aparte – amintiri, în care „reconstituirea merge ades până la amănuntul calendaristic, onomastic, faptic. Pentru a face dezvăluirile, jurnalistul se folosește de fraze scurte, tranșante, nu are nevoie de înzorzonări și metafore. Emoția vine din relatarea brutală a vieții. Un scenarist sau regizor ar putea scoate din frânturile tragice un palpitant film al luptei omului contra destinului comunist” (16). După marile decepții de la sfârșit de iunie 1940, când disperările erau anihilate de speranța ignifugă la o readucere la matcă a Basarabiei cedate URSS, adică după primul refugiu, inopinat și precipitat, când V. Țepordei, care în același articol deloc aniversar prin intonație, „Unirea Basarabiei”, constata dezolat o divizare tacită între „noi”, basarabenii, și „voi”, regătenii, se va convinge de această dată de un adevăr pe care, în fond, niciodată nu l-a pus la îndoială („Atunci am văzut care este adevărata inimă a României, am simțit toată dragostea pentru noi”), au urmat aceleași sentimente devastatoare împărtășite la 1944, când s-a produs cel de al doilea exod, pe care-l bănuia de lungă durată, el, autorul atâtor articole incisive despre agresivitatea colosului de la răsărit, inclusiv „Criminalul din Piața Roșie”, fiind nevoit, până-n 1948, să adopte numele Teodor Pandlele, pentru a evita arestul. N-a reușit, însă: filat o habă de vreme, în septembrie 1948 a fost dus la securitate, anchetat fiind „de un oarecare Done, un tânăr sublocotenent, care fusese la Moscova și făcuse studii de securist” (235) – ofițer, pe care la 1956

palpant film al luptei omului contra destinului comunist” (16).

După marile decepții de la sfârșit de iunie 1940, când disperările erau anihilate de speranța ignifugă la o readucere la matcă a Basarabiei cedate URSS, adică după primul refugiu, inopinat și precipitat, când V. Țepordei, care în același articol deloc aniversar prin intonație, „Unirea Basarabiei”, constata dezolat o divizare tacită între „noi”, basarabenii, și „voi”, regătenii, se va convinge de această dată de un adevăr pe care, în fond, niciodată nu l-a pus la îndoială („Atunci am văzut care este adevărata inimă a României, am simțit toată dragostea pentru noi”), au urmat aceleași sentimente devastatoare împărtășite la 1944, când s-a produs cel de al doilea exod, pe care-l bănuia de lungă durată, el, autorul atâtor articole incisive despre agresivitatea colosului de la răsărit, inclusiv „Criminalul din Piața Roșie”, fiind nevoit, până-n 1948, să adopte numele Teodor Pandlele, pentru a evita arestul. N-a reușit, însă: filat o habă de vreme, în septembrie 1948 a fost dus la securitate, anchetat fiind „de un oarecare Done, un tânăr sublocotenent, care fusese la Moscova și făcuse studii de securist” (235) – ofițer, pe care la 1956

îl va cununa și-i va boteza mai apoi și copilul. Și dacă, referindu-se la primele zile de detenție, va mărturisi că acolo, la primăria de pe Calea Rahovei, „personalul închisorii se purta cu noi cu mănuși” (236), ulterior consemnările-i devin pe cât de lapidare, pe atât de dramatice: la Palatul Justiției, unde fusese transferat peste puțină vreme, „arestul prefecturii era un adevărat iad (...) Tot ce-i mai degradant, mai pervers, mai sub orice critică întâlnești în închisoare”; la Văcărești, unde a fost încarcerat pe 13 ianuarie 1949, primirea i-au făcut-o „gardienii, cu înjurături și brânceli”(238); pe 2 februarie 1949, ridicat de la Văcărești și predat rușilor, a fost anchetat de N.K.V.D. la închisoarea din Constanța unde era „un regim diabolic. Vai de capul nostru. Slăbisem, că ajunseseam la vreo 50 de kilograme. Eram învinuit de activitate antistalinistă. Mi se întocmise un dosar cu diferite articole reproduse din ziarele la care colaborasem” (239). Doctorul habilitat în filologie, absolventul de cândva al Școlii Pedagogice din Cahul, Sava Pânzaru, într-un zguduitor răvaș omagial scris cu prilejul aniversării a 90-a a părintelui V. Țepordei va realiza o analiză desfășurată a aceluși dosar intentat preotului și scriitorului considerat drept „criminal de război, arestat de către organele securității pentru activitatea ostilă ce a dus-o contra Armatei Sovietice”. A fost judecat la 9 iunie 1949, pedeapsa cu moartea fiindu-i substituită cu 25 de ani de muncă silnică, peste trei luni, la 9 octombrie, deținuții de la Constanța fiind îmbarcați în trenurile ce urmau să-i ducă în U.R.S.S. A îndurat stoic și cu demnitate, până în 1956, calvarul lagărelor și închisorilor staliniste – cele din Dnepropetrovsk, Harkov, Moscova, Sverdlovsk, Berezniki, Vorkuta, Potima, Iavas ș.a. „Viața în lagăr era un calvar permanent. Scăpai de un necaz și dădeai peste zece. Ofițerii politici aveau grijă ca să creeze oamenilor numai chin și amărăciune. Nu găseai unul care să caute să facă bine cuiva” (251), își va evoca martirajul cu aceleași propoziții scurte și detașate, ca niște așchii smulse din gheața de dincolo de Cercul Polar. Emoționante, prin efuziunile-i și nostalgiile-i parcă surprinzătoare, sunt scrisorile expediate din lagărele de la Vorkuta,

Iavas și Potima prietenului său din copilărie, Miron Balan de la Cârpești, căruia în răvașul de la 15 septembrie 1954 cu bun temei îi mărturisea: „Tu, dragă Miroane, te-ai arătat ca singurul consătean adevărat, sincer și fără să te temi să corespondezi cu un deținut politic”. Spicuiesc din câteva, fragmentele în cauză constituind niște detalii distincte la portretul moral al lui V.Țepordei: „Eu rămân mai departe să-mi duc crucea. Și-mi voi duce-o până la capăt. Sunt moralicește încă tare ca să mă doboare ăștia, cât și uitarea unora și mai știu eu ce stări protivnice”, scria pe 15 februarie 1954; „Tare mi-i dor de viață liberă. Asta după 6 ani de „mănăstire”, de când nu știu ce-i libertatea. Este îngrozitor de dureros... Râvnesc după libertate, după cum râvnește pasărea după zborul liber. Aș dori ca omenirea s-ajungă în totalitatea ei să nu știe ce-i lipsa de libertate”, mărturisea peste alte opt luni de detenție, la 16 octombrie 1954 – un dor de libertate acutizat și de tânga după locurile de baștină: Căci tare frumoasă a mai fost și tare mi-i dor de ea „*Dragă Miroane, când primesc scrisoarea de la tine, parcă stau de vorbă cu tot satul. Parcă stăm sub nucul din via noastră părintească și căutăm doina dorurilor noastre. Parcă aud glasul bătrânei mele mame, strigându-mă să vin acasă. Prin rândurile tale parcă-mi vorbește bătrânul meu tată, ale cărui oase se odihnesc colo în cimitirul de lângă cele două mori de vânt. Îmi apare în minte toată viața din trecut a bătrânului nostru Cârpești.*” Ultima scrisoare din GULAG cea scrisă în tren pe 8 aprilie 1956: a doua zi, pe la Ungheni, urma să treacă Prutul și să revină în Țară. Începând cu 1957, a fost preot activ la Islaz-Brănești, județul Ilfov, mai apoi, timp îndelungat, până la sfârșitul vieții, la Biserica Mărcuța din București, implicându-se cu același zel, prin activități pastorale și publice, în procese cu ample conotații civice și patriotice: era „basarabeanul cel mai căutat și mai solicitat atât de bucureșteni, cât și de întreaga țară”, după cum scria vechiul său prieten și confrate de condei și idei Gh.Cunescu.

Nu numai în dreapta, ci și în stânga Prutului, animat fiind de vechiul și niciodată ogoitul său dor de Basarabia, de dragostea pentru pământul și oamenii ei: „La vârsta mea trebuie să mărturisesc că pe unde am colindat n-am întâlnit atâta armonie între oameni ca în Basarabia nașterii mele, scria în autobiografia prezentată lui Iu.Colesnic. Atât la Soroca și Hotin, cât și la Orhei și Cahul, întâlnești aceleași vibrații de dragoste între oameni”. A călătorit mult, vizitând orașe din Franța, Germania, Italia, Rusia, Canada, Egipt, Israel, S.U.A., în orașul New-York fiind instalat cu traiul feciorul său Valentin, care în 1976 îi propuse să rămână acolo pentru totdeauna. „Am preferat însă să mă întorc într-o realitate de groază. Înțelegeam că în cazul în care rămân în Statele Unite pierd pe veci Basarabia, se destăinuia într-un interviu. Acolo fiecare își are problemele sale și puțin cui îi arde de pământul nostru... Aici însă plec în fiecare vară la Prut, mă închin și mă rog lui Dumnezeu să ne unească din nou, să șteargă hotarul dintre noi.” (20)

A fost un longeviv, prestața lui impresionând și la bătrânețe. „Această frumusețe bărbătească se mai păstra și acum și mă impresiona plăcut, această bătrânețe trecută prin grele încercări îmi inspira o admirație, un respect adânc”, remarcă în martie 1999 unul dintre noii cunoscuți ai săi. Preotul Sergiu Roșca, prietenul său încă din anii de învățătură la Seminarul Teologic din Chișinău, definea trei factori ai longevității lui V.Țepordei: „în primul rând, datorită vigoriei fizice, eredității, adică zestrei genetice moștenite de la înaintașii săi, răzeși de obârșie” (străbunicul Vasile trăise 118 ani, străbunica Elizaveta - 114), în al doilea – „optimismul său robust, atitudinea demnă și stoică pe care a avut-o față de atâtea încercări prin care a trecut” și, în fine, – „răbdarea sa nemărginită și faptul că a avut întotdeauna conștiința împăcată, știind că a militat, în scrisul său, pentru o cauză dreaptă și sfântă” – cauză pentru care a pledat cu aceeași feroare juvenilă și în volumele de mai târziu „Amintiri din GULAG”, (1992), „Drumul Golgotei” (1995), „Au murit cu gândul și dorul de

Basarabia” (1998). Pe bună dreptate, pledând și pentru constituirea unui muzeu la Cârpești, în acel articol de la 23 mai 2002 din „Literatura și arta” A.Moraru menționa că Vasile Țepordei „poate fi pus în același rând cu cei mai mari luptători împotriva comunismului, după cum au fost A.Soljenițan, L.Maldeștam, A.Saharov, Iohan Urbrich, Alexandru Baltaga și multe alte personalități politice din timpul său”.

A trecut la cele veșnice pe 15 mai 2002. „Deși a murit la 94 de ani, Vasile Țepordei își păstrase până la ultima zi a vieții sale o calitate rară: el nu îmbătrânise.

Oficia serviciu divin, scria articole, ținea cuvântări, participa la diverse manifestări, umbla pe drumuri, era într-un zbuluciu permanent, ca și cum el nu putea să moară. Și poate că nici n-a murit.”

Alexandru Manoil

- 1.S.Nucă. Pr.Paroh Vasile Țepordei la 40 de zile...// Literatura și arta, 27 iunie 2002
- 2.V. Țepordei. Căldura omenească topea ceața Siberiei//Basarabia în gulag, Ch.,1995, p.233
- 3.V. Țepordei. Amintiri din Gulag. B.,1998, p.8
- 4.R. Ciobanu. Ce mult ne-a iubit// Literatura și arta, 29 mai 2003
- 5.Aici și în continuare vom cita din „Preot Gh.Cunescu. Tribuna al Basarabiei//Basarabia, nr.2, 1993, pp.144-147
- 6.Vasile Balan. Preotul-scriitor Vasile Țepordei. Ch., 2005, p.20
- 7.Preot Gh.Cunescu, op.cit., p.144
- 8.V. Țepordei. Cuvânt de mulțumire//Basarabia, nr.2, 1993, p.157
- 9.Apud I. Colesnic. Basarabia necunoscută, vol.VII. Ch.,2007, p.270
- 10.A. Moraru. Fiul iubit al Basarabiei// Literatura și arta, 23 mai 2002
- 11.A. Ciurunga. Prin Basarabia de odinioară (13). La Liceul „Hasdeu” și la „Raza”// Patria tânără, 25 octombrie 1997, p. 9
- 12.Pr. Mihail Ispas. Un devotat scriitor al altarului – Vasile Țepordei// Literatura și arta, 1 octombrie 1998
- 13.Pr. Paroh, prof.Ioan Roșescu. Un om al tuturor// Literatura și arta, 27 iunie 2002
- 14.Apud S. Nucă, Pr. Paroh Vasile Țepordei la 40 de zile// Literatura și arta, 27 iunie 2002

Ana Bantoș, critic și istoric literar

Mai exact, este vorba de trauma care marchează ființa etnică a românului de la noi, traumă ce a trezit sentimentul nedreptății, acesta perpetuându-se și în poezia de ultimă oră unde, este adevărat, ia forme ale ironiei, fără a reuși însă să înșele, deoarece se știe că individul ironic nu este decât un sentimental disimulat. De altfel, și despre poetul modern de pe alte meridiane ale globului se spune: „Fisurile lumii trec prin inima poetului”. În mod paradoxal, dramele sfâșierii se manifestă în cu totul alt mod în peisajul literar circumscris într-o zonă izolată, cum e cea dintre Prut și Nistru, în comparație cu felul cum se manifestă acestea în general în lume. Deosebirea constă în faptul că poetul modern este chinat de singurătate și de incapacitatea de a mai crede în ceva. Cât privește realitățile literare basarabene, în special cele din anii '60-'70 ai secolului trecut, cred că sunt determinate de preocuparea obsedantă pentru adevărul ce se

GHEORGHE VODĂ. ÎNTRE SOLITUDINE ȘI SOLIDARITATE

Gheorghe Vodă face parte din generația scriitorilor care a reușit, în anii șaiszeci, să confere o altă dimensiune scrisului în peisajul literar autohton. În general, referindu-se la poezia română din Basarabia, criticii cvasiobiectivi observă, mai întâi de toate, prezența unui vădit capital sentimental, precum și legătura strânsă cu tradiția. Cauzele acestui fenomen specific basarabean țin, în primul rând, de contextul social, istoric și politic.

vrea rostit fie și numai cu jumătate de gură, cu alte cuvinte, în subtext. Iată un exemplu din creația lui Gheorghe Vodă: *Izvoarele durerii / În ființa ta lucrau. / Umedă de lacrimi / cămașa îți era. // Cea singură, / singurătatea ta, / ea ție cea mai aproape, / maica, / nu mai era. // Întindeai brațele s-o / cuprinzi / și cuprindeai văzduhul. // Îngenuncheai / fruntea să-i săruți // și sărutai pământul. / O, tu cel singur, / fiule, / albe îți vor fi nopțile, albe... // Pururi în ochii tăi va arde / steaua / singurătății – / lacrima. (Steaua durerii)*

Consacrată lui Grigore Vieru, poezia citată este emblematică pentru modul în care poetul basarabean își dă frâu liber durerii ce îl caracterizează. Dialogul dintre un poet născut pe malul Prutului, la nordul Basarabiei, și altul la sud („La sud, la sud e Patria mea!” – va scrie Gheorghe Vodă) înseamnă, în aceste versuri, un punct de maximă comunicare, evident, sentimentală.

De menționat faptul că, la rândul său, autorul Stelei de vineri remarcă o trăsătură definitorie a autorului Ploii fierbinți, anume – caracterul,

subliniind că acesta lipsea cel mai mult în spațiul culturii și modului de a fi al românului basarabean.

Este clar că „izvoarele durerii” „lucrează” în ființa poetului din Basarabia după alte criterii decât oriunde în altă parte: poetul modern, așa cum se profilează pe tot parcursul secolului al XX-lea, își caută identitatea din perspectiva individului izolat de societate, de aceea singurătatea este uneori oarecum poetizată, așa cum se întâmplă și într-o poezie ajunsă la un moment dat în topul textelor cântate (folk) lansată în cadrul cenaclului „Flacăra”, text în care „cina oamenilor singuri” e servită „la pachet”, sau sub formă de comprimate, consumatorii fiind îndemnați să ia „singurătatea ca pe un drog”. Dincolo de imaginea singurătății ca „drog” se citește experiența unui modernism excentric, asemănător celui transoceanic al generației Beat, precum și ecourile unor motive ce provin din lirica occidentală care au devenit foarte frecvente: este vorba de incapacitatea limbajului uman de a exprima viața și trecerea timpului. Diferența dintre sfâșierea sufletului poetului modern, în general, și cea a poetului basarabean, în particular, constă în faptul că în timp ce primul își consumă singurătatea în mod individual, celui de al doilea îi este caracteristic sentimentul solidarității. Anume în felul acesta se explică multitudinea de poezii-dedicații consacrate unor confrăți de condei, prieteni ai literaturii ce se scrie în Basarabia. Ajunși aici, ne dăm seama că o dimensiune a poeziei basarabene, inclusiv a celei semnate de Gheorghe Vodă, se cere desprinsă din cel al culturii în general. Astfel că activitatea de regizor și scenarist, de realizator al unor filme documentare și artistice (inclusiv în colaborare cu Vlad Ioviță), trebuie privită din perspectiva importanței pe care o are comunicarea dintre artele menite să consolideze, să dea mai multă vigoare peisajului cultural interriversan postbelic.

Mai trebuie notat aici că în timp ce poetul modern din Occident caută să proiecteze geograficul asupra interiorității, poetul basarabean recurge la proiectarea interiorității asupra spațiului geografic, Patria mică, în cazul lui Gheorghe Vodă fiind o dovadă elocventă în acest sens.

De menționat că recursul la acest topos (Patria mică) era un act de curaj în condițiile în care literaturii i se impunea o singură dimensiune geografică și spirituală – cea a imensului spațiu ex-sovietic. În acest context, „mersul desculț” devine echivalentul „însuflețirii” țărânei. Este curioasă, de asemenea, imaginea crucii de lemn ce prinde viață „înverzind”, la fel ca și cea a lemnului uscat ce sună „mai viu”, precum și imaginea lui Moș Pasăre, omul cu pasărea în inimă ce ne trimite la o trăsătură caracteristică a poeziei basarabene din acea vreme: cântecul ca expresie a trăirii în comun, astfel încât o bună parte din poezia perioadei respective poate fi așezată sub mottoul extras din creația populară: „Cu cât cânt, atâta sânt”. Sub cupola acestuia autorii basarabeni își consumă la modul liturgic sentimentul solidarității, cauzat de drama unui destin ingrat. Provocat, într-o atmosferă similară scriitorul ceh Milan Kundera (nevoit să se stabilească, în 1975, în Franța) făcea următoarea mărturisire: „*Aș prefera să trăiesc ascuns, cu modestie în micile mele amuzamente, în micile mele aventuri și plăceri, dar... sunt obligat să trăiesc cu neplăcere un destin care nu mi se potrivește deloc!*”.

În arealul interriversan din aceiași ani ('60-'70) personajul literar își potrivea destinul nu tocmai simplu în raport cu cel al colectivității. Iată-l pe Gheorghe Vodă trăind la modul contradictoriu nevoia de raportare la colectivitate: *Mult timp m-am ținut afară / mergând pe / drumuri strâmbे și străine / chiar la-ntâlniri cu dragostea / nu vorbeam eu, ci prietenii din / mine.*

Un Eu (scris cu majusculă) își revendică dreptul la existență.

Căutările interiorității în planul mai amplu al literaturii locale se profilează cu mai multă claritate pe fundalul ideologiei colectiviste dominante în epocă. Se știe că la baza ideologiilor totalitariste se află anume menta -

litatea colectivităţii care, anihilând individualităţile, transformă colectivul, masele în gloată ușor manevrabilă. Iată de ce poetul dă preferință reperelor morale profunde pe care le evocă și într-o epigramă: *Nu e greu / s-ajungi la ceruri. / Pân' la lună am ajuns. / E mai greu s-ajung la cerul / În urechea ta / ascuns. (În loc de epigramă).*

„Firul de iarbă”, „stropul de apă curată”, „portul luminat”, „luminatele fețe” răspund nevoii de psalmodiere simplă a vieții.

În absența senzaționalului, autorul extrage poezia dintr-o existență obișnuită, aproape rutinară. Momentul de sărbătoare sau, cum se spune astăzi, surpriza, intervine ca un moment de bilanț al unui ciclu săptămânal de rutină. Primitiv, Omul de duminică serbează zilele ce le-a împlinit. El „e trecut prin apele sudorii / și vlăguit ca omul muncitor / dar poartă-n el lumina sărbătorii, / cum are pomu-n el izvod de flori”. Gheorghe Vodă vizează aici o rânduială sacră a lucrurilor sau tradiția, inclusiv cea creștină, care, în planul mai mare al destinului neamului, face posibilă o continuitate firească, organică. Or, tocmai tradiția în acest sens fiind interzisă la acea vreme, poezilor le revenea datoria de a o reactiva. Anume din această perspectivă ni se dezvăluie cu mai multă certitudine mult discutatul și controversatul tradiționalism al literaturii române de la Est de Prut.

Simplu și auster în aparență, versul lui Gheorghe Vodă își concentrează sensurile în substrat, lăsând la suprafață impresia unei consumări intense de sensibilitate ce refuză travestiul formei artistice: *Mă încălzește-o sfântă taină / Și nimănui nu i-o declin.*

Atitudinea solemnă din poezia lui Gheorghe Vodă, gestul categoric, uneori crispat, se explică, în subtext, prin nostalgia recuperării sensurilor ascunse ori deteriorate. Este aici vorba și despre fuga sui generis de banal. Redus la esența menită să întruchipeze condiția sine qua non a artei – sinceritatea, cuvântul devine fortăreața în care Eul poetului se simte protejat: *Te rog păstrează cuvântul, / spune-l cât mai aproape, / când între mine și tine – / un altul nu mai încap.*

În interioritatea cuvântului, în limba pe care o

Gheorghe Vodă

cultivă cu o deosebită asiduitate în scris, Gheorghe Vodă e solitarul ce-și trăiește propriul destin în deplina solidaritate cu destinul neamului.

Gheorghe VODĂ s-a născut la 24 decembrie 1934 în satul Văleni, județul Ismail (azi raionul Cahul). A absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, în 1959 și cursurile superioare de regizori și scenariști din Moscova în 1966. Timp de mai mulți ani a fost consultant la Uniunea Scriitorilor din Moldova. Este laureat al Premiului de Stat pentru volumul *La capătul vederii* (1986).

Volume de versuri publicate: *Zborul semintelor* (1962), *Focuri de toamnă* (1965), *Ploaie fierbinte* (1967), *Aripi pentru Manole* (1969), *Pomii dulci* (1972), *Valurile, Rămâi* (1974), *De dorul vieții, de dragul pământului* (1980), *Frumos să-i fie pururi chipul* (1976, 1980), *Inima alergând* (1981), *La capătul vederii* (1984), *Scrieri alese* (1988), *Viața pe nemâncate* (1999), *Aripi pentru cădere* (2004).

Focul umblă nebun după lemnul meu.

Place,

Arde cinstit până la cenușă.

Aveam aripi la început,

Dar cum am ieșit la lumină,

focul m-a îmbrățișat.

Sunt pasăre

de lut

ce și-a uitat zborul.

Mă dor mâinile când văd aripi.

("Pasiune")

Motto: Lui Gheorghe VODĂ

CÎTĂ SPLENDOARE

în curbura lexemelor

și tragism

în grotele semelor!

O! și ce simetrie

ciudată-ciudată

între cubul de sticlă

și oul de piatră!

(Nicolae Leahu)

Gheorghe Vodă

PRONUMELE „AI NOȘTRI”

La început, când venisem să învățăm la școala din Cahul, „ai noștri” eram numai noi cei cinci vălenași. Ceilalți erau străini. Abia mai pe urmă, când ne făcusem buni prieteni și întreaga noastră clasă era ca o familie cu mulți copii, abia atunci pentru noi „ai noștri” însemna că suntem toți câți eram în clasa a opta.

Copii crescuți la sat, eram totuși diferiți, atât la exterior, cât și la caracter.

Și oricât de prietenoși am fi fost între noi, totuna, când se întâmpla ceva, ne sfătuiam cu „ai noștri”, cei care eram dintr-un sat.

Cei patru colegi de clasă, băștinași din satul Colibași, oriunde s-ar fi dus erau nedespărțiți. Dimineața veneau la școală „pachet”, înapoi plecau la fel. Și de fiecare dată în fruntea lor pășea Leonte Ofcinikof, un fel de căpetenie a lor.

Era un băiat înalt, șchiopăta de un picior, o meteahnă ce i se trăgea din copilărie.

Avea fața fină, să i-o tai cu un fir de păr, cu bujori în obrași și, aproape mut, de tăcut ce era, dar principial și corect în purtare. Ținea foarte mult la litera „f” de la sfârșitul numelui său și nu permitea niciodată nimănui să-l scrie altfel de cum era în metrica din buzunar și îl puneă să îi citească numele. Ceilalți colibășeni, prietenii lui Ofcinikof, Mitică Giștemulte, Nelu Bilă și Costa-

che Împușcatu erau niște băieți timizi și pîrpirii.

Mitică Giștemulte, micuț de statură, vorbăreț, zbânțuit, nu sta nicio clipă locului.

Nelu Bilă, negru la față, cu ochii verzi ca buratecul și capul mare și greu, îl purta mereu pe-o parte și era pricina tuturor glumelor ce se iveau în clasă.

Adeseori îl auzai pe Ion Dacu, cahuleanul, intervenind în timpul lecției: „Liniște, mă, că nu poate să gândească Bilă!”

Cel mai pitoresc dintre colibășeni era Costică Împușcatu. Dar nu din cauza numelui, pe contul căruia se făceau tot felul de spirite, ci pentru că Împușcatu devenise proverbial în toată școala pentru „bâlbâiala” lui pe care o căpătase la lecțiile de limbă rusă.

Elev sârguincios, Împușcatu sta mult asupra cărții, problemele la matematică le rezolva cu ochii închiși, însă la literatura rusă nu putea să povestească conținutul bucății literare. Căpătase un fel de teamă din care cauză, cum era chemat la

*Școala Primară din comuna Văleni,
județul Ismail*

răspuns, începea să se bilbâie.

Orice frază o începea cu cuvântul „eta”, ceea ce avea să însemne în limba rusă „ăto”.

- Eta, eta, on Oblob... oblom...
- Oblomov, - îl ajuta învățătoarea.
- Eta, eta, on Saltik, Saltik, Saltik...
- Saltikov Șcedrin...
- A-ha...

Sărmanul Împușcatu se muncea să răspundă și nu-ieșea nimic din toată truda aceasta. Atunci învățătoarea îl liniștea și îl trimitea la loc în bancă.

Cel care umbla mai mult singur și evita colectivul era Fănuș Bunescu, venit ceva mai târziu în clasa noastră de la Țiganca. Robust, cu ochii încrucișați, pasionat de cititul cărților, spiritual, era în același timp foarte supărăcios și putea îndată spă plângă. Când era obijduit, amenința, că o să-i declare lui taică-său, astfel făcându-ne să râdem de el și, poate, din această cauză el umbla mai mult singurel.

Așa s-a întâmplat, că eram în clasă mai mulți băieți. Numai trei fete, Lilia, Nastea și Veta, tustrele băștinașe din Cahul, bine crescute și educate.

Mereu cu cartea în mână, citeau „Război și pace” în original și ne povesteau și nouă, care pe atunci nu ne încumetam să punem mâna pe volumele „uriașului” cum îl numea învățătoarea de limbă rusă pe clasicul literaturii universale.

Nicu Lepădatu, orășan și el, dar de la periferia Cahulului, cel mai înalt de statură, purta freză și nu reușea niciodată să-și facă lecțiile acasă; și le gătea la școală, înainte de primul sunet sau în timpul recreațiilor. Juca bine basket și tot timpul liber și-l petrecea pe terenul de sport.

Ion Dacu era un adolescent chipeș, cu ochii mari și bulbucăți, mai mare cu un an sau doi decât ceilalți colegi și un fumător cu stagiu, doar era orășan! Avea gânduri serioase: zicea că vrea să se însoare și îi plăcea să fie ofițer, însă toate aceste vise i le spulbera conducătorul nostru de clasă, Serghei Alexandrovici, și el continua să frecventeze școala mai departe. Adeseori, din cauză că i se da greu limba franceză, intra mereu în conflict cu Efimia Abramovna. „Nu pot eu să franțuzesc. Iaca mă bâlbâi... ca Împușcatu!”

Dacu era cel mai bun sportiv din școală. Deținea titlul de campion al orașului la maraton, juca fotbal pentru selecționata orașului. Un bun camarad al tuturor și apărătorul nostru dintotdeauna, căci în oraș, pe atunci, mai erau și unii tipi, care umblau așa brambura și căutau să te agațe fără nicio pricină.

Până în clasa a noua îl avusesem coleg și pe Costică Ouatu, cahulean, bine hrănit și corcolit, căci era unul singur la părinți. Dar era un băiat timid și sta mereu la distanță de colegii săi. Când îl chema învățătorul să iasă la tablă, el se scula în picioare și începea să plângă, ceea ce însemna, că nu știe lecția.

Atunci numaidecât intervenea Dacu:

- Ce aveți cu el, tovarășe învățător? Lăsați-l să plece acasă la mămuca!

Într-o bună zi, Serghei Aleksandrovici mi-a propus mie să-l ajut să-și prepare lecțiile.

Am umblat acasă la Ouatu în fiecare zi, aproape o jumătate de an, pregătindu-mi temele împreună cu el, dar totuna a rămas repetent.

În fofd, clasa noastră era considerată în școală o clasă bună. Dirigintele nu avea neplăceri din cauza noastră, căci noi eram disciplinați. Tocmai în vremea aceea rula serialul "Tarzan". Ziua și noaptea răsunau prin oraș chiote și strigăte „a la Tarzan”, iar clasa noastră era mobilizată să ducă luptacu „tarzaniei” noștri, care întorceau sălile de clasă pe dos în timpul recreațiilor.

„Tarzanul” cel mai „afurisit” în școală era Sava Caplat dintr-a cincea. Un puștan bine dezvoltat fizic la anii săi, care umbla pe acoperișul școlii și se da huța prin toți copacii din oraș. Ne dăduse mult de furcă băiatul, însă cu încetul se potolise, că Ion Dacu îl luase sub oblăduirea sa.

Pentru meritele sale în munca de educarea lui Sava Caplat, la îndemnul dirigintelui nostru, eu am scris despre Ion Dacu un articol la gazeta de perete, iar Avram Vrăjitu i-a făcut un portret în acoarelă, pe care l-a înclaiat de asupra „creației” mele.

O iarnă plină de surprize

Sara începu să ningă. Ninge domol, cu fulgi mari, nu avusem răbdare să stăm în cămin și am ieșit afară în ninsoare, aproape dezbrăcați. Ieșiseră și fetele din camera lor. Am început să ne jucăm, să alergăm, ba le mai puneam fetelor câte un bulgăre de omăt pr după guler. Era o ninsoare feerică și noi ne-am hârjonit mult și bine prin zăpadă, și de înfirbântați ce eram nici nu mai simțirăm cămășileude lioarcă de pe noi.

Copiii doriți de joacă, naivi și curați la suflet, precum era acea puritate a naturii coboritoare din înălțimi, prinsă în jocul ei luminos, uitaserăm atunci de toate și am intrat bucuroși în cămin târziu, către miezul nopții. Ședea fiecare culcat în patul său. Nu știu pe unde umblau ceilalți colegi ai mei cu gândul, eu însă mă gîndeam la cele nopți de iarnă din Văleni, pe când lunecam la vale de pe Dealul Cămilei, o caravană întregă de sănii, legate una de alta într-un lanț lung, fulgerând pe pârție fără să ne mai săturăm, până când ne înghețau opincile bocnă și abia atunci ne întorceam acasă înfierbîntați, asudați și amețiți de plăcere.

Spre ziuă ne deșteptă din somn un vânt puternic, care spulbera omătul, crescut peste noapte mai sus de verestrelor căminului. În cameră se făcuse frig și noi am început să îm -

brăcăm toate bulendrele pe care le aveam.

Ușa căminului nu se mai deschidea în afară. O astupaseră nămeții. Suflam și topeam florile de gheață de pe geamuri și ne uitam, prin ochiul făcut, la spulberul din stradă. Copiii din clasele mai mici începuseră să scâncească, cei mai mari râdeau, făceau glume, iar fetele, cuprinse de spaimă, intraseră în dormitorul nostru. Se încinse un fel de veselie bizară.

- Aici o să ne cânte cucul, mă!
- De m-aș vedea eu încă o dată acasă, adio, Cahulule!
- Au să ne găsească aici cu brumă la gură.
- Ia, nu mai scânceți, mă, că nu sunteți afară!

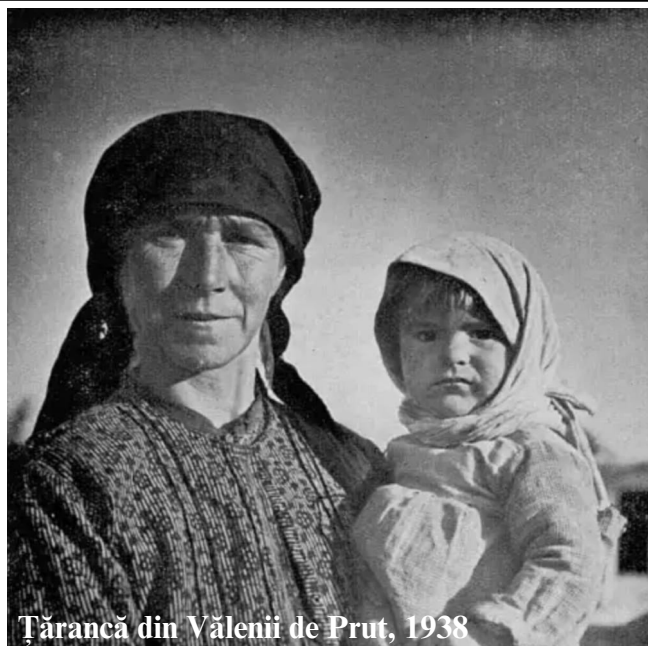
Între timp, Aristide Casiadi, Tarlapan, Serghei Aleksandrovici și „doamna” Pachița făcuseră o cărare cu lopețile până la ușă și au intrat la noi.

- Liniște, copii! - strigă Serghei Aleksandrovici.
- Așa se întâmplă iarna, - adăugă Tarlapan.
- Azi nu vă duceți la școală.

Cuvintele lui Serghei Aleksandrovici i-a domolit pe toți și „doamna” pachița ne-a chemat să luăm ceaiul. Am alergat la bucătărie, pășind pe cărarușa îngustă, printre pereții de omăt, mai sus de capetele noastre. Toată ziua am stat în cămin. Spre sară începuse să mă doară capul. Mă luase o fierbințeală de simțeam cum îmi iese foc din gură. Știam că nu suport frigul și că îndată mi se umflă gâlcile și iată, că de acum le și simțeam. Noaptea n-am închis un ochi. Asudam și în același timp tremuram, ca de friguri.

- Gheorghită! - recunoscusem glasul sorei mele Victoria, dar nu m-am ridicat din pat să mă uit prin fereastră, mi se părea că aiurez.
- Gheorghită, eu sunt! - mă strigă ea din nou.

M-am sculat din pat să mă uit prin geam: într-adevăr, era sora mea Victoria. M-am bucurat și totodată m-am speriat: să nu se fi întâmplat ceva acasă. M-am dus și i-am deschis ușa. Era încărcată ca o cămilă: două torbe peste umăr, în mână ținea două coșuri, că tocmai le scârțâiau tortile de greutatea ce o aveau. S-a așezat lângă patul meu, și-a scos broboada de pe cap. Era înfierbântată de pe drum, avea fața îmbujorată de ger.

Tărăncă din Vălenii de Prut, 1938

- Mătincă te-ai îmbolnăvit? - zise ea, punându-mi mâna la frunte.
- Nu. Mi-i frig nițel.

Mirosul de pâine proaspătă i-a trezit din somn și pe ceilalți vălenași: Răbdău, Vrajitu, Maranda și Stăncuță. Sora le-a dat merindele aduse de acasă, de la părinți. Așa procedau de fiecare dată părinții, când veneau să ne vadă. Unul aducea mâncare pentru toți.

Băieții și-au luat traistele și coșurile și au început să despacheteze hrana.

Pâinea ce mi-o aduse sora mea era caldă. Ea mi-a rupt cu mâna o bucată și mi-a dat - o să mănânc.

- A copto mama, noaptea... M-a trimis să te văd, că cine știe ce faci tu pe un timp ca aista.

Apoi le-a spus și celorlalți noutățile de acasă, de la părinți, că i-au rugat să nu umble cumva dezbrăcați, că iarna asta e tare aspră. Sora îmi făcuse și o surpriză, care nu avea preț pentru mine: dezlegă șalul și îmi dădu un palton nou, cu guler alb, de miel. L-am măsurat. Îmi venea tocmai bine. I-am mulțumit și l-am atârnat în cuier.

Dar pe dânsa o aștepta drumul înapoi. O cale lungă și grea pe care trebuia s-o străbată cu pasul, o cale de treizeci de kilometri acoperită cu zăpadă.

Ne-am luat rămas bun și ea a plecat.

Stam și mă gândeam. Oare cum va ajunge ea pe drumul acesta greu și lunecos.

După masă mi s-a făcut mai rău. A venit medicul să mă vadă. M-a controlat și, în amurg, am fost internat la spital.

Pentru prima oară în viață mă aflu pe patul spitalului. Acolo mi-au făcut injecții! Mi-au dat să beau un fel de... „nasturi” și nici nu mai țin minte cum am adormit. A doua zi mă simțeam de-acum mai bine. Venise să mă viziteze și Serghei Aleksandrovici.

- Ei, cum se simte elevul meu?

- Bine. Vreau să merg la școală.

- Nu se poate. Trebuie să te întărești bine.

Dumnealui îmi aduce un borcan cu dulceață și câteva felii de pâine unse cu unt.

- Să mănânci, că de nu, te spun doctoresei.

Dar iată că intră și doctoreasa.

- Uite, Ludmila Ivanovna. Știi cine e Dumneaei?

- Doctorul.

- Așa e, însă dumneaei e soția mea. Așa că ai nimerit pe mâini bune.

Am înțeles că nu mai era chip să fug din spital. Și nici acasă nu le-am mai trimis scrisoare. Mă gândeam, că îndată vor alerga într-un suflet la mine. Dar de ce să-i mai chinui pe un astfel de timp!

În vacanța de iarnă

Ședeam în cămin, pregătiți de drum, și așteptam poate va pica din sat cineva cu sania să ne ducă acasă. Am așteptat până la prânz și iată că apărui în stradă fratele meu Alexandru. Intră în curtea internatului și fără să mai deshame caii le scoase numai zăbalele din gură și le dădu de mâncare.

Și iată-ne porniți spre casă.

Sania parcă nici nu se atinge de zăpadă. Toți vălenașii ședeam tolăniți în paie, simțindu-ne bine, mai ales că eram doriți de o călătorie ca asta. Sania luneca ușor, ba într-o parte, ba în alta și fratele, strunind caii în hățuri, ne zice:

- Mă, parcă duc paie în sanie, nu bărbați. Se fâțâie sania cași cum ar fi deșartă.

Căminul școlii din Cahul în care a învățat Gheorghe Vodă

- Așa e drumul, nene, lunecos, - îi zice Răbdău.

În satul Vadul - lui - Isac, fratele opri la bufet și se duse de bău un pahar de vin fier. Nouă ne dase o pâine din traistă și împărțind-o între noi, ne-am potolit foamea, căci până acasă mai aveam încă de trecut câteva sate.

Pe drum, s-au luat de vre-o câteva ori câinii după noi, iar la intrarea în satul Brânza, o vulpe ne trecuse calea. Dealul Vălenilor l-am urcat pe jos. Caii lunecau și fratele ne-a poftit să eliberăm sania.

Am ajuns noaptea în sat. Becurile ardeau numai în fața școlii și la sovietul sătesc.

Mama, când mă văzu, mă sărută pe frunte, iar Victoria îmi ajută să mă dezbrac.

- Da eu stam cu grijă, cum o să veniți voi, că e târziu și cu noaptea nu se glumește, - mă jelea mama.

Ardea focul la plită. Sora Victoria pregătea mămăliguța. Mama se uita cu dor la mine și clătina din cap.

Tare slab mai ești. Numai ochii ți-au rămas...
- Mamă, mereu îmi spui, de câte ori vin acasă, că slăbesc și tot slăbesc.

A doua zi m-am dus să-mi văd școala. Dar mai întâi am trecut prin sat, căci mi se făcuse dor de el, de neamurile noastre și, desigur, în primul rând am vizitat surorile lui tata: mama Frăsina și mama Ilinca. După ce am trecut pe la școală, m-am dus acasă la învățătorul nostru, Pantelimon Todosa. Au venit la el și ceilalți colegi. Aveam multe de povestit și dânsul era nespus de bucuros, că ne vede pe toți grămadă

și că urmăm cu destoinicie calea pe care el ne-a îndrumat. Ne-a citit din poeziile dumisale, căci avea multe caiete scrise, ne-a cântat la gitară, apoi am cântat împreună cu toții.

Acasă mă aștepta să mă vadă sora Gafița, căci nu mai trăia în casa părintescă. Se măritase.

- Iaca și școlarul mamei cel mare?

Și porni îndată să glumească:

- Ai fost la fete, nu-i așa?

Sora Gafița era bună de gură și șugubeată.

- Dă-i pace băiatului, că-i venit de la drum, - o opri mama.

- Ia, spune-mi, - o întrebai eu, - ai umblat cu Plugșorul?

- S-au deșteptat și-ai noștri. A venit Chiron la școală „clopotelor”. Azi sunt alte obiceiuri. A băgat un brad în club și a pus patefonul să cânte.

Gafița frecventa pe atunci școala serală împreună cu bărbatu-său.

- Nu e rău nici așa, - îi zisem eu. - E mai bine să petrecă tot satul Anul Nou la un loc.

- Pentru voi, de-aiștea, cărturari...

- Ia lasă băiatul să doarmă, - zise mama și Gafița, urându-mi somn ușor, s-a dus la casa ei cea nouă.

Zilele vacanței treceau repede. Mă uitam că îmi rămăsese puțin și trebuia să mă întorc iarăși la Cahul, iar copiii se dau toată ziua cu săniile, eu însă nu fusesem la săniș.

Și iată că Pantelimon Tudosa, dragul nostru învățător, adună pe toți și ne propuse să ne ducem la săniș. Împreună cu Răbdău, Vrăjitu și Stăncuță, am tras o fugă la brigada colhozului și-am luat o sanie mare, pe care am urcat-o pe Dealul Cămilei.

Ne-am suit cu toții în ea și ne-am dat drumul la vale. Dealul era lung și sania luându-și avânt fulgera pe pârție, aducându-ne tocmai în mijlocul satului.

Un kilometru de zbor cu sania, apoi o împingeam din nou în vârful dealului și iarăși veneam cu ea la vale și tot așa de multe ori, până ce luna se muta de cealaltă parte a satului. Am venit acasă obosiți, însă voioși și înfloriți de bucuria pe care o trăisem, intrați din nou în lumea mare și frumoasă a jocului. În ultima zi de vacanță, vremea se încălzise și drumul înapoi nu mai era bun de sanie. Fratele Alexandru îmi spuse de cu sară, că în

Dealurile satului Văleni

zori pleacă la gară și nu va putea să ne ducă înapoi la Cahul.

Atunci ne-am înțeles cu tata lui Răbdău și a doua zi badea Ion venise cu căruța la poarta noastră. Sora Victoria îmi aranjă coșnița cu merinde în căruță și eu, luându-mi rămas bun de la mama, pusei piciorul pe butucul roții să mă urc alături de colegii mei, dar tocmai atunci o zprii alergând pe drum pe mama Frăsâna, sora mai mare a tatei și care îmi făcea semn cu mâna s-o aștept.

Bătrâna alergase, că nu-și putea trage suflarea. - Ia stai, pușorul meu, - zise ea și îmi dete din buzunarul fustei un pumn de nuci și câteva ouă de găină.

Căruța se mișcă din loc și eu m-am urcat în ea din mers, nereușind să-i spun mamei frăsâna măcar mulțumesc. Caii lui Răbdău erau slăbuți și noi, la deal, ne dădeam jos din căruță, iar la vale ne urcam în ea, dar cum nu era, ne duceam înainte.

Ne duceam înainte și eu mă uitai înapoi. Mă uitam la drum și vedeam cum ne îndepărtăm, lăsând în urmă o casă, apoi alta, o fântână cu ciutura legănându-se în aer, și gândurile îmi umblau prin satul meu, umblau pe ulițe fără mine. Trecuse un an și ceva de când eram plecat de acasă și uite, câte se schimbaseră în acest timp. Satul era electrificat, școala își lărgise curtea, Chiron, președintele sovietului sătesc, își frământa capul cum să creeze alte datini noi... Dar, mai ales, îmi părea rău, că uitasem, căscatul de mine, să-i sărut mâna mamei Frăsâna, care

alergase sărmana într-un suflet, să mă prindă pe loc, ca să mă bucure cu ce avea și ea și pe care le mai vedeam și acum stând amândouă cu mama la poartă, privind la drumul pustiu.

Mi se făcuse cald și mi-am luat căciula din cap.

Și iată că ieșeam de acum din Crihana - Veche, iar în zare se vedeau cupolele Cahulului.

Caii lui Răbdău bleșteau din urechi și el îi opri la fântână.

- Trebuie să-i adăp și să-i hrănesc puțin, mi-i teamă că n-au să poată urca dealul.

Noi ne temeam să nu întârziem la școală și ne-am pornit înainte pe jos.

- Păi, duceți-vă. Eu vă ajung din urmă.

Abia mai târziu, când noi eram demult la cămin, a sosit și badea Ion cu căruța, în care se afla hrana noastră cea de toate zilele pentru o lună întreagă.

Grigore Vieru și Gheorghe Vodă,
Chișinăul anilor 60

O compunere nu chiar bună de aruncat

Învățătorul de limbă maternă, Ambrosie Ivanovici, nu ne da prilej de plictiseală. În afară de materialul pe care îl aveam de studiat conform programei de limbă și literatură, acasă mai trebuia să scriem și compuneri, ca să ne „dezlegăm limba” cum spunea dumnealui, și pentru a ne putea să ne exprimăm liber gândurile, ca să ajungem buni cărturari, iar nu niște bâlbâiți sau muți cu limba în gură.

De aceea, la fiecare sfârșit de săptămână, trebuia să-i punem pe masă câte o compunere la voia și alegerea noastră.

Fiecare scriam în taină, nimeni nu se împărtășea cu altul, scria ce-i venea în cap, fie că despre o carte citită, fie că era vreo amintire din viața satului, sau vreo întâmplare, forma scrierii fiind cea care îți plăcea.

Mâzgălisem și eu vreo două caiete. Mai apoi, după ce le-am copiat pe curat, mi-am dat sama că îmi ieșise chiar o povestire, pe care am intitulat - o: „Pe la porți străine”.

Lilia, președintele clasei noastre, a strâns compunerile de la toți și i le-a înmănat lui Ambrosie Ivanovici.

Peste o săptămână, la ora de literatură, dumnealui ni le-a întors înapoi, toate fiind corectate cu creionul roșu.

- Ambrosie Ivanovici! i se adresă Ion Dacu, privindu-și compunerea.

- Mai bine scriam eu cu creionul roșu, - a zis el și a râs. Am râs și noi, căci compunerea lui era alcătuită toată din greșeli.

- Sunteți liberi, - zise învățătorul.

- Amariei să rămână cu mine.

Mie îmi dădu sângele în obraji, nu știam ce s-o fi întâmplat.

- Cine e acest Miluță despre care ai scris? - mă întrebă învățătorul.

- Băiatul lui Boșolcă. Taică- său o cântat la

nunta fratelui meu Alexandru.

- Bine, vasăzică, e totul adevărat cum spui?
 - Da. - zisei eu cu teamă și începui să-i povestesc din nou ca să mă creadă. După moartea părinților, Miluță trăia singur în casa pustie. Umbla prin sat și cânta din vioară. Oamenii îi închideau porțile, căci Miluță era terfos și se temeau să nu le aducă cumva vreo boală. Numai mama l-a chemat la noi, l-a tuns cu foarfecele și l-a îmbrăcat cu niște straie mai vechi, i-ar pe ale lui le-a aruncat în foc. Iarna a fost grea și nu l-am mai văzut. Cred că pierise de foame. Primăvara, când se porniră apele să curgă prin râpi la vale, moș Costache Mihalcea găsisse vioara lui Miluță oprită într-o săpătură de gard. A adus-o la școală și stă și azi în cancelarie.
 - Tristă poveste, măi Gheorghită.
 - Da, dar așa a fost.
 - Nu asta vreau să-ți spun eu. E trist, că așa s-a întâmplat cu acest Miluță. Compunerea îmi place. Bine ai făcut că ai scris istoria lui Miluță.

Compunerea îmi place. Bine ai făcut că ai scris istoria lui Miluță. Compunerea îmi place. Bine ai făcut că ai scris istoria lui Miluță Boșolcă. Păstrează-o, ca amintire despre el și ca pe o frumoasă lucrare a ta, - zise învățătorul și îmi întinse compunerea bătută la mașina de scris.

- Un exemplar mi-l iau mie.
 - Mă, Gheorghită, am să-ți fac o carte adevărată din ea, - îmi zise Avram Vrăjitu și s-a apucat să mi-o illustreze cu desene. Îi făcuse și coperta tot cu desene, apoi a cusut-o cu andreaua și eșise, într-adevăr, o carte.

Ambrozie Ivanovici i-a mulțumit lui Vrăjitu pentru iscusința lui și a expus „cartea” în vitrina școlii alături de noutățile literare.

- N-a trebuit, Avrame, să i-o arăți și Dumnealui.
 - Lasă, mă, că nu e de aruncat.

Și totuși, cât nu m-ar fi măgulit Avram, totuna, când intram în școală, lăsam capul în jos. Parcă îmi era rușine de colegii mei să nu mă creadă vre-un fălos.

Gheorghe Vodă

Emilian Galaicu - Păun, Aureliu Busuioc, Serafim Saca. Dialogul generațiilor

Sava Calabădău

ARGUMENT PENTRU MONOGRAFIA UNUI SAT

*Adunați firimiturile ce au
rămas,
să nu se piardă ceva.
(Evanghelistul Ioan)*

La începutul secolului XX, odată cu terminarea Primului Război Mondial, harta Europei a suferit schimbări considerabile. Apariția unui șir de state independente a pus acut problema studierii și interpretării istoriei, atât universale cât și celei naționale.

Astfel, în anul 1923, la Bruxelles a avut loc un prim Congres al istoricilor europeni și americani inițiat de marele istoric Henri Pirenne.

În consecință, peste trei ani La Geneva a fost fondat Comitetul internațional de științe istorice, organism în care erau reprezentate nouăsprezece țări.

Prima întrunire de lucru al acestui Comitet a avut loc la Oslo în anul 1928. Aici s-au întâlnit trei istorici de seamă: Henri Pirenne (1862-1935), Belgia, Marc Bloch (1886-1944), Franța și George Brătianu (1898-1953) România, fapt care a influențat în mod determinant evoluția istoriografiei moderne. Acești savanți din țări diferite erau în același timp niște patrioți, sau chiar partizani ai ideii naționale predominante în țara lor, însă legăturile acestea profunde nu i-au împiedicat să elaboreze o istorie nouă, cea a lumii și a oamenilor marcați de influența pământului, mării, climei și elementelor, precum și a credințelor care decurg din acestea...

În acest sens Congreșele urmau a se desfășura sub imperativul raportului dintre „faptele concrete” și noțiunea „că nu există altă știință decât cea a generalului”.

Sensibilitate și Istorie - iată un nou subiect și implicit noua metodă -comparativă, de cercetare propuse de Lucien Febvre și Marc Bloch, - o istorie a mentalităților care s-a afirmat în cadrul

noului curent din istoriografia contemporană începând cu studiile legate de „tehnică, istorie și viață” publicate în revista „Annales d-Histoire Sociale” (1929). Inspirat de noua metodă Gheorge Brătianu a reorganizat în 1941 „Revue du sud-est european”...

Lucien Febvre: *Dacă ne vom sprijini, de la început, pe ultimele rezultate obținute de munca pozitivă și critică a vecinilor noștri, psihologii - atunci vom putea să inițiem o serie de lucrări care ne lipsesc cu totul, iar cât timp ne lipsesc, nu vom avea o adevărată istorie. Nu avem Istoria Dragostei, să ne gândim la asta! Nu avem Istoria Morții. Nu avem Istoria Milei și nici a Cruzimii. Nu avem Istoria Bucuriei. Grație săptămânilor de studiu și sinteză ale lui Henri Berr am avut o concisă schiță a unei Istorii a Fricii. Ea ar putea singură să arate cât de deosebit de interesante ar putea fi asemenea istorii.*

În aceeași ordine de idei apare metoda de anchetă sociologică pe teren care a fost propusă de Frédéric Le Play, inițiatorul celebrelor monografii europene despre familiile de țărani și muncitori.

În rezultatul a mai multor cercetări intense a ieșit de sub tipar lucrarea fundamentală *Istoria vieții private (5 volume)* coordonată de Philippe Aries și Georges Duby. Prin anii 50, datorită acestui nou curent în istoriografie, editura franceză Hachette, inițiază serialul *La vie quotidienne...* Astfel au apărut lucrări de investigații în domeniul istoriei mentalităților din diferite epoci cum ar fi: *Viața cotidiană în Grecia secolului lui Pericle*, *Viața cotidiană în Florența pe vremea Familiei Medici*, *Viața cotidiană în Spania secolului de aur*, *Viața cotidiană în Olanda pe vremea lui Rembrandt*, *Viața cotidiană în Franța secolului lui Ludovic al XIV-lea*, și chiar *Viața de toate zilele la Hollywood*. În 1965 la Editura Științifică din București apare „*Cum trăiau romanii*” de Nicolae Lascu.

O cercetare sociologică națională nu a întârziat să aibă loc și în România, fiind inițiată în anul 1925 de către profesorul Dimitrie Gusti, în cadrul Institutului Sociologic Român care a funcționat între anii 1921 – 1948. Filiala din Basarabia a ISR a fost inaugurată oficial la Chișinău la 18 noiembrie 1934, din inițiativa lui Dimitrie Gusti și Pan Halippa, funcționând până în anul 1940.

Institutul a fost organizat în 16 secții antrenând în activitatea lor personalități notorii din domeniul științei, culturii și vieții publice românești. Activitatea Institutului s-a desfășurat în două direcții de bază: cercetări monografice ale localităților, practic în toate zonele Basarabiei, și conferințe publice. Rezultatele cele mai remarcabile le-au avut secțiile:

- *istorică*, condusă de prof. univ. Ștefan Ciobanu;
- *cultură*, condusă de prof. univ. Toma Bulat;
- *politică administrativă*, condusă de prof. univ. Alexandru Boldur;
- *agricolă*, condusă de prof. univ. Agricola Cardaș;
- *politică externă*, condusă de prof. univ. Pan Halippa;
- *economică*, condusă de prof. T. Știrbu;
- *sociologică*, condusă de prof. H. Dăscălescu;
- *statistică*, condusă de vice primarul D. Apostolescu.

Dimitrie Gusti: În echipele noastre monografice se vor găsi deci întotdeauna geografi, biologi, istorici, psihologi, economiști, folcloriști, juriști, etc. care formează un colectiv de muncă științifică.

Henri H. Stahl – *arheologie socială, trecutul*,
 Ștefania Cristescu-Golopenția – *descânțete*,
 Ernest Bernea – *problema calendarului*,
 Traian Herseni – *stratificarea socială*,
 Mircea Vulcănescu – *economia, gospodăria tradițională*,
 Xenia Costa-Foru – *despre familia satului*.

Astfel au fost organizate echipe monografice de cercetări pe teren în satele: *Cornova - 1931, Plătărești -1932, Iurceni 1935, Nișcani - 1936, Copanca - 1937, Popeștii de Sus - 1938*. În anul 1938 a fost efectuate anchete pe teren în zece sate din Basarabia, rezultatele fiind publicate în 1941: *Chirileni (Bălți), Colibași (Cahul), Corcmaz (Cetatea-Albă), Cuhurești (Soroca), Delacheu (Tighina), General Averescu (Ismail), Ignăței (Orhei), Lozova (Lăpușna), Văleni (Cahul), Vancicăuți (Hotin)*.

În anul 1939 apare studiul/manual „*Monografia unui sat, cum se alcătuiește, spre folosul căminului cultural*” alcătuit de cercetătorul Henri H. Stall cu o prefață de profesorul Dimitrie Gusti. Acesta este un adevărat îndrumător amănunțit pentru cercetarea științifică a unui sat, în multe privințe actual și zilele noastre. (vezi Anexa)

Henri H. Stahl: „*Și de altfel în viața unui sat nu avem domnitori, mari războaie, cu care să umplem paginile unei istorii. Ci avem tocmai cu prisosință, tradițiile aceastea mute, deprinderile oamenilor de a trăi, în viața de familie, în viața obștei, de a munci la câmp în anumit fel, de a gândi despre faptele cele de seamă ale omului: viață, moarte, Dumnezeu, de a vorbi pe o anumită limbă. Pe acestea în primul rând avem noi menirea să le strângem. Nu există înfățișare a vieții de astăzi: culturală, economică, juridică, sau administrativ-politică lipsită de această legătură cu trecutul.*” Apropos, ca prin minune s-a păstrat un film documentar extraordinar de 35 de minute, 16 sec: „*Cornova - un sat din Basarabia, România, 1931*” autorul ei fiind Henri H. Stahl. În minutul 9 apare Dimitrie Gusti!

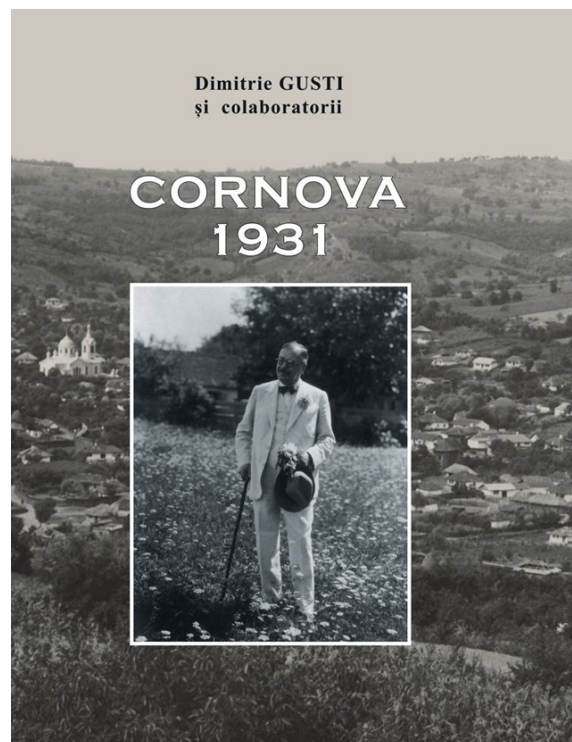
Din seria de studii din acea perioadă, prietenul meu, ziaristul *Teodor Cojocaru*, posedă o copie a monogramei satului său natal *Olănești*, alcătuită în anul 1939 de către Boris Malsky și prefațată de profesorul Dimitrie Gusti. Un excepțional model de cercetare pe care l-am citit cu creionul în mână! Un detaliu curios – în acest an, 1939, îl aflăm pe **Boris Malsky învățător cu gradul „provozoriu”** la școala din *s. Trifești jud. Cahul*.

Și încă un element important de ultimă oră – Demografia istorică! Demografia istorică este, după cum afirmă cercetătorul francez Pierre George, o știință nouă sau relativ nouă, una din ultimele venite între științele umane, fiică a căsătoriei cifrelor și științelor sociale, înrudită cu geografia – știința localizărilor și spațiului, cu istoria – știința conjuncturilor și timpului, - disciplinată prin rigorile economiei, supusă ineculubrărilor imperative ale biologiei.

*

În anul 2000, când am purces a lucra asupra istoriei satului Aluatu, la Biblioteca Națională din Chișinău erau peste 80 monografii de localități, diverse ca volum și ca valoare.

Dar cele mai importante pentru mine au fost două lucrări fundamentale: *Localitățile Moldovei în documente și cărți vechi, vol.I-II Chișinău, 1991* alcătuită de Vladimir Nicu și „*Enciclopedia satelor Moldovei*” în 15 volume, cărți de referință pentru cercetătorii începători, care se încumetă a scrie istoria satelor lor natale. Aici, în mod deosebit menționez

celebrul *Fișier Vladimir Nicu* unde am găsit un număr de 54 de fișe privitoare la Aluatu, care mi-au fost un imbold semnificativ la cercetarea monogramei satului meu natal, lucrând asupra ei aproape 6 ani. Totodată recunosc, ceea ce inițial mi s-a părut un joc, o mică aventură, pe parcurs m-am trezit totalmente absorbit de această idee, dar, în același timp, mă simțeam neputincios să realizez aceea ce îmi închipuiam.

Și s-a pornit „jocul!”- am început a pătrunde în misterul satului nostru după legea întâmplării, trecând printr-o mulțime succese și nereușite. Astfel, acele mici descoperiri făcute la voia întâmplării prin arhive, biblioteci sau discuții cu istoricii, inevitabil m-au adus la conceperea unui plan propriu de monografie. Acumulând un anumit volum de informație am început a o structura, a o organiza într-o oarecare schemă logică, ceea ce mi-a permis să operez mai ușor cu ea. În așa mod mi-am stabilit următorul plan:- viața unui sat se petrece în jurul a trei piloni importanți: *Biserica, Primăria și Școala*, instituții de la care s-au păstrat în arhive cele mai multe documente. Apoi urmează cealaltă arhivă, vie, bogată și plină de un pitoresc unic, pe care ne o arată la orice pas lumea care trăiește în sat, și care uneori suplinește lipsa documentelor istorice; inițiind dialogul, contactând cu omul concret păstrătorul

memoriei, cu arhiva de familie, de acasă, cuprinzând documente, fotografiile și obiecte personale...

Astăzi, răsfoiesc *Monografia*, citesc pasaje întregi, ma amuză naivitățile înșirate pe ici, colea. Îmi face impresia unei grădini de la țară îngrijită la rezezeală de un orășean. Aici toate cresc cum le vine, după voia naturii și nu a măiestriei gospodarului-grădinar. Chiar dacă lucrarea este greoaie, împănată de erudiție, sufocată de informații, în pofida lungimilor și repetițiilor uneori supărătoare, a multor lipsuri, a stilului alambicat care nu cere neapărat „sobrietate științifică”, citesc cu interes această captivantă călătorie în timp! Știu persoane concrete care au citit-o din scoarță în scoarță – închinăciuni lor!

Mai pe scurt: Ce am avut de spus am spus, deși, nu am cuprins totul; iar ce nu s-a spus urmează ca cercetările să continue mai departe! Sper că a doua parte, a acestor mărturii despre satul meu și oamenii săi, va constitui un îndemn și un exemplu pentru intelectualii satului întru informarea și îndrumarea tinerelor generații. Doresc că această carte să se afle în casa fiecărui aluățean, ca un semn al legăturii dintre trecutul, prezentul și viitorul localității noastre. Căci afară de stările de suflet trecătoare există acel fond sufletesc permanent care dă caracter, valoare și mândrie unei persoane, unei comunități de oameni, unei națiuni...

*

În linii generale știința ne spune: din punct de vedere bio - psihologic cerințele primare/individuale ale omului sunt: foamea, setea, necesitățile fiziologice, cunoașterea și libertatea, iar cele secundare/sociale ar fi: altruismul, setea de putere, ambițiile, cerințele intelectuale, morale, estetice.

Scopul meu este simplu - să expun, în măsura modestelor mele posibilități, mulțimea de amănunte interesante ale vieții cotidiene din satul nostru de altădată, de care sunt legat atât sentimental cât și intelectual, viețuind aici până la vârsta de 18 ani. Să cercetez de aproape, orice mic amănunt din viața sătenilor, căci tot gândul îmi este acolo, printre ei, la locul de unde sunt îndepărtat de vioe sau de nevoie. Totodată încercând să depășesc cumva tentația „unei simple inventarieri decorate cu înflorituri lirice”.

Omul, în genere, este susceptibil la evenimente și

situații familiare, unde se recunoaște pe sine și apropiații săi, cum ar fi: Nunțile, cumetriile, botezurile, scandalurile amoroase, divorțurile, istoriile romantice, succesele în dragoste, dramele din gelozie, toate problemele sexului, omorurile, sinuciderile, accidentele, bățile, sănătatea, lucrul fizic și intelectual, produsele alimentare, jocurile, distracțiile, alcoolul.

Vanitatea este provocată de tot ce este mister în istoriile de mai sus, iar misterul ne stimulează, ne îndeamnă la rezolvarea problemelor. Dar mai sunt și superstițiile, credințele, aspirațiile spirituale, cerințele comportamentului și pasiunea pentru frumos.

Aceste detalii legate de bucuriile și necazurile oamenilor simpli, ne permit să vedem, să înțelegem, tradițiile, moravurile, relațiile sociale, viața particulară a omului, datorită căreia așa numită istorie generală capătă culori vii, proaspete. Adevăratul caracter al omului apare anume aici, în aceste mici detalii, mai mult decât în „viața oficială”, când el trebuie să pară cineva; aici, unde n-are când să se prefacă, unde atitudinile și sentimentele lui nu sunt supuse anumitor reguli din afară. Parcurgând aceste amintiri, noi retrăim trecutul – eu, și cei ce vor citi rândurile de mai jos.

De altfel, Nicolae Iorga observase în sumedenia de însemnări manuscrise din trecut, niște mărturii concludente a unei „istorii prin cei mici”, or, părinții, moșii, strămoșii noștri, trăiesc atât cât se păstrează amintirea despre dânsii, „căci morții nu se dau morți”.

Odinioară oamenii își dăruiau unul altuia fotografii, acele „clipe de eternitate” ce dau la iveală chipuri sfinte, cu anumite scrisuri pe verso: „Ca amintire de la...” „Păstrează această imagine... care va fi o piedică în calea uitării”. Îmi plac aceste expresii scrise pe fotografiile îngălbenite de timp. Totul ce voi relata mai departe va fi, sper, „o piedică în calea uitării!” Crezul cronicarilor din toate timpurile încapă într-o frază: Trecutul nu valorează nimic dacă nu se povestește despre el. Trecutul nu-l putem schimba, dar despre el putem vorbi, ni-l putem aminti! Dacă îl dăm

Aici îmi vine în gând variantuitării, suntem sortiți peirii... Dar să știți că „lupta cu amintirile” este foarte anevoioasă, unele întâmplări vrei să le uiți și nu poți, iar altele, amintirile, ca din cornul abundenței năpădesc asupra ta, care mai de care captivante. Cum s-ar zice, nici pădurea nu e alcătuită numai din trunchiuri de brazi și coroane de stejari; milioane de mărunte frunze, de tufe și buruiene contribuie și ele la compunerea și descompunerea atmosferei ce o respirăm. Tot așa unele momente din viața particulară sau păstrat sau au căzut din memorie, ce să-i faci – ne mulțumim cu ceea ce ne-a rămas! Spre regret, simt lipsa bătrânilor,- proprietarii și cei mai siguri depozitari ai memoriei pe care puteam să-i consult, căroră să le pun întrebări de tot felul, despre toate, legate de oameni, de viață, de sat. Multe evenimente majore din viața satului le confirmă și documentele din arhivă. Mie nu-mi rămâne decât să încerc a povești crâmpielele vie din istoria satului cu întâmplări, pline de curiozități și adevăruri frumoase ori amare, adesea ridicole/rușinoase, cu secrete care se spun numai la ureche.

Se zice că istoria nu este o știință exactă - la baza istoriei sunt poveștile iar la baza poveștilor este realitatea istorică concretă. Există încă de la Tacitus afirmația sine ira et studio, adică cel ce scrie istorie trebuie să o facă fără mânie și părtinire. Nu-mi asum asemenea responsabilitate, fiindcă după atâta falsificare nerușinată și obraznică a istoriei noastre, inspirată de istoricii străini, fie țariști, fie sovietici, e tot un drac, cum să nu te apuce mânia, cum să nu fii părtinitor dacă numai aceasta ne-a mai rămas! Trist, dar adevărat, dar, să lăsăm, totuși, mânia la o parte! În epoca de tristă amintire istoria fiind interpretată numai în alb și negru neglijându-se, cu bună știință, nuanțele multicolore care sunt la fel de importante. Vă veți convinge imediat dacă întreprindem o mică incursiune prin cărările întortochiate ale istoriografiei oficiale rusești.

1749. Cu ocazia împlinirii a 25 de ani ai Academiei Ruse au fost prezentate două rapoarte importante, diametral opuse, care au trasat direc-

țiile majore al felului cum trebuie scrisă istoria. Istoricul, întocmai ca eroul poveștilor rusești ce stă călare pe cal în fața indicatorului unui drum bifurcat: *Încotro s-o apuce?*

Gherhard Richard (Fiodor Ivanovici) Muller în introducerea la studiul său „Despre originea poporului și numelui rușilor” spunea următoarele: *„Istoricul trebuie să pară - fără patrie, fără credință, fără suveran; ceea ce spune istoria trebuie să fie adevărul adevărat. Istoricul, nicicând nu ar trebui să trezească în noi motive și bănuieli de lingusire față de el.”*

A doua lucrare se numea „Cuvânt de laudă către Împărăteasa Elisaveta Petrovna” alcătuită de Mihailo Lomonosov. În introducere autorul ne spune franc: *„Propun spre judecata celor ce cunosc politica: A pune originea și numele poporului rossian atât de târzie este condamnabil și dăunător pentru gloria sa. De asemenea, celor mai pricepuți propun spre a reflecta! Dacă presupunem că Riurik și urmașii săi care au domnit în Rusia au fost de neam suedez, atunci, din toate acestea nu se vor trage concluzii cu urmări periculoase? Și încă ceva - orice activitate devenită publică nu trebuie să conțină nimic din ceea ce auditoriului rus îi va fi dezgustător și ar putea trezi în el stropsire și animozitate față de Academie”...*

Pe la sfârșitul secolului XX un intelectual rus susținea: „Numai în timpul vieții mele istoria noastră a fost rescrisă de cinci ori!” Același lucru s-a întâmplat secole la rând, când manuscrisele originale rusești erau rescrise periodic, la comandă, cele originale fiind date „dispărute”. Cum s-a exprimat același rus-umorist: *Specificul straniu al istoriei noastre – când se schimbă prezentul, imediat se schimbă și trecutul.*

Iată, de pildă, fraza din finalul poemului „Cuvânt despre oastea lui Igor”. În prima varianta (originală?) citim: *Слава князю а дружине аминь.* În transcrierea actualizată fraza sună: *Слава князю и дружине. Аминь.* După cum vedem, o singură literă și un punct schimbă tot sensul. La vechii Maya (Mexicul de azi) printre crimele care erau pedepsite cu moartea era una

deosebită: istoricii care se abăteau de la adevăr erau condamnați la moarte. Cu astfel de preț dur Mayașii doreau să-și păstreze amintirea exactă despre trecutul lor.

Astăzi trecerea sub tăcere, practicarea semi adevărului, falsificările rafinate a devenit un mijloc extrem de eficient pentru demagogii nostalgici și experimentați care compun istoria.

Pe marea frescă de la Ateneul Român din București istoria este simbolic imaginată alături de arte, între sculptură și muzică, sugerându-ne ideea că istoria este Artă, o artă a interpretării.

Dar să revenim la ale noastre! Invoc aici afirmația lui Dimitrie Cantemir din Descrierea Moldovei făcută în spiritul critic a lui Tacitus: „Iubirea de țară mă îndeamnă și-mi poruncește să laud neamul în care m-am născut și să pun în bună lumină pe locuitorii acestui pământ; pe de altă parte, iubirea de adevăr se opune și mă împiedică a lăuda lucruri pe care dreapta judecată mă îndeamnă să le critic. Cred că este mai bine pentru țară să fie puse deschis sub ochii locuitorilor ei mulțimea de păcate pe care le au, decât să se lase înșelați prin lingușiri amăgitoare și prin dezvinovățiri iscusite, și astfel să fie încredințați că tot ce fac ei fac bine.”

Sunt două motive pentru care scriu aceste rânduri. Viața nu stă pe loc – unul pleacă, altul vine, neamul se înnoiește permanent. În primul rând această informație este despre și pentru consătenii mei, multe din lucrurile despre care se vor povesti în paginile ce urmează, îi privesc pe ei, pe aluățeni. Acești săteni ai mei sunt niște oameni simpli, nu chiar deloc celebri, niște oameni obișnuiți; unii, ce au trăit și trăiesc pe acest pământ poate s-au și ilustrat printr-o faptă oarecare! În doilea rând se știe că omul informat este un om liber!

Cunoașterea istoriei vieții uni om, istoriei unei familii, istoriei satului, istoriei poporului și a țării este mândria noastră și cheazășia împotriva ignoranței și răuvoitorilor. Desigur că nu am pretenția că știu totul despre satul nostru și oamenii săi! Satul Aluatu are un trecut al său, o istorie deosebită de a altor sate, o limbă cu dialectul ei neo țărănesc amestecat cu glumă și înjurătură, cu obiceiuri pitorești, cu figuri ne ordinare, vii ori dispărute. În ritmul vieții contemporane satul prezintă de asemenea frământări și aspecte, care merită un interes aparte și care trebuie cunoscute și date în vileag.

Oglindirea trecutului, afirmarea românismului, realitatea cu toate însușirile și scăderile sale - iată, în linii generale, scopul muncii mele asupra acestei Monografii. Și sunt convins că orice problemă pozitivă ori negativă, despre care libera scriere în această carte va produce efectul purificării, va lua de pe umerii noștri povara minciunii și a interpretărilor tendențioase.

Din start declar că ceea ce fac, o fac ca un amator, din plăcere și dezinteresat, fără pretenții scriitoricești, cu posibila stângăcie a scrisului. Este vorba, cred eu, de o scriere mai puțin memorialistică care ar presupune fixarea consecventă, detaliată de zi cu zi, din an în an a cursului vieții. Se știe că memoriile prin definiție sunt subiective și partizane, dar, aici, în lucrarea de față, mai degrabă sunt fragmente de viață – adesea disparate, niște informații relatate de diverse personalități istorice ori de oameni din sat îmbinate cu propriile-mi aduceri aminte. Sper că cea ce am de spus, de transmis sătenilor, într-o formă s-au alta, este nu doar o chestie personală. Din perioada copilăriei îmi vin în memorie multe întâmplări nostime, dar și câteva accidente; care, fără falsă modestie o să vi le relatez. Va fi „o luptă continuă a cugetului cu imaginația”.

În școala sovietică, la fiecare zi de luni, se petreceau așa numitele „Ore politice”, unde elevii erau verificați dacă citesc presa și sunt la curent cu evenimentele la zi din toată lumea. Un elev relatează despre un episod din războiul din Vietnam, o elevă vine cu detalii despre arestul activistei americane Angela Dawis, al treilea se școală și cuvântează:

- Iată, săptămâna trecută, pe șosea, între Aluatu și Balabanu a avut loc o avarie: oamenii au scăpat dar autobusul a ars.

Inspectorul: Unde ați citit?

- N-am citit, dar este adevărat!

Totuși este dificil să pun un hotar clar între apucăturile reale, primitive, energice ale sufletului săteanului nostru și tendințele sale oficiale, pompoase, de paradă. Să vedem cum îmi va reuși! Subiectele sunt luate adesea din

viața de toate zilele ale satului. Dar recunosc, am citit și recitat tot ce mi-a căzut sub mână în materie de monografii și memorialistică, am acumulat destul de multă informație pe care trebuie să o transmit cumva, în scris desigur, așa cum un pom încărcat își oferă roadele sale coapte. Am atâtea de spus, uneori cuvintele se împotrivesc, le aleg cu greu, iar gândurile mă înghesuie, un eveniment relatat dă imbold altuia. Am citit undeva că „utilizarea ideilor de împrumut stârnește oarecare incomoditate”. Însă, cred eu, dacă la un moment dat ideile ce ne-au impresionat profund, conștientizând cum să le aplicăm, să le dezvoltăm, dându-le un suflu personal, aceste idei pot deveni averea noastră. Disponând de o anumită rezervă de cunoștințe, deși acumulate fără nici un sistem, ele îmi fac un bun serviciu la alcătuirea acestei Monografii. Memoria îmi este aidoma unui depozit ticsit până la refuz cu tot felul de bocceluțe, pachetele și lucruri mărunte așezate la întâmplare, încât uneori îmi vine greu să cuprind cu imaginația conținutul ei. Fiind un cititor, mai bine zis devorator de cărți, probabil că am însușit unele elemente de sistem, metodă și logică de la școlarii-detectivii din captivantele povestiri din copilărie Pumnalul și Pasărea de bronz (autor Anatoli Râbakov), urmat de Sanea Grigoriev din romanul Doi căpitani (autor Veniamin Kaverin), continuând cu Inspectorul C. Auguste Dupin a lui Edgar Allan Poe și gentlemanul-detectiv amator, Sherlock Holmes a lui sir Artur Conan Doyle.

Cât nu ne vom strădui dar evenimentele de demult le privim și le judecam cu ochii de azi. Noi fiind, cum s-ar zice, prizonieri ai prezentului, ne imaginăm viața de odinioară prin prisma propriilor noastre trăiri sufletești de azi. Dar, pe drept cuvânt s-a spus, că cel care vrea să cunoască istoria trebuie să coboare el în trecut, și nu să tragă trecutul spre el.

N-avem încotro - așa este!

Dar cum să o începi? Din acel ghem de fapte și întâmplări variate și încâlcite pe care să le aleg? Poate că sunt unele lucruri care nu merită atenție?

Prima formulă care îmi vine în gând este îndemnul de a însuma faptele cotidiene, particularitățile ușor de observat, înfățișarea exterioară, necomplicată a lucrurilor, percepută fără a pătrunde adânc în miezul lor, așa cum, de pildă, studiind anatomia plastică la școala de arte,

ni se cerea să redăm forma exterioară a mușchilor, proporțiile și punctele de legătură, schimbările în timpul mișcării, reliefurile în diferite poziții nu și ceea ce se petrecea înăuntrul lor. Aici recunosc cu bună știință intenția de a rămâne la limitele exteriorului, dar... cu anumite încercări de a pătrunde înțelesul lucrurilor. ... Aidoma unei fotografii vechi în care apar nu numai oameni de vază și mărețe palate somptuoase cu fațade strălucitoare dar și personaje întâmplătoare, acareturi, lucruri simple și mărunte, acele detalii din planul doi, trei, fără de care nici întregul nu pare complet, sunt demne și ele de atenție. Dar se mai întâmplă că lucrurile privite de departe par sclipitoare, dar își pierd o bună parte din luciu dacă izbutești să te apropii de ele. În fine, acele „poze” nu sunt doar simple imagini ci documente ale unor împrejurări concrete pe care le ilustrează, anume ele și ne trezesc curiozitatea.

Apropo despre fotografii, așa numitele „documente vizuale”, ele sunt de două categorii. Prima – fotografii „de cabinet”, mai rar „la natură” executate profesionist, unde artistul fotograf acordă atenție compoziției cadrului, trăsăturilor feței, expresivității, surprinde caracterul persoanei portretizate, utilizează iluminarea specifică ori naturală. A doua – fotografii executate la întâmplare de amatori, cu diferite ocazii, care au și ele farmecul lor. Aici, în cadru apar inevitabil elemente de interior/exterior, de decor, vestimentație ce definesc personajul etc. În linii largi avem material fotografic ce cuprinde întreg secolul XX cu toate elementele proprii ale epocii respective. Și încă un detaliu pe care nicidecum nu-l putem neglija,- în istorie tragicul este întotdeauna însoțit de elementele comicului. Așa, cum se întâmplă și în viața reală! Se știe, omul care posedă simțul umorului observă lucruri pe care individul prea serios adesea le omite, umorul este modul de a gândi clar, adică el limpește mintea! Nu înza -

dar la școlile de spionaj novicii pe lângă multiplele testări sunt încercați și la categoria „simțul umorului” - unul din aceste teste psihologice constă în notarea reacției spontane la un calambur subtil. La dânșii râsul este compatibil cu cea mai desăvârșită seriozitate. Vă promit, vom avea de toate!

- **Să știi că oamenii adoră legendele, poveștile, anecdotele și nu văd nimic rău în asta!**

- **Da, însă el ni le dă drept adevăruri!**

- **Ca orișice bun povestitor.**

- **Da, dar oamenii le cred!?!...**

Unora le-ar părea neinteresantă răscolirea trecutului adunând mărunțișuri, de această „învinuire” n-a scăpat nici chiar părintele istoriei Herodot! Categorical nu sunt de acord cu această părere, căci „cine-și pierde copilăria este deja terminat”, sau mai exact - orice edificiu cât de mareț n-a fi el, întotdeauna este alcătuit/clădit din elementele componente: chirpici, cărămizi, scânduri, sârmă, piroane, sticlă... *pașoptismul*.

Iar acum, la îndemnul lui Vasile Vasilache, scriitorul: *Fă istorie din viața Dumitale, nu din ceea care ți s-a predat*, hai să coborâm de pe culmile evenimentelor epocale unde s-au petrecut cele mai importante fapte din Marea Istorie despre care se vorbește în cărți și manuale și să le completăm/nuanțăm cu nenumăratele vorbe și tăceri ale celor ce nu au acces la tribune, cu miraculoasele mărunțișuri și neobișnuitele întâmplări ale vieții particulare ascunse în culisele, podurile și pivnițele din ograda noastră. Firește, nu este o carte strict științifică, mai degrabă pot fi niște povești adevărate pentru amatorii/cititorii de istorie. De aceea cred că aceste mici istorii ale unor oameni și destine, relatate aici, nu ar avea cine știe ce folos pentru o istorie generală a Românilor, care nu se poate pierde în amănunte, dar vor fi interesante și utile pentru locuitorii satului Aluatu - cei de azi și cei de mâine!

MONOGRAFIA UNUI SAT

CUM SE ALCĂTUIEȘTE,

SPRE FOLOSUL CĂMINULUI CULTURAL
DE HENRI H. STAHL

CU O PREFAȚĂ A D-LUI PROFESOR D.
GUSTI

EDIȚIA A II-a

1939

CUPRINSUL

CÂTEVA CUVINTE DE ÎNCEPUT

A) Rostul cercetărilor monografice pentru cămin.

B) Cine trebuie să facă monografii.

CAPITOLUL I

SCURTĂ ÎNFĂȚIȘARE A TEORIEI
MONOGRAFIEI SOCIOLOGICE.

A) Cum trebuie să punem rânduială în munca noastră.

B) Ce trebuie să vedem singuri și ce putem întreba pe alții.

CAPITOLUL II

CUM SE FACE NUMĂRĂTOAREA
OAMENILOR

CAPITOLUL III

LEGĂTURA DINTRE PĂMÂNT ȘI VIAȚA
SATULUI.

Plan de lucru pentru studiul cadrului
cosmologic.

CAPITOLUL IV

OAMENII ȘI SĂNĂTATEA LOR.

A) Antropologie.

B) Demografii.

1) Recensământul populației,

2) Mișcarea populației,

3) Studiul spițelor de neam,

4) Pricinile care duc la păstrarea sau pierderea
sănătății

Plan de lucru pentru studiul cadrului biologic.

CAPITOLUL V

TRADIȚIA, LEGĂTURA ÎNTRE SATUL
DE IERI ȘI CEL DE AZI.

Îndrumări pentru studiul vechii vieți sătești.

CAPITOLUL VI

CE CRED ȘI CE ȘTIU OAMENII DESPRE
VIAȚĂ ȘI LUME.

A) Viața omului pe pământ și soarta lui de
apoi,

a) Nașterea și botezul,

b) Căsătoria și nunta

c) Moartea

B) Despre sufletul omului.

C) Alte ceremonii și rituri în legătură cu
calendarul.

D) Muncile omului pe pământ.

E) Natura fizică, organică și socială

CAPITOLUL VII

INSTITUȚII DE CULTURĂ.

A) Monografia bisericii,

Îndrumări pentru alcătuirea monografiei unei biserici.

B) Monografia școlii,

Chestionar despre lăcașurile de învățatură și despre știința de carte.

CAPITOLUL VIII

VIAȚA ARTISTICĂ A SATULUI.

Îndrumări pentru studiul artelor plastice.

Îmbrăcămintea și portul oamenilor,

Împodobirea casei,

Obiecte de ceremonii și obiceiuri.

CAPITOLUL IX

VIAȚA GOSPODĂREASCĂ A SATULUI.

Plan de lucru pentru studiul vieții economice.

Cultura pământului,

Pășunatul și pădurăritul,

Creșterea animalelor domestice,

Meseriile și industriile din sat,

Negustoria, negustorii, piața din sat și dincolo de sat.

CAPITOLUL X

VIAȚA GOSPODĂREASCĂ A SĂTEANULUI.

CAPITOLUL XI

REGULILE DE PURTARE A OAMENILOR.

A) Buna cuviință în sat,

Chestionar despre buna cuviință.

B) Moralitatea în sat, Chestionar despre moralitate.

C) Viața legilor și obiceiul pământului,

Plan de cercetare a manifestărilor juridice.

CAPITOLUL XII

VIAȚA ADMINISTRATIVĂ ȘI POLITICĂ A SATULUI.

Chestionar pentru studiul vieții administrative.

Chestionar pentru studiul vieții politice.

CAPITOLUL XIII

UNITĂȚI SOCIALE.

Îndreptar pentru cercetarea familiei.

Îndreptar de lucru pentru cercetarea gospodăriei.

Chestionar privitor la grupările de copii.

CAPITOLUL XIV

ÎNȚELESUL ÎNTREGII MONOGRAFII.

ANEXE.

CHESTIONAR

Căutăm răspunsuri de la săteni pentru următoarele teme privitoare la monografie:

- 1) Ograda, hărmanul, grădina, livada, via;
- 2) Casă, bordei, sarai, șopron, grajd, closet, sanitară;
- 3) Mobilierul, covoarele, țesături, ornamente, icoane, cărți, flori, industria casnică: țesut, brodat, lemnărie (cioplitul), împletitul din paie, mlajă, ceramică, artă decorativă, patefon, aparat radio;
- 4) Hrana obișnuită pe anotimpuri și la sărbători, rețete originale;
- 5) Îmbrăcămintea pe anotimpuri, de lucru, obișnuită și de sărbători;
- 6) Combustibilul utilizat la încălzit casa;
- 7) Bolile de care suferă și modalități de tratament;
- 8) Munci agricole pe tot anul, unelte.

Sava Calabădău

Parascovia Racoviță

- E plăcut să-ți întâlnești foștii elevi, să discuți cu ei, să retrăiești clipele de odinioară, când erau mici și te priveau cu curiozitate, dar și cu o anumită temere. Toți își aduc aminte de prima zi de școală, iar eu parcă îi și văd așa cum erau pe atunci, mici și gălăgioși, dând năvală în clasă. Și acum mă minunez cum de a trecut timpul așa de repede, iar ei au ajuns oameni în toată firea. Mă bucur să știu că unii dintre ei au îmbrățișat profesia de dascăl și sunt respectați pentru munca lor: Constantin Căruță, Tamara Crețu, Maria Vârlezanu, Adriana Bantuș și mulți alții. Dar, indiferent de meseria aleasă, mândria mea este că despre marea majoritate dintre elevii mei am auzit doar lucruri de bine, ceea ce înseamnă că și-au făcut datoria la locul de muncă: Daria Mititelu, Iurii Untilov, Angela Racoviță, Petru Balan, Maria Furtună, Natalia Ieșanu, Nichita Ciobănică, Elena Ieșanu, Ion Ciobănică...

- Să începem cu începutul: unde v-ați născut?

- M-am născut aici, în satul Roșu, la 3 ianuarie 1937, în familia lui Daniil și a Elisavetei Mititelu, care au avut 3 fete, eu fiind mezina. O familie de gospodari cu pământ, cal, caruță, vacă, oi, porci, păsări. Părinții munceau ziua întreagă, visul lor fiind de a-și da fetele la învățătură și de a le oferi o viață mai ușoară. Astfel, eu și sora mai mare, Maria, am ajuns învățătoare, iar sora mijlocie, Ana, asistentă medicală.

O viață dedicată copiilor...

*Dna Parascovia D. Racoviță, fostă
învățătoare în satul Roșu, în dialog cu
Rodica Ursu - Naniu*

- Dna Învățătoare, sunteți unul dintre cei mai respectați oameni din satul Roșu și, fără a exagera, cred că jumătate dintre adulții trecuți de 40 de ani v-au fost elevi. Am întâlnit și dinastii familiale, în care ați fost învățătoarea a 3 generații de copii! Cum e să fiți înconjurată mereu de foștii elevi?

Viețile noastre sunt fragile ca niște figurine din sticlă. Eșecurile, visele neîmplinite, ratările noastre și ale părinților chiar, ne urmăresc, iar urmele lor lasă răni deschise, nevindecate. Este un spectacol poetic, tulburător, cu umor fin, în consonanță cu drame existențiale profunde. Tom este un fiu care urmează „traseul” psihologic al tatălui, pentru că nu are alt model de comportament în relație cu mama și sora, decât pe cel al tatălui. Marcat de teribilismul specific vârstei, rănește fără milă, acuzându-și mama de prea multă or stări adânci opace, fără a le răpi ambiguitatea ce permite jocul dintre real și abisal, dintre conștient și inconștient. Ploaia amplifică starea de interiorizare, obsesiile, fragilitatea materiei, a gândurilor care par a se descompune într-o lume tot mai rece și indiferentă. Strada (proiecția - video), asemeni unui labirint, ne poartă prin locurile ascunse și fragile ale subconștientului.

- Părinții tot părinți rămân, indiferent de timpuri. Dar încercările cărora le-au ținut piept atunci nu se compară cu niciunele: război, secetă, foamete, tifos...

- Erau vremuri grele și nu era ușor să răzbați cu 3 copii. Îmi aduc aminte când a început războiul, în '41, eram atât de speriați! Satele noastre din valea Prutului stăteau ca în palmă: băteau obuzele, fierbea pământul în jur, era un zgomot infernal.

Tata a luat calul și căruță, a urcat strictul necesar și ne-a dus în pădurea de la Lucești, la adăpost, unde am stat ceva timp, până a trecut frontul. Trăiam într-un semibordei săpat în pământ, împreună cu alte familii. Tata făcea în fiecare zi, călare, drumul până la Roșu, să vadă ce e cu gospodăria și să hrănească animalele. În curtea noastră au căzut 3 obuze, vă imaginați cum arăta totul când ne-am întors... Așa a și rămas războiul în amintirea mea, ca ceva strașnic și înfiorător.

- *Ce s-a întâmplat cu familia Dvs după ce linia frontului a trecut de Prut?*

- Ne-am întors acasă, iar pe tata l-au luat la concentrație în Armata Română. Au trecut prin sat unitățile militare nemțești, care n-au produs nici un fel de stricăciuni sau fărădelegi.

- *Eram aliați, pe atunci...*

- Da, așa e. Ceea ce mi-aduc aminte este că ne cereau ouă și pentru că nu stiau să zică în românește, iar noi nu înțelegeam nimic nemțește, îi auzeai umblând prin sat și întrebând: Co-co-co? Co-co-co? Să știți că erau corecți, plăteau tot ceea ce luam din gospodăriile oamenilor.

- Îmi spuneți de un ofițer neamț care a fost repartizat să stea în casa bunicului dvs.

- Bunelul meu luptase în Primul Război Mondial și fusese luat în prizonierat la nemți, de unde învățase puțină germană. Nu știu ce vorbea cu acel ofițer, dar îmi aduc aminte că acesta, privindu-ne, deseori scotea din buzunar o fotografie cu o femeie și 2 copii și plângea. Era, probabil, familia pe care o lăsase acasă. Pe noi ne servea mereu cu bomboane. Dar lucrurile s-au schimbat radical în '44, când au plecat nemții. Iarăși lupte, iarăși frică, iarăși gloanțe șuierând în jur. De teama rușilor, bunicul ne-a luat și ne-a ascuns în via pe care o aveam la marginea Roșului, unde am stat o vreme.

- *Și tatăl Dvs?*

- Tata a ajuns în prizonierat la ruși și a fost trimis în Azerbaijan, într-un lagăr de la periferia orașului Bacu. Ne povestea în ce condiții a stat acolo, Doamne- Dumnezeule! Dormeau pe ciment, mâncau te miri ce. Nu am avut nici o veste de la el până când într-o iarnă, în 1946, s-a întors.

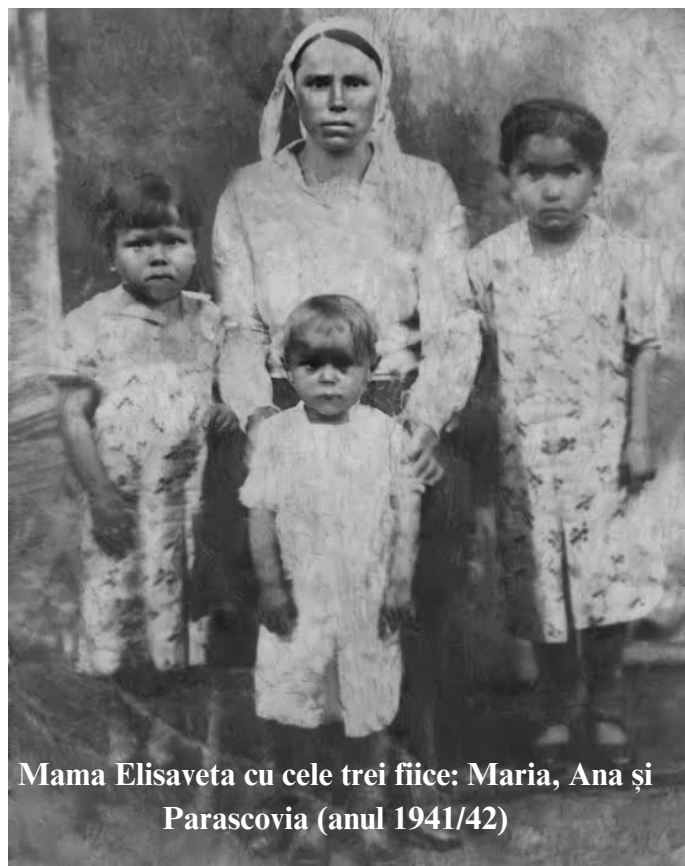
Micuța Parascovia împreună cu părinții (anul 1938/39)

- *În Molova deja bântuia foametea...*

- Da, erau niște timpuri la a căror amintire mă înfior și acum. Noi stăteam doar cu mama, care ne avertiza să tragem zăvorul la ușă, pentru că nu o singură dată te pomeneai cu oameni înfometați dând buzna în casă și luându-ți tot ce se putea mânca. Când s-a întors tata, era într-o sâmbătă, mama abia terminase să ne facă baie și era într-o anexă a casei, iar noi, fetele, în casă. Am auzit că cineva bătea la ușă, dar nu i-am deschis: Nu-ți dăm drumul, că mama nu e acasă! Mama, recunoscându-i vocea, a iesit plângând: Lasăți-l să intre, e tatăl vostru! Tata a venit cu un geamantan de produse. Nici acum nu-mi pot explica cum de a reușit să ne aducă mâncare.

- *Da, când pe toate drumurile umblau oameni mai mult morți decât vii, care pierduseră orice rațiune, dedându-se, de foame, și la jafuri, și la omoruri... Ce s-a întâmplat după?*

- În condițiile foametei de la noi, tata era de părere că trebuie să splecăm cu toții în Bacu, de unde se întorsese el. Acolo, după ce ieșise din lagăr, își făcuse un bordei

Mama Elisaveta cu cele trei fiice: Maria, Ana și Parascovia (anul 1941/42)

și-și amenajase o mică grădină de zarzavat. Dar mama n-a vrut să plecăm, așa că după 2 săptămâni tata s-a pornit la Bacu, pentru a-și scoate actele necesare. Îmi aduc aminte că în seara dinaintea plecării s-a adunat toată mahalaua la noi, au stat, s-au sfătuit, au plâns. Tata a plecat iarăși în lumea largă, n-am știut nimic de el până în 1947, când s-a întors definitiv.

- **Cum ați supraviețuit acelei perioade?**

- Foarte, foarte greu. Principala preocupare era cum să faci rost de ceva comestibil: miezul din papură, ciulini, țipirig..

- **Ce era aceasta?**

O plantă cu bulbi, pe care-i strângeam și-i fierbeam. Mai făceam și drumuri de 7 km în pădurile Andrușului, după păducel, pe care-l uscam, îl măcinam la râșniță și-l amestecam cu ceva făină.

- **Mai făceați făină în casă?**

- Nu, pentru că absolut totul ni se lua. Mergea mama cu surorile ei la câmp, la prășit, pentru 250 gr de făină pe care o primeau la sfârșitul zilei. Nu era chiar curată, jumătate era bulgur, dar era ceva. Uneori mă luau și pe mine, atât cât puteam și eu să au cu sapa (aveam 10-11 ani), dar era important să mai fie un om în plus, ca să ia încă 250 gr de făină.

- **Indiferent dacă erai adult sau copil, norma tot trebuia făcută...**

- Și mama, și surorile ei munceau mai mult, că să ma ajute pe mine să-mi duc la bun sfârșit rândul de porumb pe care-l prășeam. Trebuia să supraviețuim cu toții, cumva. Bine că aveam o vacuță, care ne mai dădea lapte. Puțin, dar ne dădea. Alții, însă, erau mult mai rău decât noi. Din puținul nostru, mama o ajuta și pe vecină, o văduvă cu 6 copii, căreia îi dădea seara, după muls, o cană de 500-600 ml de lapte. Nu pot să-mi imaginez cum de reușea femeia aceea să împartă bruma de lapte unor copii înfomețați.

- **Greu de imaginat... Și, mai ales, greu de conceput asemenea orori, mă refer aici la foametea organizată. Atâta timp cât avem mărturiile supraviețuitorilor, precum dvs, lucrurile trebuie spuse, aduse în discuție, pentru a nu fi uitate. Și, mai ales, pentru a nu admite repetarea lor...**

- Eu nu o să uit cum țineam lampa aprinsă, ca mama să măture în pod și să adune ce mai rămăsese după ce autoritățile ne scuturase de tot grâul... A fost cumplit. Cam așa a fost copilăria noastră: grea și înfometată.

- **Au mai fost și deportările...**

- Da, o parte din familiile din sat au fost ridicate, cu tot cu copii, și trimise undeva în Rusia. Curios e faptul că nu toți dintre cei ridicați erau avuți. De ce i-au ridicat? Ce motiv au avut? Nu știu. Cert este că înapoi s-au întors doar 2 familii, cea a verișoarei mele (Maria Melinte) și familia Nedelcu.

- **Oamenii nu-și puneau întrebări de ce li se ia pâinea, de ce sunt ridicați?**

- Poate își puneau, dar frica ce li se cuibărise în oase era mare. Pe atunci se murea foarte ușor. Adică, autoritățile nu stăteau mult pe gânduri pentru a te condamna la moarte.

- **Da, astea au fost metodele de a frânge oamenii prin deposedare de avere, înfometare și deportări. Un experiment teribil. Pentru imperiu nu eram oameni, ci doar niste numere statistice. Dezmanizați, deznaționalizați, impuși să ne uităm limba. Mă mir, încă, că am supraviețuit ca neam... Revenind la copilăria dvs, când ați intrat la școală?**

- În timpul războiului, în 1943. Interesant e faptul că până a începe oficial școala, eu știam să citesc, să scriu și să socotesc.

- **Cum vine asta?**

- Simplu! Mama nu avea cu cine să mă lase acasă, pentru că nu mă putea lua cu ea la câmp, o zi întreagă. Și pentru că se temea să mă lase singură, mă duceam cu surorile mai mari la școală. Îmi luam jucăriile improvizate (păpușile din ciocălăi de porumb) și stăteam după soba din clasă, fără a deranja și fără a-mi face simțită prezența. Dar, fără să vreau, trăgeam cu urechea, astfel că am reținut tot ce învățau elevii în clasă.

- **Cine v-a fost învățător?**

- Dl învățător Nicolai N. Căpraru, care venea de la Cotihana.

- **Unde se afla școala pe atunci?**

- În mijlocul satului, pentru a fi accesibilă. Construcția avea 2 încăperi vechi, cu bănci și scaune lungi și cam mari pentru vârsta noastră, abia de ajungeam cu picioarele la podea. Nu aveam manuale și caiete, foloseam niște tăblițe pe care scriam cu cretă. Îmi aduc aminte că eram tare necăjită că nu reușeam să înțeleg la fizică, dar nici nu aveam de unde învăța. Așa se face că, la un moment dat, am găsit 5 ruble. Era o mică avere. M-am dus la părinți, dar aceștia m-au lăsat să decid ce să fac cu banii. Și ce credeți că am făcut? Am fost la Cahul, la librărie și mi-am luat un manual de fizică! A fost o minune să-l găsesc. La școală m-am lăudat la toți cu achiziția mea, dar când am ajuns acasă am constatat că manualul lipsea din geantă. Cineva dintre colegi mi-l luase. A fost o mare-mare dezamăgire și supărare.

- **Vă înțeleg. Nici nu știu ce să zic, acum nu ne-am mai supăra dacă copiii ar sustrage cărți pentru a le citi. Dar fapta rămâne faptă și furtul rămâne furt, indiferent de intenție.**

- Mie mi-a plăcut cartea, de aceea am și devenit învățătoare.

- **Da, și ați avut promoții foarte bine școlite. A fi în clasa Parascoviei Danilovna, cum ne adresam pe atunci, era garanția unei bune pregătiri. Dar să revenim. Cum ați ajuns să dați admiterea la Școala pedagogică din Cahul?**

Profesoara de limbă română (moldovenească atunci) A. S. Ignatencu și elevele sale de la Școala Pedagogică (în primul rând, prima din stânga e Parascovia)

- A fost voia destinului, deși aici, la sud, nu prea aveam multe alegeri. În Cahul funcționau 2 școli, Școala pedagogică și Școala de medicină. Când am terminat cele 7 clase, sora mea era deja studentă la medicină, așa că s-a gândit că ar fi bine să dau admiterea tot la medicină, pentru a fi împreună. Eram un copil pe atunci, am acceptat fără a sta mult pe gânduri. Dar când am intrat într-o sală de clasă unde se desfășura o activitate practică și am văzut sânge - m-am blocat, pentru că eu nu suport să văd sânge. Cum aș fi putut să fiu de ajutor, astfel, cuiva care ar fi fost rănit, de exemplu? Și atunci m-am dus la Școala pedagogică.

- **Cum au fost anii de studii?**

- Interesanți, pentru că am avut profesori foarte buni, în special pentru materiile legate de metodica predării în școală. Mi-i aduc aminte cu recunoștință pe profesorii mei: Arcadii Sheincher, la pedagogie, Mark Lvovici, la chimie, Kiril Al. Arsene, la fizică și matematică, Nicolai B. Hadji-Nedov, la biologie. Poate de aceea am și terminat foarte bine Școala pedagogică.

- Da, exemplul profesorilor este determinant. Orice copil are nevoie de modele comportamentale, profesionale etc. Este minunat

Dna învățătoare cu elevii
(absolvenții anului
1978/79)

când găsim sursele de inspirație în persoana profesorilor noștri. Unde ați făcut practica pedagogică?

- Din nou, întâmplător sau nu, am fost repartizată la Roșu, la învățătorul Mihail Gh. Bratu. Era o pleiadă de învățători la Roșu, majoritatea bărbați, printre care și Gheorghe M. Tronciu, Ion V. Mititelu, Vasile Al. Aconi. Poate nu aveau atât de multă carte, dar aveau școala vieții și erau oameni onești, cumpătați, disciplinați și foarte corecți. Atunci l-am cunoscut și pe dl director Boris Gh. Iancev, și pe soția dânsului, Valentina Haralampievna, și pe Ana Al. Untilov (ambele învățătoare), și pe Ivan Ar. Untilov (profesor de sport).

- Faceți zilnic drumul de la Roșu la Cahul?

- Nu, stăteam la gazda, iar sâmbăta plecam pe jos acasă. Nu aveam bani, nu ne puteam cumpăra nimic, umblam prost îmbrăcate, cu haine ponosite. Îmi aduc aminte că într-o zi, trecând pe lângă o cantină, am fost tentate să intrăm – ne era foame și mirosea bine – și ne-am luat câte un bors ucrainean. Când să plătim, plătește daca ai cu ce! Nu ne ajungeau banii. Eram 4 fete, una dintre noi

s-a dus la gazda noastră, mama Palașca Simonenco, rugand-o să ne împumute restul de bani.

- După absolvirea școlii, v-ați încadrat imediat în colectivul de la Roșu?

- Nu, am lucrat mai întâi la școala din Cotihană (unde făceam ore concomitent cu elevii din clasa I și clasa III), după aceea la Andrușu de Sus, iar la Roșu m-am întors în 1957, după 2 ani de muncă. Soțul meu fusese repartizat cu serviciul la Roșu și, aflând acest lucru, dl Iancev (directorul de atunci al școlii), a făcut toate demersurile să mă aducă și pe mine la școala din sat. Nici n-am știu de tot aranjamentul, când într-o zi a venit și mi-a zis:

- Măine, la orele 9.00, să fiți la lucru!

Eu am rămas fără cuvinte: cum, adică, la lucru? Dar la Andrușu cine o să se ducă? Nici nu-l anunșasem, măcar, pe directorul de acolo. Însă lucrurile erau deja aranjate, iar eu am fost numită învățătoare în clasa a I-a, la școala din Roșu.

- Se întâmplase ceva cu învățătorul de la acea clasă?

- Nu, dar în lipsă de cadre didactice, învățătorul lor, dl Ion V. Mititelu, fusese trecut pe post de

profesor de matematică (era o lipsă acută de profesori și deseori un coleg prelua mai multe discipline).

- ***Și așa a început povestea Dvs la Roșu, unde ați marcat peste 45 de ani de activitate!***

- Da, și din păcate, am rămas singură, ceilalți colegi plecând într-o lumea mai bună, dar continuând să trăiască în amintirea mea și, sper, în memoria întregii colectivități. Pentru mine, ei vor rămâne așa cum i-am cunoscut: Gheorghe M. Tronciu, un domn vesel și deschis, Vasile Al. Aconi, un om mai retras, extrem de corect, Mihail Gh. Bratu, un domn foarte cumsecade și liniștit, Gheorghe B. Iancev, un director energic, bun organizator, vesel, era mereu sufletul colectivului la serbări și petreceri; Valentina H. Iancev – dânsa mi-a fost mentor, cultă, tacticoasă, bine pregătită. Deseori asistam la orele dumneaei, în special la cele de limbă maternă, pentru a prelua din experiența dânssei. La rândul ei, asista la orele mele, după care imi făcea analiza lecției. Așa am învățat cum să elaborez un plan al lecției, cum să îmbin metodele tradiționale de predare cu cele inovatoare etc.

Dar, trebuie să vă spun, că nu doar profesional, dar și uman am avut multe de învățat de la mentorul meu. În calitate de mamă, soție, gospodină ne ajuta cu sfaturi utile pentru diverse activități domestice (croitorie, bucătărit, prepararea conservelor etc). Erau timpuri grele, în magazine nu se găseau multe dintre lucrurile de primă necesitate, astfel încât eram nevoiți să ne descurcăm așa cum puteam.

- ***Din viața școlii din acele timpuri, ce v-a rămas în memorie?***

- Nu-mi mai amintesc prea multe lucruri, au trecut, totuși, peste 60 de ani de la venirea mea în școala din Roșu. Dar, mi-a rămas în memorie o întâmplare, de la sfârșitul anilor 50: eram în ajunul Anului Nou, iar afară era foarte cald pentru sfârșitul lui decembrie. Nici zăpadă, nici ger! Eram în școala veche, pe atunci, iar bradul l-am instalat într-o sală de clasă, care nu era suficient de încăpătoare pentru toți copiii. Și atunci dl învățător Gheorghe M. Tronciu a venit cu propunerea: Dar ce-ar fi dacă am scoate bradul

afară? Zis și făcut, am scos bradul în curte și am întins o horă cu toți copiii, până la șosea!

- ***Se organizau și pe atunci baluri mascate în școală, așa cum se întâmpla an de an în școala nouă?***

- Se făceau, dar nu aveam costume și recuzită, era sărăcie. Improvizam tot felul de lucruri și croiam, din diverse materiale, așa-zisele costume. Când am intrat în școala nouă, prin 1974-75, vremurile se schimbaseră și posibilitățile erau altele. Dar, tot mai interesant era când ne confecționam singuri ținuta de bal mascat sau pentru alte activități extrașcolare. Să știți că se implicau și părinții, care veneau, uneori, și la serate, să-și vadă odraslele. Îmi aduc aminte cum în primii anii, fiind deja în școala nouă, s-a organizat un concurs de cultură generală între clasele a IX-a și a X-a. Pentru că echipele mergeau la paritate, juriul le-a pus o întrebare, la care se aștepta un răspuns cât mai hazliu: Ce faci dacă ai sărit cu parașuta, iar aceasta nu se dechide? Clasa a X-a n-a avut replică, dar cei dintr-a IX-a au exclamat: Ce-ți mai rămâne să spui, decât „Curaj găină, că te tai”?!

- ***Da, minunate această interacțiune între elevi, profesori, părinți: școala coagula în jurul său întreaga comunitate!***

- Din acest punct de vedere, regret acele timpuri, când reușeam să conlucrăm cu părinții. Ascult periodic o emisiune radiofonică cu participarea

avocatului copiilor, unde se discută numai despre drepturile acestora, nu și despre obligații! Și vina este, în mare măsură, a părinților. Nu e bine ca un copil să fie răsfățat, să i se ofere totul pe tavă, pentru că nu va cunoaște valoarea muncii și va ajunge, în cele din urmă, un adult iresponsabil. Or, așa nu se poate. Un copil trebuie să știe să se comporte frumos, să cunoască limitele peste care nu se trece, să respecte munca.

- Dna Învățătoare, problema educației și a instruirii este una extrem de importantă și regret tot felul de experimente care s-au făcut, în ultimile decenii și care au bulversat sistemul de învățământ. Principiile educației rămân cele dintotdeauna: ele nu sunt nici sovietice, nici burgheze, nici ale noastre, nici ale celorlalți, ele sunt general umane. Bunul simț, politețea, respectul pentru cei din jur, responsabilitatea lucrului bine făcut - toate sunt valorile care au stat la baza societății tradiționale, chiar dacă era analfabetă. De aceea înțeleg foarte bine tristețea Dvs. Dar să nu disperăm: atâta timp cât vor exista modele, lumea nu-și va pierde busola!

- Și eu cred la fel și mă bucură oricând inițiativă care vine spre binele comunității. Uite, de exemplu, Nichita Ciobănică, a reușit să facă un centru comercial în sat, de unde ne procurăm produse proaspete, fără a mai fi nevoiți să ne

deplasăm la Cahul. Și mai sunt și alte exemple: Vladimir Ciobănică, care a organizat o mică fermă de vaci și păsări, Andrei Mititelu, care a construit o oloiniță, unde tot satul face ulei.

E un sentiment plăcut care vă încearcă, știind că la formarea multora dintre gospodarii de vază ai satului ați avut o contribuție covârșitoare. Doriți să le transmiteți un gând foștilor Dvs elevi?

Da, să fie sănătoși, să fie oameni cinstiti, să muncească spre binele satului, să își crească frumos copiii și să sprijine întotdeauna școala și învățătorii.

Doamna Învățătoare, vă mulțumesc pentru acest interviu, în care am încercat să aducem în memoria colectivității oamenii-semănători de lumină, cărora le datorăm în mare măsură ceea ce suntem. Iar Dvs sunteți unul dintre aceștia!

A intervievat Rodica Ursu - Naniu

BUNICA MARIA, GĂGĂUZOAICA

Nuvelă

Știu cu destulă exactitate când s-a întâmplat asta, deoarece țin minte limpede niște repere temporale destul de clare și azi. Era ori sfârșitul lui martie, ori începutul lunii aprilie 1987. Se încălzise bine și primăvara intra gospodărește în drepturile sale. Trăiam pe atunci în or. Căușeni, pe care-l port cu drag în memorie până acum. Lucram la cea mai importantă instituție de pe atunci, unde se decideau totul și toate. Mă telefonă Tata și puse în aplicație toată diplomația lui pentru a oferi comunicării sale o importanță cât mai diminuată.

- Feciorule, uite Bunica ta vreo două zile își face ușurel de cap, stă mai mult în pat și tare vrea să te vadă. Găsește, te rog, posibilitate să vii acasă. Cât mai repede, ar fi bine chiar mâine să vii.

Iar asta însemna de fapt că Bunica se simte rău de tot și vrea numaidecât să mă vadă pe mine. Într-un top sentimental foarte complicat al Bunicăi, în sufletul căreia încăpeau foarte comod toți copiii, nepoții și rudele ei, eu și vărul Alexandru (de fapt – Șuric) Hlibiciuc eram oarecum preferații. Nu-mi puteam permite deci să nu dau curs rugăminții Bunicăi. Conducătorul instituției atotputernice era un om absolut lipsit de văjnicie partinică și în genere era un foarte bun gospodar pentru raion, ci nu un trâmbițaș de lozinci, banalități de partid. A acceptat să plec a doua zi, împreună tot cu un Valeriu cu mașina lui – un consătean cu care lucram în aceeași instituție. Înțelegând situația, șeful mi-a spus că de va apărea nevoia să mă rețin, să-l telefonez.

În drum spre satul meu – Crihana Veche de lângă Cahul – Valeriu tot încerca să-mi alunge gândurile triste. Între noi era diferența de doar un an ca vârstă, iar o parte din copilărie am zăbovit-o cam pe aceleași locuri. Aveam deci multe amintiri comune.

Valeriu Gaju

Iată-mă acasă. Îmbrățișări cu părinții. Mămica tremură câteva lacrimi pe fața mea. Ne ducem în „palatul Bunicăi” – o bucătărie destul de spațioasă, cu trei camere, așezată gospodărește pe un beci bun (și cu vinuri pe potrivă). Era „reședința” de vară a Bunicăi. Era pe șezute în pat, îmbrăcată în neschimbatele ei veșminte de după război până la moarte – haine numaidecât de culoare neagră, poate ceva sur, doar pe broboade putea admite niște floricele de culori nețipătoare. Ea ierna în casa noastră părintească ce avea tocmai opt camere. Loc era destul, dar Bunica avea neostoit sentimentul proprietarului nedreptățit, frânt.

Când intrasem în cameră, Bunica, ușurel îmbujorată, era oarecum incomodată de „deranjul” pe care mi-l pricinuiseră, începu a se îndreptăți:

- Valerică, mamunu ciogiuceac (copilașul mamei – în găgăuză), scuză-mă, scumpule, că, iată, te-o deranjat baba cu mofturile ei. Că eu mă simt bine de-amu. Hai vin-o să te sărute Bunica, nu te supăra!

Ne-am sărutat, m-am așezat lângă dânsa și ne țineam de mâini ca doi oameni care nu s-au văzut demult. Ea mă tot privea – și cu drag, și oarecum sinchisită. S-a mai liniștit când i-am spus mirat:

- Bunico, chiar crezi că eram să fiu mai bucuros să te gălesc rece?

Nicolae Gaju, eminent profesor de română și Maria Gaju (Onofrei), distinsă învățătoare la școala din satul Crihana Veche, Cahul

– Iaca, mai liniștit mintiosul Bunicăi.

Am stat la masă în voie. Eu am băut câteva păhărele de vin bun, de casă. Mămica reușise să pregătească mâncarea mea preferată – mangio găgăuzească cu carne de găină. La despărțire Bunica și-a luat rămas bun de la mine de câteva ori. Când mă așezasem în mașină deja, ea se tot uita la mine oarecum deosebit, cum nu se mai uitase așa nimeni până atunci. Am înțeles privirea asta mult mai târziu. Doar Bunica știa ce știa sau simțea ceva doar ea, una singură atunci...

Se spune că esențele tari se țin în vase mici. Este spus exact despre Bunica mea. Chiar și în tinerețe, după cum îmi spunea ea, a fost cam scundă de statură. Dar cât caracter avea ea! Deja mai încoace, când Bunica nu mai era printre noi, o „poreclisem” cu frații Victor și Emil „Margaret Thatcher” al neamului nostru. Bunica purta marele prenume Maria, iar numele de față era Dimitriu. Din câte am reținut din spusele Bunicăi și ale altor rude, neamul Dimitriu era de la Iași, oameni înstăriți, iar bunelul (sau străbunelul ei) făcuse studii în drept ori în Austria, ori în Germania (învățase în limba germană – asta o știu exact). Ocupase o funcție a statului român în cele trei județe din sudul Basarabiei până încă nu le înghițise „prietenosul” Imperiu Rus.

În virtutea funcției sale, el a fost și pe la Vulcănești, unde întâlnești o găgăuzoaică de mare frumusețe, bunătate și educație. S-a căsătorit, evident, cu dânsa. Din câte înțeleg, a fost totuși bunica Bunicii mele care îmi povestea mie: „Când venea bunica în oșteție la Vulcănești, nu era mai mare bucurie pentru noi! Eu în viața mea n-am văzut un om mai blajin și mai frumos ca bunica. Și dacă ea scăpa vorbă că trebuia să plece după câteva zile, noi îi ascundeam încălțăminte, îmbrăcăminte, orice ar fi numai să nu plece de la noi! Un adevărat soare era bunica noastră!”

Eu am rămas cu impresia că Bunica–„Tatcher” asta a noastră și l-a ales pe Bunelul Cristofor ca soț – nu el pe dânsa. Tot din spusele Bunicăi neamul Onofrei venise în Vulcănești doar cu o generație în urmă. „Au venit, manei (băiatul Bunicăi – tot în găgăuză), trei frați – ca trei brazi, sub doi metri fiecare. Au venit din Vrancea. Fiecare avea câte un chimir mare bătut cu bani. Unul și-a construit moară, altul oloiniță. Socrul meu și tatăl Bunelului tău Cristu a început să

crească oi, mai aveau și multe hectare de vie. Toți frații Onofrei aveau pământ mult și câte un magazin sau crâșmă numaidecât”, îmi povestea prin adolescența mea Bunica.

Bunelul Cristu a fost și el înalt și foarte puternic. În 1961, când venise Bunelul Cristu la Crihana în ospeție din România, îmi vorbea serile despre tinerețea și viața lor. „Când eram flăcău, Valerică, mă trânteam cu patru, cinci tineri de seama mea – și nu mă puneau pe spinare. Șase deja mă învingeau. Masa de stejar o duceam numai în dinți opt-zece metri.” Bunica și l-a ales pe Cristu soț, deși au fost mai mulți pețitori și chiar mai bogați, căci și Bunica avea zestre solidă de la părinții ei. De-ar fi știut câtă bucurie, dar și câtă scârbă avea să vină pe capul ei din cauza alegerii soțului...

Uniți într-o gospodărie deja, Bunica și Bunelul și-au crescut și mai mult averea. Nu doar din agricultură. Bunelul avea bune relații comerciale pe timpul României Mari cu oameni de afaceri serioși din Galați, Iași, București. Era nevoit să călătorească mult prin Țară, având în acest scop trei trăsuri și mândrețe de cai. Cu una dintre acele trăsuri Bunelul le ducea pe cele patru fiice ale sale la Galați și mai ales la Iași – pe la rude. Dar avea și ceea ce numim noi astăzi transport de serviciu. Relativ recent vărul meu Alexandru îmi comunica ceva despre care nu știam. Vorba e că pe ambii bunei ai lui Alexandru îi chema la fel – Cristu. Unul era cel al nostru, Onofrei, iar al doilea era Cristofor Hlibiciuc, un „hahol”, cum îi zicea vărul, venit în satul Borceag (tot din actualul raion Cahul) de prin Bucovina. Păi iată, acești doi Cristofori dețineau în București, în locuri de mare solicitare, cârciumi foarte bine cotate.

Spuneam că Bunelul Cristu a fost în ospeție în 1961 în Moldova, inclusiv la noi în Crihana. Chiar începuse vizita cu Crihana, deoarece un an înainte Tata și Mămica s-au aflat timp de o lună la Bunelul în Urziceni – acum oraș-suburbie al Bucureștiului. Dar mai venise Bunelul întâi la noi și din motive de fină „politică sentimentală”. (La vizita părinților mei la Urziceni permiteți să revin mai târziu.) Și-mi mai permite-ți, vă rog, un mic

Agenda profesorului de literatură

Mihai Eminescu (n. 15 ianuarie 1850, Botoșani – d. 15 iunie 1889, București) a fost Poet de geniu, prozator și jurnalist român, socotit de cititori și de critica literară postumă drept cea mai importantă voce poetică din literatura română. Poetul avea o bună educație filosofică, opera sa poetică fiind influențată de marile sisteme filosofice ale epocii sale, de filosofia antică, de la Heraclit la Platon, de marile sisteme de gândire ale romantismului, de teoriile lui Arthur Schopenhauer, Immanuel Kant ș. a. A fost ales post-mortem (28 octombrie 1948) membru al Academiei Române.

Bogdan Petriceicu Hasdeu (n. 16 februarie 1836 [26 februarie 1838], Cristești, Hotin, Bucovina - d. 25 august 1907, Câmpina, județul Prahova) Fiu al boierului Alexandru Hâjdău și al Elisabetei Dauksza, familie de învățați; tatăl și bunicul erau cărturari poligloți, care au scris despre folclorul și istoria românilor, ceea ce are o mare influență asupra viitorului savant. Se căsătorește în anul 1865 cu o româncă ardeleană, Iulia Faliciu, care-i dăruiește peste patru ani un copil, pe Iulia. Copilul s-a dovedit curând a fi un geniu. La 11 ani își susține examenele la liceul „Sf. Sava”, iar în 1886, la numai 17 ani, își ia bacalaureatul la Sorbona. Iulia se îmbolnăvește de tuberculoză și se stinge înainte de a împlini 19 ani (1888). Hasdeu și - a consacrat cea mai mare parte din viața istoriei și filologiei. Director al Arhivelor Statului (1876-1901), publică masiv documente referitoare la istoria națională. Recunoscându-i meritele, Academia Română îl primește în rândurile sale în anul 1877. Prin lucrările sale științifice, Bogdan Petriceicu Hasdeu creează un stil erudit, enciclopedist și, mai ales, deschide gustul pentru sinteze culturale, generând o tradiție în cultura românească, continuata de Nicolae Iorga, George Călinescu, Mircea Eliade. Rămâne deschizător de drumuri în filologie, folcloristică, istorie,. La 1857 a fost numit membru al tribunalului din Cahul. Astăzi Teatrul Muzical Dramatic și Universitatea de stat din Cahul îi poartă numele. Pe strada B. P. Hasdeu din Cahul, în fața Teatrului, se înalță mândru bustul savantului, poetului și dramaturgului Bogdan Petriceicu Hasdeu.

„elogiu” la propria adresă. Trebuie să recunosc că am fost un mare neastâmpărat în copilărie, iar celălalt Bunel al meu – Mihai Gaju – o vreme numai „bandit” și m-a numit. Așa că nu știu din ce motive i-am plăcut Bunelului Cristu. Eram zile întregi pe lângă dânsul, iar noaptea, la solicitarea lui, dormeam ambii într-un pat. Trebuie să recunosc că mai aveam un „interes” de a dormi într-un pat cu Bunelul: el adusesse o valiză plină cu rahat-lukum. Pentru că atunci când adormea Bunelul Cristu eu făceam „revizie la rahat-lukum. Probabil că Bunelul observă că prea repede scade gustoșața ceea de lukum. Într-o seară se prefăcu că adormi și mă descoperi băgat sub pat la valiză. „Iaca te-am prins la valiză, nepoate! exclamă ca un detectiv Bunelul. Ți place rahat-lukumul?” „Care lukum, Bunele? Eu caut sandaletele să mă duc afară cu treabă”, am parat eu cu nedumerire. „Măi, da descurcăreț mai ești, nepoate”, constată Bunelul. Însă lăcata valizei o închise pentru orice eventualitate. Dar oricum se vede că ștregăriile mele mai degrabă m-au favorizat pe mine în ochii Bunelului. Când venise atunci Bunelul în Moldova el știa cu exactitate câți nepoți are și de care vârste. Și fiecăruia i-a adus câte un cadou – costumașe, rochii etc. Dar cel mai frumos cadou intenționa să i-l dea vărului Anatol, feciorului cel mare și unic al lui nanu Pavel. Iar „banditizmele” mele iau modificat intențiile sale inițiale. Și mi-a dat mie acea frumusețe de costumaș francez care peste vreo 30 de ani îl purta cu multă importanță nepotul meu Laurențiu, feciorul fratelui Victor. Laurențiu acum este cel mai convingător exemplar al provenienței noastre și din neamul Onofreilor, având vreun metru nouăzeci și silueta lui Apolon.

Mi-a povestit Bunelul multe – probabil, că-i trebuiau și două urechi mai imparțiale, mai puțin „implicate” în complicata ecuație a relațiilor omenești.

- E supărată rău de tot pe mine Bunică-ta, Valeriu, îmi vorbea el așezat pe o buturugă din harmanul lui Bunelul Mihai. Și are tot dreptul! Fără să vreau, i-am lăsat singuri în bătaia vieții și mă simt tare vinovat! Ce familie bună am avut noi, nepoate, ce familie!

Sextil Pușcariu, (n. 4 ianuarie 1877, la Brașov - d. 5 mai 1948) a fost un lingvist, lexicograf și profesor universitar român. A adus contribuții importante la studiul limbii române, în special în domeniile dialectologiei și etimologiei. A fost membru al Academiei Române și a ocupat funcția de președinte al acesteia între 1943 și 1946. Pușcariu este cunoscut pentru munca sa la Dicționarul Limbii Române și pentru cercetările sale privind istoria și dezvoltarea limbii române.

Dimitrie Bolintineanu (n. 1819, Bolintinul din Vale – d. 20 august 1872, București) a fost un poet român, om politic, diplomat, participant la Revoluția de la 1848. A scris atât în proză cât și în versuri. Opera sa poetică cuprinde ciclurile *Legendele istorice*, *Florile Bosforului*, *Basmele*, *Macedonele și Reveriile*. Și-a încercat talentul și în dramaturgie și ne dă o serie de drame istorice, parte în proză, parte în versuri, în care acțiunea e rău condusă și interesul slab. Astfel: Mihai condamnat la moarte, - Ștefan Gheorghe Vodă sau voi face doamnei tale ce ai făcut jupânesei mele, - *Lăpușneanu*, după nuvela lui Costache Negruzzi, - *Mărirea și uciderea lui Mihai* etc.

Nichita Stănescu, (n. 31 martie 1933, Ploiești, România – d. 13 decembrie 1983, București, România) a fost un poet, scriitor și eseist român, ales membru post-mortem al Academiei Române. Este considerat de critica literară și de publicul larg drept unul dintre cei mai importanți scriitori de limbă română, pe care el însuși o denumea „dumnezeiesc de frumoasă”. Nichita Stănescu aparține, temporal și formal, neomodernismului românesc din anii 1960 - 1970. Nichita Stănescu a fost considerat de către unii critici literari, precum Alexandru Condeescu și Eugen Simion, un poet de o amplitudine, profunzime și intensitate remarcabilă, făcând parte din categoria foarte rară a inovatorilor lingvistici și poetici. A fost laureat al Premiului Herder. „În acest bălci al deșertăciunilor care este poezia, peisajul nostru liric ar fi lipsit de unitate fără poezia lui Nichita Stănescu. Poezia lui Nichita Stănescu... rezistă vremii!” (Eugen Barbu)

Aveam una din marile gospodării din Vulcănești. Eu niciodată n-am luat o hotărâre fără să vorbesc cu Maria! Ce minte are Bunică-ta! Ea îmi propunea niște lucruri, la care nu mă ducea pe mine nici mintea, nici capul. Multă vreme am fost nevoit să fiu pe drumuri, iar gospodăria o ducea ea, Bunică-ta. Mergeau strună lucrurile. Și în familie era minunat: creșteau cei șase copii ai noștri în dragoste și bunăstare, îmi povestea ba luminat, ba trist la față Bunelul.

Apoi, când crescusem, am rugat-o și pe Bunica să-mi povestească despre familia lor de până la plecarea lui Bunelul în partea de după Prut a României.

- Păcat să mă jelui, manei, spunea ea cu glas cam stins, tânjind după acele vremuri. Aveam oi multe și multe hectare de vii, de pășuni. Ne-am înțeles cu Cristu să fim cât mai buni cu oamenii. Când decurgeau lucrările agricole, primăvara sau toamna, la poarta casei noastre, pentru a se nămi cu lucrul pentru acea zi, oamenii veneau pe la ora trei și jumătate-patru dimineața. Chiar dacă porneam la lucru pe la ora patru și jumătate. Fiindcă oamenii știau: la Maria și Cristu Onofrei ei vor fi răsplătiți bine și hrăniți gustos. Nu ne-am purtat niciodată cu oamenii ca și cu niște slugi. De sărbători pregăteam mese cu bucate mai multe și-i invitam în gospodăria noastră. Lângă noi trăia o familie – soțul, soția și feciorul lor, care erau ca de-ai casei. S-a întâmplat însă o nenorocire – soțul și soția au murit. Ne-am înțeles într-o clipă cu Bunelul tău și am luat băiatul la noi în casă. L-am crescut, îmbrăcat și hrănit ca pe un copil de-al nostru. Le-am dat carte la cele patru fiice și doi băieți ai noștri și tot atâta acestui băiat devenit al nostru.

Bunica Maria și Bunelul Cristu, Mămica, surorile și frații ei mi-au vorbit despre familia lor de până în 1944 ca despre un fel de idilă. Toți au făcut școala respectivă de pe acele vremuri – vestita școală românească, în care patru clase cântăreau mai mult decât opt clase la sovietici. Spuneam că Bunelul le ducea cu una dintre trăsurile sale pe cele patru fiice și le îmbrăca elegant ca pe niște crăițe.

Ana Blandiana, pe numele real de Otilia Valeria Rusan, este poetă, romancieră, publicistă și eseistă. S-a născut în anul 1942, în Timișoara, și este o cunoscută scriitoare din România, publicând 14 volume de poezie, 2 volume de proză fantastică, 7 cărți de eseuri și un roman. Opera sa a fost tradusă în 24 de limbi și grupată în 69 de cărți de poezie și proză. De-a lungul anilor, a întreprins mai multe călătorii de documentare și de studiu în diverse țări din întreaga lume, ca invitată a unor universități, academii și organizații culturale, susținând lecturi publice și conferințe sau participând la reuniuni, congrese și festivaluri de poezie. În anul 1993 a inițiat și a realizat alături de Romulus Rusan, sub egida Consiliului European, primul Memorial al Victimelor Comunismului și al Rezistenței din lume (Sighet, România). În 1994 a fondat Fundația Academia Civic, organizație neguvernamentală care administrează Memorialul Sighet.

Grigore Vieru (n. 14 februarie 1935, Pererâta, România – d. 18 ianuarie 2009, Chișinău, Republica Moldova) a fost un poet român din Republica Moldova. În 1993 a fost ales membru corespondent al Academiei Române. Mulți compozitori basarabeni se inspirau de poezia lui Grigore Vieru (culegeri de cântece "*Poftim de intrați*", "*Cine crede*" ș. a.). Grigore Vieru însuși a fost autor al unor melodii de cântece pentru copii ("*Să crești mare*" ș.a.), dar cea mai fecundă era colaborarea lui cu compozitoare Iulia Țibulschi ("*Soare, soare*", "*Clopoței*", "*Stea, logostea*" ș. a.

Irina Nechit (n. 1 ianuarie 1962 în s. Antonești, Cahul) este o poetă din generația postmodernistă, cunoscută și ca jurnalist, cu articolele sale despre artă și diverse probleme ale culturii. Poezia Irinei Nechit este foarte îndrăgită atât de cititorul adult, cât și de copii. Autoarea scrie și dramaturgie. Piesele sunt montate nu numai în teatrele din Republica Moldova, dar și în România. Recent, poeta a avut o întâlnire de suflet cu cititorul cahulean. Lansarea cărții „*Trei zile cu Zuza*” a avut loc la *Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul*.

Le ducea să le arate lumea din Galați, dar mai ales la Iași, precum și la București. Am și acum niște fotografii cu Mămica și tantele mele care arătau ca niște fiice de aristocrați, ca niște stele de cinema din anii '30 ai sec. XX. Doar că educația lor a fost una clasică și destul de severă. Și în asta prima vioară era tot Bunica. De ea depindea atmosfera din familie. Fiecare copil își avea rolul și responsabilitățile sale în familie, în gospodăria lor.

Cred că tocmai e cazul să explic ce a determinat despărțirea Buneilor mei. Despărțire ce va avea consecințe teribile. Către primăvara-vara anului 1944 lumea de aici înțelesese că „eliberarea” de armata sovietică era inevitabilă. Întrebarea era una: când vor începe operația lor militară sovieticii? Asta pe urmă noi vom afla că „viforoasa” armată roșie nu pornea nicio ofensivă până nu era sigură că contra unui soldat neamț intră în luptă cinci-sapte ostași sovietici. Deși asta se întâmpla deja spre sfârșitul războiului, când armata roșie ieșea la hotarele de atunci ale Uniunii Sovietice. Mai mulți camarazi îl preîntâmpinau pe Bunelul Cristu că, odată cu venirea sovieticilor, soarta lui, ca om destul de bogat, va fi pecetluită, „calea” fiind doar una – exilul în Siberia. Bunelul înțelesese clar că unica salvare era de a pleca cu familia cât mai departe în România. Însă amâna plecarea – și a fost marea greșală a Bunelului, după cum avea să înțeleagă mai târziu. Bunelul și-a luat cu sine vreo doi-trei ajutoari, a luat banii familiei, o turmă de oi destul de mare și a plecat în Țară. Ei au ajuns la Urziceni și au hotărât că-i un loc mai sigur. Dar armata sovietică venea vertiginos din urmă. Au „eliberat” și România, care trecuse deja de partea Alianței antihitleriste.

Viața românilor, activitatea administrației centrale și locale din România era sever controlată de autoritățile sovietice de ocupație. Pentru a-și readuce familia la Urziceni, Bunelul a fost nevoit să se adreseze acestor autorități în speranța că își va revedea familia înstrăinată,

dar răspunsul lor a fost univoc: „Acum este imposibil! Stai cuminte, Cristule, până se vor mai liniști timpurile. Basarabeni care s-au adresat autorităților cu astfel de chestiuni au dispărut între timp. Răbdare!”

Mai încoace am înțeles de ce Bunelul a ținut să ajungă anume la Urziceni: pentru că erau alături de București, unde el avuse crâșmă, relații și prieteni. Anume prietenilor li se adresă Bunelul imediat după război. Doar că sovieticii care controlau România au venit cu „morală” și intențiile lor – să-i învrăjbească pe cei care au trăit în pace adineaori în România. Pentru asta puteau fi „sacrificați” și niște basarabeni, care încercau, ca Bunelul, să revină acasă.

Iar după război hotarul de peste Prut a fost păzit cu strășnicie de sovietici. Cu timpul Bunelul a cerut pământ de la primăria Urziceni și a construit o mândrețe de casă, alte acareturi. Numaidecât a făcut și o încăpere aparte în care ținea câteva oi – ființe care i-au încetinit drumul spre inima României. Mi-a spus și cifra exactă: avea 14 mioare acolo. Țin minte asta exact, fiindcă îl obligasem în fiecare seară să-mi povestească o istorie care îmi părea tare hazlie. Iat-o: „Una dintre cele 14 mioare mi se îmbolnăvise, măi nepoate. Măi și zbiera, și a zbierat o zi și o noapte. Ce era să fac? L-am chemat pe medicul-veterinar s-o vadă. Intră veterinarul, nepoate, și-l văd că parcă amețește – se sprijini cu umărul de ușorul ușii. „Ce-i cu dumatăle, domnule doctor? îl întreb. Ți-e rău?” Iar veterinarul răspunde: „Păi, cum să nu-mi fie rău, domnule Cristu? Sunt medic cu studii superioare, dar la mine acasă pe jos e uns cu lut. Iar la mata în șopronul pentru oi e podit cu scândură.” Recunosc, pe mine atunci nu m-a impresionat podeaua de lemn din șopron, ci acest neuzit de mine până atunci cuvânt - „zbiera”. Am răs în fiecare seară după această istorie din săptămâna cea cât a stat Bunelul Cristu la Crihana.

Pe urmă Bunelul a plecat împreună cu Mămica și Tata la Vulcănești, iar eu și fratele Emil am făcut parte din venerabila suită de însoțitori. Fratele Victor avea să se nască peste un an și nu l-a văzut niciodată pe Bunelul Cristu, cu care el seamănă cel mai mult dintre noi trei frați.

Ce a urmat apoi, după plecarea Bunelului în 1944, pentru restul cel mare al familiei Onofrei a fost de-a dreptul groaznic. Bunica a rămas una cu șase copii în stradă. Primul lucru care l-au făcut „eliberatorii” sovietici a fost de-a dreptul distrugător în plan moral și material pentru familia Bunicăi: sovieticii i-au alungat din casă pe Bunica și copiii ei. Casa fiind arătoasă, încăpătoare, sovieticii au hotărât că asta este cel mai nimerit edificiu pentru raiispolcom (comitetul executiv raional) din Vulcănești. Încăperile în care ținea Bunelul trăsurile și caii au devenit garaje. Sovieticii nici n-au dorit s-o asculte pe Bunica care le solicitase măcar ceva de locuit. Unicul răspuns era: „Молчать, а то выслем в Сибирь!» («Închide gura, că altfel de exilăm în Siberia!»). Eu nu știu câtă lume de azi de la noi din Basarabia înțelege ce înseamnă să ți se ia totul, adunat din propria muncă și cu propria minte și să fii efectiv alungat în stradă. Mie câte ceva mi s-a spus despre asta.

Dar înainte de a i se fi luat casa de sovietici cu Bunica și partea rămasă a familiei s-a mai întâmplat ceva înspăimântător. Atunci Bunica a înțeles că viața ei și a copiilor săi s-a rupt în două – cea de pe timpul României Mari și cea venită odată cu sovieticii. Chiar în ziua când au intrat sovieticii în Vulcănești, spre seară, în ograda familiei lor au intrat trei ostași. Vorbeau în rusă și Bunica n-avea cum să-i înțeleagă. Cei trei au pornit să cerceteze cu ce se pot pricopsi din gospodărie. Și au dat de un șopron încăpător în care rămăseseră câteva zeci de cârlani fătați în acel an și din această cauză nu au fost luați în turma

de oi ce plecase în adâncul României. Unul dintre cei trei, blond, cu ochi albaștri spălăciți, strigă ceva în rusă. Apoi îndreptă automatul într-o anumită direcție și începu a trage, ucigând pe parcurs câteva mioare. Ochii Bunicăi s-au umplut de groază: sovieticul ridică puțin automatul cu intenția să mai tragă o rafală. Groaza Bunicăi venea de la faptul că tocmai în partea ceea (după câteva maldăre de stof) ea le ascunsese pe cele patru fiice ale sale de frică de sovietici. N-a găsit altă soluție, după cum îmi povestea mai târziu, decât să strige ceva în limba găgăuză și să încerce să se arunce peste țeava aceluși automat. Deși înțelegea că nu avea cum să rămână vie după asta. Dar a salvat-o... limba găgăuză. Unul dintre cei trei sovietici, care avea trei dungi pe epoleți (adică era sergent), ridică, iar apoi smulse automatul din mâinile celui blond. După ce s-au liniștit puțin, sergentul începu să vorbească cu Bunica într-o limbă foarte asemănătoare cu cea găgăuză. Apoi Bunica a aflat că este azer de naționalitate. I-a așezat la masă, iar unchii mei – Mihai și Pavel – au despuiat cârlanii uciși care au devenit apoi mâncare. Trei zile această „troikă” venea spre seară să bea vin și să mănânce noile animale sacrificate. Norocul Bunicăi era că venea totdeauna și azerul cu ceilalți doi. Iar după plecarea acestora Bunicăi i s-a luat casa și toată averea. Spuneți-mi, vă rog, măcar mie, dacă nu Bunicăi: este cineva care să răspundă de această urgie?

Vorbindu-mi despre acele vremuri, Bunica spunea deseori: „Dumnezeu nu m-a lăsat de una singură!” Alături de Bunica, salvatorul principal al familiei Onofrei a devenit feciorul ei Pavel. Și aici chiar nu știu de unde să iau cuvinte pentru a transmite cât de uriașă a fost contribuția pentru salvarea familiei Onofrei a unchiului Pavel. De unde atâta seriozitate și responsabilitate a găsit acel tânăr de 19 ani nu pot ști. Feciorul mai mare al Bunicăi, blajinul unchi Mihai se căsătorii, apoi s-a măritat tanti

Varea cu eniște (cumnatul) Dumitru Busuioc, ce se trăgea cândva dintr-un neam de moldoveni, dar ulterior a fost asimilat de găgăuzi (unchiul Dumitru se identifica conștient ca găgăuz). Ulterior și tanti Ecaterina, iubita mea tanti, s-a căsătorit cu feciorul „haholului” Cristofor Hlibiciuc, cu vulcanicul unchiul Petea.

Cea mai critică situație se crease cu Bunica, Mămica și sora cea mică – tanti Olga. Între timp unchiul Pavel începu să învețe la Școala Pedagogică din Cahul. Și cât de bine învăța! Mămica, care peste o vreme absolvi și ea acea excepțională Școală Pedagogică din Cahul (apropo, cu mulți minunați profesori, inclusiv evrei, cu admirabile studii românești), îmi vorbea cu lacrimi în ochi și mândrie: „Profesorii noștri îl respectau, îl iubeau tare pe unchiul tău Pavel! Când susțineau studenții acele foarte dificile lucrări de control la diferite obiecte, mai toți profesorii se apropiau să vadă cum rezolva fratele Pavel. Și-l îmbărbătau: „Bravo, Pavele! Faci totul corect!” Atât de multă stimă insufla tuturor el pentru seriozitatea și responsabilitatea lui excepțională pentru vârsta ceea.”

Nu pot spune cu exactitate câți ani se învățau în acea școală pedagogică, căci am date contradictorii în acest sens. Știu însă că atunci sovieticii, pentru a construi un sistem de învățământ deosebit de cel românesc, care trebuia să promoveze concepțiile și ideologia lor, au ales unica formulă corectă: au selectat pe cei mai buni elevi care au învățat în școala românească, i-au mai trecut prin niște scurte cursuri și i-au trimis să lucreze în școli. Pe cei mai buni i-au acceptat în școlile pedagogice. Nu pot spune cât a învățat unchiul Pavel la Școala Pedagogică din Cahul, însă a lucra el începu tânăr de tot. Sper să nu greșesc, dar mi s-a întipărit în memorie că unchiul Pavel a lucrat în anii postbelici în trei case de copii sau orfelinate. Căci erau multe pe atunci în Basarabia – mai ales după foametea cea organizată canibalic de sovietici după război. În acest spațiu, unde locuiesc și până azi compact găgăuzii, au fost deosebit de multe cazuri când maturii și copiii mureau în plină stradă și rămâneau pentru câteva zile acolo, nestrânși. Mai țin minte că unchiul Pavel a lucrat la casa de copii din s. Congaz.

Director al acestei case de copii era un rus, un fost ofițer, care își tămăduia sânguincios „rănile morale” cu mult vin moldovenesc. Făcea omul „barter” cu produsele alimentare pentru copii, schimbându-le pe vin. Din păcate, nu avem studii serioase și cunoscute pe larg despre consecințele grave ale „activităților” multor ofițeri ruși care au devenit în Moldova directori de școli, internate, case de copii și alte instituții de profil social. De-am ști câte au făcut ăștia... Directorul casei de copii din Congaz a fost totuși eliberat, în această funcție fiind numit unchiul Pavel. A angajat-o pe mamă-sa, una dintre doamnele de frunte ale Vulcăneștilor, ca... dereticătoare (nu era angajat până la ea nimeni, copiii făcând ordine). Cu alimentele care i se cuveneau lui și Bunicăi au salvat-o practic de foame și pe Mămica. Pe cea mai mică fiică, pe tanti Olga, nu au avut cum să o ajute. S-au răzbunat sovieticii măcar pe dânsa, încă o dată pentru neamul Onofrei: la numai 15 ani, de una singură, au exilat-o în Siberia. De acolo, din Siberia, i s-a tras moartea. În gerurile cele turbate siberiene tanti Olga și-a betejit picioarele. Nu, nu s-a dat bătută tanti Olga, căci a avut energie cât o stație atomică! S-a căsătorit acolo în Siberia cu arhiblajinul nenea Nicolae Vicol din Badicul Moldovenesc. Au revenit în Badicul, dar tanti Olga a făcut totul ca să revină în Vulcăneștii săi – mai aproape de soră-sa Varvara și fratele Mihai. A adus pe lume trei copii și aveau la Vulcănești o casă bună pe pământ. Dar într-o iarnă, rămasă câteva zile singură, ea nu s-a mai putut ridica pe picioarele sale bolnave rău să facă focul. Și a înghețat – așa probabil, cum ar fi dorit cei ce au dus-o în Siberia după război.

Unchiul Pavel ulterior a fost director la două școli (asta o știu cu siguranță), inclusiv într-o localitate populată preponderent de germani, localitate pe care sovieticii au „rebotzat-o” în Sofievca (tot din raionul Cahul). Iar între neamurile noastre lărgite după căsătoriile Onofreilor, ținute grămăjoară de Bunica, unchiului Pavel i-a revenit totdeauna un loc aparte. La prima aniversare a zilei de naștere a Mămicăi, care a fost celebrată în noua casă a

părinților mei, în stânga Bunicăi la masa de sărbătoare stau Mămica și Tata, iar în dreapta – fără nicio obidă pentru cineva! – unchiul Pavel cu soția lui nana Dusea. Căci primul copil din familia părinților mei, adică mie, mi-a revenit marea onoare să fiu botezat de nanul Pavel și nana Dusea. Și asta era tot o recunoaștere a rolului unchiului Pavel în ierarhia familiei Onofrei. Ba mai mult, asta avea o semnificație deosebită și pentru familia noastră. În fond, căsătoria părinților mei s-a datorat cuvântului unchiului Pavel.

Mă grăbesc să vin cu o explicație. Vorba e că Tatăl meu a fost într-un fel rugat, într-un important cabinet din capitala învățământului moldovenesc de pe atunci, să accepte să fie director al școlii de opt ani din s. Tătărăști, tot din raionul Cahul (sper să nu greșesc – asta a fost în 1950). Tatălui i s-a pus sarcina să transforme școala de opt ani din Tătărăști în școală medie. Acea școală medie se organiza pentru două sate – Tătărăști și Huluboaia, unicul sat din Moldova locuit pe atunci de cehi. Ca director de școală, în mod firesc, avea contacte foarte strânse cu secția raională învățământ. Ba mai mult, era unul dintre privilegiatii secției învățământ. Iar în sătisorul Burlacu lucra o foarte frumoasă și stăruitoare învățătoare pe nume Maria Onofrei. Și tocmai la recomandarea și chiar insistența secției învățământ, începând de la șeful secției raionale și continuând cu inspectorii și metodiștii, Tata începu să-i facă curte viitoarei mele Mămici.

Dar fără succese deosebite. Tânăra învățătoare își știa prețul! Însă nici Tata nu se lăsa cu una-cu două – continua „asaltul cetății”. Și tocmai în această situație interveni Bunica (dar se putea oare altfel). Și ea propuse să se întâlnească cu Tata ei trei – Mămica, Bunica și unchiul Pavel. Discuția a fost mai mult între cei doi bărbați. Sfatul

unchiului Pavel a fost răspicat: „Maria, sunt convins că Nicolae nu e doar deștept, cunoaște multe, dar are și mari perspective. Cred că merită să-ți legi viața cu dânsul.” Asta a fost verdictul! După care am apărut pe lume noi cei trei frați. Iată de ce pentru familia noastră unchiului Pavel și tanti Dusea le revin un rol de o importanță hotărâtoare.

Începutul vizitei lui Bunelul Cristu anume cu Crihana Veche n-a fost deloc întâmplător. Ea își avea explicația în aflarea Mămicăi și a Tăticului de o lună în Urziceni cu un an în urmă. Înainte de a pleca părinții la Bunelul Cristu, fratele Emil, care avea sub trei anișori, a fost dus la Vulcănești, în familia lui eniște Dumitru și tanti Varea. Iar eu, după ce am a fost „prelucrat” psihologic respectiv (de, părinții au fost pedagogi), am rămas în doi cu Bunelul Mihai. În luna ceea, probabil, părțile aflate în „permanent război” – adică între mine și Bunelul Mihai – și-au mai armonizat relațiile. Deși era văduv de 17 ani, Bunelul Mihai (ca orice bărbat care se respectă!) știa doar să facă ceai și să prăjească ouă. Așa că în acea lună, din punct de vedere al culinării, am dus-o cam fără variații, dar destul de bine. Mămica și Tatăl ne-au adus de la Vulcănești multă cavarma găgăuzească extrem de gustoasă, brânză, urdă de oi și alte tipuri de mâncare ce trebuia doar încălzită de Bunelul Mihai. Dar mai era un „obstacol” – eu, zbunguitul și neascultătorul, fiind elev în clasa doua. Și-mi trebuia numaidecât un observator. Iată anume această ipostază mi-a schimbat radical atitudinea mea față de Bunelul Mihai. Cititul și scrisul le deprinsesem de pe la vreo 4-5 ani. Însă cu matematica erau probleme. O dată s-au dovedit prea complicate acele exerciții de

aritmetică și l-am rugat pe Bunelul Mihai să mă ajute. Am scos-o la mal cu eforturi comune. Dar ghinion! Învățătoarea subliniase în vreo două locuri cu roșu – adică era greșit. Am protestat atunci pentru prima dată în viață, aducând argumentul cel mai puternic după mine: „Eu am făcut exercițiul ista cu ajutorul Bunelului Mihai! El nu poate să greșească, el a învățat în școala românească!” Mai târziu am înțeles că „argumentul” cu școala românească era cam riscant în acele vremuri, dar m-a salvat, probabil, faptul că Tatăl meu era totuși directorul școlii. Învățătoarea a mai verificat o dată și ne-a dat dreptate – și Bunelului, și mie. Vă închipuiți cât a crescut autoritatea Bunelului Mihai în ochii mei. Mult mai târziu aveam să înțeleg că doza de har al neamului nostru pentru științele umaniste și limbile străine vine în mare parte tot de la Bunelul meu crihănean. (Cele trei fiice ale mele cunosc de la 4, 5 până la 7, 8 limbi.)

Dar lucrurile cele mai importante aveau loc atunci la Urziceni, lângă București. Înainte de asta însă să vă spun despre unele circumstanțe ale primei întâlniri la Urziceni ale Bunelului Cristu cu părinții mei – ele mi se par foarte grăitoare. Ajunși de la București la Urziceni, părinții mei au întrebat câteva persoane din localitate cum să ajungă la casa lui Cristu Onofrei. Iată că bat la poartă. Imediat reacționează o nămilă de câine, care porni a lătra furios. Tatăl meu spunea anterior că a înțeles că acel câine era gata la orice pentru stăpânul său. Poate să fi fost din câinii ceia care păzeau oile și ciobanii de cândva. Peste un timp ieși din casă un om în vârstă, lat în spate și pornit a se încărungi. Era Bunelul Cristu. În primul rând, el se adresă câinelui:

--Gata, gata, liniștește-te, Staline! Ei îs de-ai noștri, Staline.

Vă închipuiți că cineva, la răscrucea anilor '60 ai secolului XX, într-o țară profund comunizată și înfricoșată cum era atunci România, să-și numească câinele „Stalin”. Câtă ciudă, poate chiar ură o fi avut Bunelul în el pentru tiranul Stalin care i-a rupt familia în două și l-a făcut să sufere atât de mult? Să ai în ogradă un câine pe

nume „Stalin” era mai mult decât bărbăție.

Și încă un episod ce a precedat întâlnirea propriu-zisă. Încă fiind în tren, diplomatul meu de Tată îi zise Mămicăi:

--Măi soție, măi Music (ăsta era cuvântul lui suprem de dezmiardare), ia ascultă ce-ți propun eu. S-ar putea ca Tatăl tău să se emoționeze prea mult la această întâlnire și să nu i se facă rău cumva. Hai să-l pregătim oarecum și să-i spunem cam așa: noi suntem din Moldova de peste Prut și am venit în vizită la niște rude din București. Iar în tren ne-am cunoscut cu Maria și Nicolae, care veneau la Dumneavoastră. Deoarece rudele noastre din București nu ni-au răspuns înainte de a ne porni la apelurile noastre telefonice și puteau să nu fie acasă, i-am rugat pe Maria și Nicolae să vorbească cu Dumneavoastră să ne primiți pentru o zi-două până clarificăm noi situația. Îi spunem lui tata „istoria” asta, iar când vedem că totul e în regulă, recunoaștem cine suntem cu adevărat.

Și cum intrară în ograda Bunelului, Tata începu a-i spune istoria inventată de ei. Dar cu coada ochiului el o urmărea pe Mămica. Și văzu în chipul, în ochii Mămicăi atâta dor, atâtea lacrimi, atâta nerăbdare, încât se grăbi să ducă la capăt cât mai repede „istoria”. Dar tot nu reuși! Mămica uită „de rol”, de toate și exclamă:

- Tată (de fapt, îi zise în găgăuză -- baca), eu îs fiica ta Maria! Chiar nu mă cunoști?

Și aceste cuvinte îl năruir pe muntele acela de om care mai era încă Bunelul. El întâi înlemni, apoi se uită pierdut de parcă nu știa ce să facă – să creadă că e fiică-sa sau nu? Pe urmă întinse mâinile și o cuprinse pe Mămica strâns în brațe, repetând: „Maria! Fiică-mea! Marie, fiica mea dragă!” Și o tot mângâia pe cap pe Mămica, și mai mângâia și lacrimile lui căzute pe creștetul fiicei sale.

Era primul copil al său pe care Bunelul îl văzuse după șaisprezece ani de despărțire. Șaisprezece ani de surghiun pentru dânsul în numele „eliberării sovietice”! Cum să-ți numești altfel câinele dacă nu Stalin?

Abia după un timp Bunelul se mai liniști și o întrebă pe Mămica:

- Maria, ăsta e soțul tău Nicolae?

Și nu mai așteptă răspunsul, ci îl înșfăcă pe Tata în brațe și-l strânse din răspuseri. Iar când își desfăcu Bunelul brațele, Tatăl meu, așa cum era el de „mare regizor și diplomat”, căzu încetișor în genunchi și tot căuta cu gura aer. Mai târziu aveam să înțeleg și eu de ce: îmbrățișarea Bunelului fusese atât de puternică, încât Tatălui i s-a tăiat efectiv răsufarea. Dar și-a revenit repede – că nu se putea face de răs în fața tatălui-socru cu care se pricopsise după zece ani de căsătorie doar câteva minute în urmă.

Părinții mei își aminteau de luna cea de zile din Urziceni ca de una trăită în rai. Bunelul avea o casă mare, spațioasă. Conviețuia cu o doamnă din Regat, însă nu a fost căsătorit cu dânsa oficial. Bunelul Cristu a repetat de câteva ori cu insistență un lucru când venise la Crihana: „Nici nu m-am gândit să mă căsătoresc cu ea! Maria este soția mea pe toată viața!” Bunica a auzit asta doar o dată – pentru că a stat doar o zi la Crihana când venise Bunelul Cristu. Ea a hotărât că este destul „să jertfească” doar o zi pentru dânsul. Concubina Bunelului Cristu era o foarte bună gospodină – mai ales în materie de culinarie, chiar „mai bună” decât Bunelul Mihai.

În luna ceea ambii părinți s-au rotunjit binișor. Mămica a adăugat vreo șase kilograme, iar Tata, care a avut mai toată viața o greutate stabilă, s-a făcut mai „solid” cu vreo cinci kilograme. „De vină” erau mai ales torturile pe care concubina Bunelului le făcea zilnic.

Bunelul Cristu avea un foarte bun vin. Însă mai avea și un butoiș de vreo 100 de litri de țuică românească – din caise, pere, prune. Aromatizată și ușorică - de vreo 16-18 grade (nu ca samagonul cel rusesc, tare și puturos, adus în Crihana prin 1970, care-ți lua nu doar picioarele, dar și mintea, sănătatea cu cele vreo 50-60 de grade). Și țuica asta românească a mai adăugat la capitolul „impresie” pentru Tata. Vorba e că neamul nostru (inclusiv noi, urmașii) suntem mari amatori de tărie calitativă. Păi iată, când Bunelul Cristu și concubina lui nu erau în casă, Mămica „sta de pază” ca Taică-meu să tragă un cinzeac-două de țuică.

Azi îmi amintesc cu duioșie de această ștrengărească complicitate a lor! De fapt, de ce să mă mir: Mămica avea vreo 30 de ani împliniți, iar Tata - 32. Și se simțeau tineri, liberi și atât de fericiți

căci Mămica îl recăpătase pe tatăl său, iar Taică-meu se făcu prieten cu socrul său din prima zi.

Din cele istorisite de părinții mei Bunelul Cristu avea mare autoritate în Urziceni. Am cunoscut în viață doar câteva persoane care trezesc din prima clipă respectul oamenilor fără ca ei să urmărească asta.

Este în firea lor această calitate. Bunelul Cristu era dintre aceștia. Și mai era și un exemplu incontestabil de gospodar. De multe ori când reveneau imaginar părinții mei la acea vizită, repetau cu neascunsă satisfacție internă: primarul de atunci al Urzicenilor, un om cumpătat, receptiv, inteligent, venea în fiecare vinere seara acasă la Bunelul și discutau pe îndelete problemele localității. Primarul deseori îi cerea sfatul lui Bunelul în probleme gospodărești.

Fratele Emil, după ce absolvise valoroasa Școală de Teatru „Șciukin” din Moscova, s-a aflat cu admirabila trupă teatrală a lor mai multă vreme în România și a fost și pe la Urziceni. A găsit-o și pe concubina Bunelului Cristu, care trăia într-un apartament deja. Bunelul decedase, iar Urziceni creșteau vertiginos și au fost demolate mai multe case, inclusiv cea a Bunelului Cristu. Emil a vorbit despre mai multe cu doamna. Dar nu pentru ea venise fratele, ci pentru Bunelul Cristu, pentru amintirea lui...

Că Bunica ar fi putut fi aspră de tot cu Bunelul Cristu în timpul vizitei lui, o înțelegeau mai toate neamurile noastre. Am înțeles că s-au întreprins mai multe pentru „a amortiza” acea întâlnire între ei, după 17 ani. Un semnal clar de îngrijorare copiii Bunicăi îl simțiseră un an mai înainte – la plecarea părinților mei la Urziceni. Iubitele mele tanti și alte rude, în ajunul plecării părinților mei, au decis să cumpere pentru femeia care trăia cu Bunelul Cristu ceva deosebit. Și au procurat o pălărie foarte scumpă, cu boruri late, cu floricele aplicate foarte simpatice. Dar n-au putut să ascundă cadoul de Bunica. Știți ce a făcut „Tatcher” a noastră? A pus pălăria pe o buturugă și a tăiat-o de-a mărunțelul cu toporișca!

Fiind deja matur, i-am zis Bunicăi deschis că nu mi-a plăcut acest gest al ei.

--Acum înțeleg și eu că n-a fost bine deloc ce-am făcut, manei. Dar era tare multă scârbă în mine atunci. Era negru sufletul meu. Știi, pălăria ceea tot neagră era. Frumoasă, zorzonată – poate asta și m-a enervat. Puține lucruri frumoase și plăcute am avut eu de la o vreme în viața mea, mamunu ciogiuceac...

Nu știu cât efect a avut planul de „diplomatizare” a relațiilor Bunicăi cu Bunelul Cristu, dar cunosc cu siguranță alta: Bunica chiar a doua zi după întâlnirea cu Bunelul Cristu a plecat din Crihana la nestrămutata ei baștină – la Vulcănești. Asta l-a lovit psihologic rău de tot pe Bunelul Cristu. Tot cu anii aveam să înțeleg de ce în cele vreo șapte zile cât a stat Bunelul Cristu la Crihana repeta des: „Maria este unica mea soție”, de ce îmi spunea și mie, unui puștan colea, că Bunica are tot dreptul să fie supărată pe dânsul...

Când a considerat Bunica că am ajuns și eu bărbat în toată legea și pot s-o înțeleg corect, mi-a spus ceva ce m-a zguduit și a rămas în mine ca un cutremur.

-A doua zi după ce venise Bunelul tău la Crihana, înainte de a pleca eu la Vulcănești, eu l-am chemat la o parte și i-am spus: „Cristu, nu căuta împăcare și vorbă cu mine! Nu am să te iert! De ochii lumii o să vorbesc cu tine – să creadă că suntem împăcați. Dar numai de ochii lumii...”

-De ce, Bunico? o întrebai. Doar atâtea lucruri bune mi-ai povestit despre Bunelul, despre familia voastră fericită.

-Da, manei, eu totdeauna am știut că Cristu a fost un om foarte bun și un gospodar cum mai rar găsești.

El nu se schimbă în rău după atâția ani. Știu că n-a dorit nicidecum să-și lase familia în voia sortii. Doar ca bărbat, cap de familie, trebuia să ia o hotărâre fermă și corectă mai degrabă, mai repede – ca să plecăm cu toții în Țară. Și-n asta poate nu-i vina lui cea mare. Că au mai întârziat cu plecarea din Vulcănești și alți oameni. Ce om sănătos la cap poate să-și lepede brusc o viață liniștită, o familie îndes -

tulată și unită, un sat îndrăgit? Nebun trebuie să fii să faci asta! Nu el este vinovatul principal, ci spurcăciunile astea sovietice, comuniste, ticăloșii ăștia de „eliberatori”, care ne-au alungat afară din casele noastre ca pe niște câini vagabonzi. Valeri, Valeri, ăștia nu-s oameni, ăștia sunt niște monștri cu chip de om, niște tâlhari! Ei i-au dezvățat pe găgăuzii noștri harnici să lucreze și i-au învățat să bea, să fure, să uite de mândria omenească. Scuză-mă de vorbele istea, manei, dar tu nu știi nici cât negru sub unghie cât am avut eu și copiii mei de suferit de pe urma scârboșeniilor ăștia de „eliberatori”. Mai mult din cauza lor așa și n-am putut să-l iert pe Cristu...

Așa este. Dar puține mi s-au spus despre toate câte le-au avut ei de suferit cu adevărat. Mai târziu, când am întrebat despre asta, Mămica și Tata mi-au răspuns: „Și dacă-ți povesteam, cum erai să crești tu cu atâta răutate și poate și ură în interior? Noi am dorit să vă creștem copii fericiți, și Bunica voastră – de asemenea!” Bogdaproste vouă până la pământ, scumpilor, că ne-ați apărat de atâta negreață și răutate!!!

Și am s-o scot iar în prim-plan pe Bunica. Iată cum înțelegea ea cum trebuie să acopere lipsa Bunelului Cristu și să-i ajute cu cât mai mult pe copiii ei. Cam pe la răscrucea anilor '60 ai secolului trecut patru copii ai Bunicăi concomitent construiau sau reconstruiau fundamental casele – nanu Pavel și nana Dusea, tanti Catea și unchiul Petru, eniște și tanti Varea și Tata cu Mămica. Bani – și bani mulți le trebuiau tuturor! Cu ce le putea ajuta ea – Bunica – rămasă pe drumuri? Dar ea a găsit cu ce și în acea situație! Copiii ei își construiau case și trăiau unul de altul în raze de la 40 până la 80, 90 km. Păi iată, ea circula între ei ca o suveică, cunoscând la perfecție situația fiecăruia, inclusiv cea financiară. Se făcuseră atunci reforma bănească și rubla devenise mai valoroasă.

Bunica cunoștea la cine stau fără mare necesitate 100, 200, 300 de ruble, iar cine avea la moment mare nevoie de acești bani. Ea, Bunica, asigura toată această circulație a banilor și restituirea lor. Eu nu am auzit ca părinții mei să se fi împrumutat de la cineva. Iar ei și-au construit o casă mare – cu șapte camere plus veranda! Și nu s-a liniștit cu asta Bunica. Inimioasa noastră tanti Olga și blajinul ei soț se mutaseră la Vulcănești.

Veniseră cu traiul deja la Vulcănești din „necuprinsa” Uniune mulțișori dintre cei care aveau de multă vreme slăbiciunea, molima băutului. Ei i-au molipsit de această boală cu timpul și pe mulțișori moldoveni, găgăuzi, bulgari etc. Iar via noastră de la Crihana era și mare, și productivă, așa încât părinții făceau tone de vin anual. Să vândă acel bun vin la Crihana – le era rușine. Mă rog, Tata era director de școală, Mămica – învățătoare. Soluția a găsit-o tot Bunica: „Hai să ducem vinul la Vulcănești să-l vindem! Eu m-am înțeles cu Olga, ea-i de acord.” La acea vreme acesta a fost un ajutor substanțial pentru noi, după care lucrurile au mers mult mai repede, au fost ajutate din banii ceia și alte rude.

„Tatcher”, adevărat „Tatcher”, inclusiv în plan financiar a fost Bunica mea! Iată încă un exemplu din acele vremuri. În gospodăria părintească erau vreo două sute de copaci fructiferi. Ca să nu se piardă atâta fructăraie, Bunica iar venise cu o idee: „Hai să le vindem la piața din Cahul – tot să facem un ban!” De fapt, recunosc, „soluția” asta era mai mult realizată cu participarea mea. Eu trebuia să fiu asistentul Bunicăi la transportarea fructelor spre Cahul. Însă eu deja mă uitam pe furiș la fete – și-mi era rușine să mă vadă cineva în rol de hamal și comerciant. Vă asigur, după escapadele Bunicăi cu mine la piața din Cahul, multe zeci de ruble veneau în bugetul familiei părintești. Îmi amintesc cu drag un caz foarte semnificativ pentru Bunica. După una dintre activitățile noastre comerciale ne-am pornit, ca de obicei, cu Bunica spre magazinul de produse lactate, amplasat în imediata apropiere a pieții din Cahul. Vorba e că Bunica și Mămica erau mari amatoare de cașcavaluri, produse lactate și salamuri (asta venea din preferințele gastronomice ale familiei lor de cândva). Bunica stătu în rând (eu pe poziția de observator independent) și cumpără mai multe. Doar că era (totdeauna!) foarte atentă la cântar și la prețul produsului. Ajunse să achite. Și spuse cu glas tare ca să audă femeia de la casă: „Trebuie să plătesc 29 de ruble și 69 de copeici.” Casierita zise cu ușoare note de dispreț: „Ia taci, mătușico, că eu trebuie să socot.” Și începu să bată bilele socotelniței de cândva. Apoi casierita ridică capul și o întrebă mirată pe Bunica: „Da’ de unde știi?”

La care Bunica răspunse cu aceleași note de mai sus: „Capul, capul trebuie să lucreze! Nu degetele cu care bați tu bilele celea cap în cap!” Când ieșeam din magazin casierita tot cu gura deschisă era.

În Crihana Veche, satul meu pe care îl consider cu tot sufletul de baștină, deși-s născut la Tătărăști, Bunica și Mămica, să zic așa, n-au fost acceptate completamente ca „ale satului”. Mămica a fost totuși mai aproape de ei, pentru că a învățat în clasele primare sute de copii ai crihănenilor. Și încă cum îi învăța. Am cunoscut asta, cum se zice, pe propria piele – am fost elevul Mămicăi vreo doi ani. Copiii din clasele ei de parcă făceau parte dintr-o orchestră ce-și cunoștea foarte bine partitura. Niciun copil nu avea dreptul să stea pasiv la lecțiile Mămicăi. Toți erau cu mâinile ridicate, toți participau la lecție! Iar eu stricam funcționalitatea orchestrei, fiindcă le suflam la toți – chiar dacă asta trebuia sau nu. Și atunci Mămica m-a transmis altei învățătoare – imposibil de binevoitoare Feodora Vasilevna (de, așa ne adresam lor atunci) Bevz.

Crihana mea cu școala de cândva era doar la vreo patru, cinci kilometri de Cahul. Și în fiecare primăvară veneau la practică pedagogică studentele de la Școala Pedagogică din Cahul – cea pe care o absolviseră ambii mei părinți. Au recunoscut mai multe practicante care fuseseră deja în școala noastră, că le sfătuiam pe debutante care vor veni la Crihana: „Stăruți-vă să faceți practica la Maria Cristoforovna Gaju, dacă vreți să învățați cum se lucrează.” Și încă o amintire ce o caracterizează pe Mămica ca învățătoare, amintire ce mi-a împropătat-o recent fratele Victor.

Mămica se pensionase deja de vreo doi ani, iar într-o zi se destăinui fratelui că se simte inutilă, fără prea mult sens în viața de acum. Victor, care știa de unde vine tânga, îi răspunse imediat: „Păi, Mămico, aseară sau alaltăseară a fost un grup mare de părinți care te-a rugat mult și frumos să le înveți copiii care vin în clasa întâia. Direcția școlii îi susține! Care-i problema?”

După asta Mămica a mai lucrat încă vreo șase-șapte ani învățătoare. Cele spuse însă nu înseamnă că doar Mămica era o învățătoare bună la școala de la Crihana Veche. Au fost mulți și minunați pedagogi la Crihana!

Pentru că orice român, ajuns în locul blagoslovit unde este Crihana, în căutarea unui loc mai bun de trai, nu știu dacă s-ar fi dus mai departe. Cum să pleci de aici, de lângă Prut, cu magnifica Baltă, ce l-a copleșit și pe Sadoveanu, și mai toată boema Bucureștiului din anii '30 ai secolului trecut. Cu costișele minunate pentru vii, urmate de câmpuri ca-n palme pentru a cultiva pâinica. Ei bine, mai totdeauna, când plecam cu Tata în fantastica cândva baltă de la Crihana Veche, pescarii adevărați, care trăiau din această îndeletnicire pe atunci, îi aduceau lui Tata cam o jumătate de căldare de pește și chiar mai mult, adăugând: „Iaca, de-o zeamă de pește, Nicolai Mihailovici, să nu vă probozească bulgăroaicele dumneavoastră.” Odată ne-au dat o căldare mare de raci. Când am revenit acasă (trăiam încă în casa lui Bunelul Mihai), Tata a pus racii la fiert. Racii, ca dracii, au prins a ieși din vasul respectiv și porniră prin casă. Iar „bulgăroaicele” noastre au plecat demonstrativ din casă, fiindcă - vezi mata – ele, aristocratele, nu au de gând să mănânce „tebu pustiialar” (nebunia asta). Da' voi vreți să le accepte crihănenii mei cei arhiexigenți față de tot felul de „venetici”...

Încropită din amintiri și multă dragoste, această istorie o voi finaliza tot cu amintiri. Eram ușor exaltat, deoarece primisem recent aviz că am devenit student al unei instituții superioare de învățământ din Chișinău. În acea zi de vară, Bunica îmi spuse pe un ton grav: „Te rog să mergi cu mine numaidecât la Vulcănești.” Sigur că am acceptat. Mergeam pe atunci des la Vulcănești. Mai ales că se stabiliseră o legătură foarte agreabilă cu fru -

moasa și inteligenta mea verișoară Pașica – fiica lui eniște și tanti Varea. Pașica interpretase mai multe roluri principale la vestitul ТЮЗ (Teatrul Tânărului Spectator) din Leningrad, fiind considerată o stea în devenire. Dar umiditatea sporită din Piter i-a afectat mult sănătatea și a fost nevoită să părăsească orașul de pe râul Neva.

Iar Bunica avea miile sale de legături cu Vulcănești. Pe cea la care vreau să mă refer am deconspirat-o mai târziu. Trăind ultimii ani mai mult la noi, Bunica deseori dispărea brusc în zilele de vineri de după-amiază. Iată în acea sâmbătă, când venisem la Vulcănești, avea să dezghioc această taină. Și să aud niște lucruri care m-au marcat profund pentru restul vieții. Am aflat că Bunica venea sâmbăta la Vulcănești pentru că era subotnică – adică ținea de una dintre cele mai pure credințe creștinești, de la evreiescul „sabat”. Am fost mirat tare să aflu asta, deoarece știam că neamul Dimitriu a fost unul dintre primii promotori ai credinței baptiste în Basarabia. În orice caz, Mămica și alte rude apropiate ale ei, după ce au venit timpuri mai libere pentru credință, au fost prezente și active la casele de rugăciuni ale bapțiștilor – Mămica la cea din Crihana, iar apoi aici, la Ștefan Vodă.

După slujba respectivă de la subotnici (la care n-am fost prezent), ne-am pornit cu Bunica prin centrul Vulcăneștiului, pe drumul ce duce spre Etulia. Prin zona ceea aveam o rudă de-a noastră, dar n-am intrat la dânsa, continuându-ne drumul. Chiar dacă nu era totdeauna de felul ei vorbăreață, acum Bunica tăcea de mai multă vreme. Era marcată de ceva, era chiar încrunțată rău de tot. Ceva se întâmpla cu dânsa. La un moment se opri. M-am oprit și eu. Bunica se întoarse încet cu ochii și cu tot corpul spre o casă ce se afla în stânga noastră. Era o casă deja învechită, dar oarecum mai mare decât altele de vârsta ei. Și mai era casa ceea nu știu cum – nu dărâmată sau degradată, ci delăsată. Ca și cum ar fi a nimănu. Parcă nu era suflet în casa ceea. Nu știu dacă locuia atunci cineva acolo: n-am

văzut grijă omenească pentru acea casă.

Bunica puse mâna pe umărul meu, apoi se lipi cu fruntea de umăr. Și zise cu glas stins, sugrumat de emoții:

- Asta e casa noastră, Valeriu...

-Cum asta? găsi eu să mă mir. Dar eu mi-o închipuiam complet altfel, Bunică!

-Dur, dur (așteaptă), manei. Șinde (acuși), să mă liniștesc oleacă.

I-a trebuit mai mult timp să se ogoiască. Dar nu începu să explice, ci mă întrebă:

- Ți-ai închipuit-o altfel? Da' de ce nu-ți place?

- Nu te supăra, Bunică, dar primul lucru ce l-am simțit a fost că această casă n-are suflet, e nefericită...

Bunica iar tăcu, înghiți în sec de câteva ori și, uitându-se cu ochii ei albaștri, ușor diluați de vârstă, îmi zise cu o tristețe nemărginită în glas:

- De unde suflet, de unde fericită, Valeriu dragule? Călăii iștia de „eliberatori” ne-au aruncat în stradă ca pe niște gunoi, fără să se gândească o secundă ce o să se întâmple cu familia noastră. Asta era ceva obișnuit pentru dânșii! Ei ne-au „eliberat” – și cu asta considerau că se poate îndreptăți orice nelegiuire, batjocură, înjosire a noastră, pe care ei o făceau cu rânjete pe buze.

Ca s-o sustrag cumva de la gândurile ei negre, am întrebat-o cam aiurea, deși știam răspunsul:

- Da' la ce au folosit ei casa voastră, Bunică?

- Chiar au folosit-o, manei. Au folosit casa asta ca pe o cârpă. La început a fost raiispolcom, apoi pe acesta l-au trecut în centru, după aceea au tot transmis-o altora și altora. Eu de la o vreme nu prea vin încoace. Nu pot. Mi se face inima țândări. Și începu a plânge Bunica: la început domol, iar apoi mai tare și mai tare până izbucni. Pe urmă mă trase de mânecă ca să mă uit atent la dansa și-mi zise pe un ton greu, poruncitor:

- Valeri, Valeri, promite-mi, jură-te, că n-o să fii niciodată în prietenie cu dulăii iștia de „eliberatori”! Cu tebu (acești) comunistalar, tebu rusalar! Țștia nu-s oameni, Valeri! Cu ce drept ei mi-au împrăștiat familia mea? Pe Bunelul tău – într-o parte, pe fiică-mea Liolia – în Siberia? Prin câte am trecut noi! Tu nu știi! Țștia nu-s oameni, pentru că ei nu-l au pe Dumnezeu în suflet! Jură-te, Valeri, că o să-i urăști și tu așa cum îi urăsc eu pentru toată batjocura care au

pricinuit-o familiei mele!

Apoi tăcu un timp. Se întoarse cu spatele spre casă și porni. Am mers un timp în tăcere. Apoi, de parcă amintindu-și ceva, întoarse fața spre mine și întrebă – probabil, mai mult pe sine întrebându-se decât pe mine:

- De ce s-a întâmplat așa, de ce niște venetici și-au impus atât de repede regulile lor? Eu mă gândesc la găgăuzii noștri – ei mi-s mai aproape. De ce ne-am încovoiat atât de repede mai toți, doar aveam onoare de popor, de neam? În timpul României Mari nimeni nu și-a permis să-i înjosească pe găgăuzi. Trăiam într-o țară mare, dar trăiam fiecare cu obiceiurile, cu limba, cu morala noastră. Crede-mă, manei, am văzut multă lume, dar mai harnici ca găgăuzii nu cred că sunt! Pe toate le-am pierdut! Noi, cei de vârsta mea, mai vorbim găgăuzește. Iar tinerii care cresc azi vorbesc numai rusește. Și nu pur și simplu așa, ci ei se mândresc cu asta! Tu îl ții minte pe feciorul rudelor noastre (și-mi spuse un nume pe care l-am uitat)? Bea de rupe, nu lucrează nicăieri. Mamă-sa plânge, taică-său îl ceartă, li rușine să iasă în lume, iar feciorului lor nici în cot nu-i este. S-a legat cu câțiva bețivani venetici, sau mai adăugat la ei câțiva de-ai noștri, găgăuzi... Uneori lucrează, dacă-i mai strunește miliția, dar mai mult îs cu băutul. Totuși, de ce ne-au supus ei așa de repede? Numai cu frica? Sau și noi ne-am dovedit a fi slabi? Foarte importantă, crucială întrebare. Nu numai pentru găgăuzi, ci și pentru noi, românii, care ne mai ascundem după neutrul termen „basarabeni”.

Mergând încet, ne-am amintit și de o altă rudă de-a noastră – tot găgăuz, care vreo 10-12 ani în urmă s-a comportat mult mai bărbătește - și găgăuzește! Acea rudă deținea un post mult râvnit în domeniul comerțului. După o vreme a fost trimisă la acea întreprindere din Moscova o persoană cu studii superioare. Acesta lăsase să se înțeleagă că în scurt timp va lua funcția ocupată de ruda noastră. Apoi, la un pahar de votcă, se destăinuise că, de fapt, el este trimis aici anume pentru postul de director al acelei întreprinderi,

funcție ce o deținea tot un găgăuz. Se vede că găgăuzii ceia de pe la mijlocul anilor '50 ai secolului trecut încă nu se supuseseră pe deplin. Dezvăluindu-i slăbiciunea „specialistului” moscovit pentru licorile din podgoriile Bugeacului, ei, pe rând, îl „adăpau” cam în fiecare seară. Astfel, cel care trebuia să devină director a ajuns alcoolizat să doarmă prin rondourile de flori din Vulcănești. Cel care-mi povestise mie pentru prima dată acest subiect mai adăugă cu mare satisfacție un detaliu, care se vede că-i făcea o mare plăcere: „Și unor câini vagabonzi tare le mai plăcea să ridice unul din picioarele sale din urmă pentru „a-l iriga” pe cel care n-a ajuns director.”

Ziua ceea de vară nu avea să se termine doar cu zguduitorul scenă cu monologul Bunicăi de lângă casa ei. Am revenit încet în centrul orașului – dacă țin minte bine, la câteva străzi în spatele celei mai importante clădiri din piața principală a Vulcăneștilor. Am întâlnit-o pe sora Bunicăi – veșnic zâmbăreata mătușa Sanda, pe care o cunoșteam mai demult. Dar surpriza abia urma să vină. Peste ceva timp apăru un bărbat trecut de 60 de ani, ceva mai înalt ca mine (dacă aș putea fi utilizat în calitate de „model”), dar viguros, cu umerii lați. Și zise, întinzându-mi mâna:

- În sfârșit! Tu ești Valeriu, așa? Amuș mă 'ntorc. Ieși pe poartă, lăsând-o deschisă. Apoi se întoarse cu un sac mare pe umăr (pe umăr avea pus un fel de material ca să nu-și murdărească hainele, căci în sac era făină). Pășea ușurel, parcă n-ar fi purtat nimic în spate. Lăsă sacul într-o cămară, apoi își spală mâinile la lavoarul din ogradă, se scutură pentru orice eventualitate pe cămașă și pantaloni și se așază pe un scaun lângă mine.

- Ei, dă-mi voie să mă prezint, Valeriu, băiatul cel drag al Bunică-tei. Că mi-a făcut capul baniță tot povestindu-mi despre tine. Mă numesc Iosif, sunt vărul Bunicăi tale. Și mai sunt și evreu. Nu te mira – asta e. Iar asta mai înseamnă că și tu ai sânge evreiesc în venele tale, băiatule.

Mirat și chiar contrariat l-am întrebat:

- Nu știu ce să fac – să mă bucur sau nu de asta?

- Asta deamu e treaba ta. Eu unul mă mândresc

– cu toate unele scârbe pe care le am din asta. Mi-a cucerit foarte repede simpatia nenea Iosif. Așa că nu zăbavă i-am pus o întrebare absolut nepoliticoasă.

-Nu vă supărați, nene Iosif, dar de ce pe voi unii vă numesc evrei, iar alții jidani?

Nenea Iosif nici de gând nu avea să se supere și porni a-mi explica cu bunăvoință.

--Vezi tu, Valeriu, noi, evreii, suntem un popor cu soartă deosebită. Noi am fost nevoiți să ne împrăștiem în toată lumea. Ca să înțelegi mai ușor, o să-ți spun că în timpurile tinereții mele în toată România trăiau foarte mulți evrei. Și o să-ți spun sincer că trăiau bine, deși au fost și cazuri mai puțin plăcute (aveam să înțeleg ce-a avut în vedere nenea Iosif după zeci de ani).

Dar dacă s-o spun cinstit, noi, evreii, am trăit pe contul bunăvoinței poporului român. Să știi că profesiile noastre răspândite sunt comerțul, în primul rând. Acum îți răspund direct la întrebare. Familia noastră pe timpul României Mari a avut câteva magazine în Vulcănești și în satele din apropiere. Magazine și cârciumi au avut și alți evrei. Astfel că românii cumpărau de la noi marfă. (Să nu uit să spun despre un detaliu important: cât timp am vorbit cu nenea Iosif el a folosit doar un singur termen – „românii” sau „voi, românii” cu referință directă la moldoveni.) Uneori românii veneau să cumpere cele necesare fără să aibă suma întreagă sau să n-o aibă deloc pentru marfă. În aceste cazuri îi scriam suma datoriei într-un caiet aparte. Iată, Valeriu, aici este toată diferența: eu, familia noastră, și alții ca noi luam exact suma datoriei – fără niciun procent adaos. Iar alții, de o națiune cu noi, puneau un adaos destul de mare pentru plata achitată cu întârziere. Iată de ce noi, care ne purtam onest cu românii, eram numiți evrei, iar ceilalți – jidani. Și să ții minte, nepoate: nu există neam omenesc fără gunoaie. Depinde de care sunt mai mulți – cei ca gunoaiele sau oameni adevărați. M-am întrebat de zeci, de sute de ori până acum: de unde capacitatea asta de

rezistență, de opunere a Bunicăi față de tot răul care l-a adus „eliberarea” sovietică – pe de o parte, și efortul ei neconținut de a ține permanent unită grămăjoară familia sa? Cu vârsta am înțeles răspunsul la prima întrebare: din caracterul foarte puternic, dârz al Bunicăi. Iar înțelepciunea și trista experiență de viață a ajutat-o să-și găsească unicul mod de a-și salva familia ajunsă după „eliberare” despărțită în două în mod disproporționat – cu Bunelul Cristu rămas de unul singur în partea cea mare a României, neputând să revină în Basarabia, iar partea covârșitoare a familiei sale a ajuns devastată, umilită și sărăcită de noua putere. De multe ori am ajuns la această paralelă sau comparație cu o disproporționare inversă: când unul dintre membrii familiei rămâne în Țara cea Mare, iar toți ceilalți – în atât de des sfâșiata de „eliberări” Basarabie...

Tendința Bunicăi de a ține permanent unită familia sa a găsit uneori soluții neașteptate. Într-un sfârșit de vară îmi povestise despre o găselniță de rând a ei în acest sens: „M-am gândit, manei, că am făcut o mare greșală că nu v-am învățat nici pe tine, nici pe Emil limba găgăuză. Acum îs cu sufletul împăcat. Știi de ce? L-am luat pe Victor cu mine vara asta la Vulcănești și iaca acum ascultă-ne.” Și începu o conversație destul de lungă cu fratele Victor exclusiv în găgăuză. Am rămas perplex! Știam eu că de la Bunelul Mihai suntem toți trei frați și copiii noștri cu largi posibilități spre studierea limbilor, dar să înveți o limbă doar în două luni?!

- Așa că am făcut bine, manei? mă întrebă Bunica atunci. E și limba voastră, căci sunteți, în parte, și voi găgăuzi.

Stau și mă gândesc: câți găgăuzi astfel pun astăzi această întrebare, cât de găgăuzi au rămas mulți dintre ei, dacă nu-și cunosc deloc limba?

Pe de altă parte, Bunica înțelegea și se bucura că familia ei de cândva se lărgea, se dezvoltă, obține particularități noi, nebănuite. Venisem la Crihana cu soția și prima noastră fiică, Laura, când ea avea un an și câteva lunișoare, dar vorbea mai ceva decât Europa Liberă și Vocea Americii luate împreună. Până a ne așeza la masă, Laura le copleși pe ambele bunici cu o suită de poezii, le-a mai povestit din aventurile ei. Ambele Marii nu reușeau să bage un cuvânt – erau

ochi și urechi. După ce am ospătat, Bunica Maria, cu credința ei sabat, nu-și făcea cruce, ci unise palmele sub bărbie și mulțumea Domnului pentru masă. Terminase și Laura prânzul și puse și ea palmuțele la barbă, dând din buze. Eu o atenționai pe Bunica încet: „Ia bac, manei!” („Ia-te uită, Bunică!”) Bunica înlemni: „Cum de a observat, Valeriu, că eu m-am dat la o parte?” Apoi continuă: „Peste măsură de deștept copil Laura voastră, manei, peste măsură! În viața mea n-am văzut un copil la un an să știe atâtea și să observe atâtea! E familia noastră, că e și din neamul Onofreilor Laura!”

Cu cea de-a doua fiică, Nicoleta, leoaică de zodie și de viață, Bunica tot avu o istorie. Vorba e că pe Nicoleta nu aveau cum s-o ia la grădiniță când împlini un an și jumătate, așa că am adus-o pe Bunica Maria la Căușeni – să aibă grijă de Nicoleta. Deși la vârsta ceea ei nu-i mai trebuia supraveghere – atât de independentă era. Bunica dormea în camera ei, iar diminețile deseori ne amuza. Ajunsă la 85 de ani, uneori uita pe unde a pus una din piesele garderobei sale și atunci apela la ajutorul nepoțicăi: „Nicoleta, nu știi unde a pus bunica ciorapii cei groși?” Răspunsul Nicoletei era neschimbat: „Acuși ți-i dau, Bunică!” Apoi se duceau la bucătărie și mâncau ambele mereu împăcate. Nicoleta o scotea deseori pe Bunica din casa cu multe etaje la plimbare, dar nu o prea lăsa singură – să nu se rătăcească Bunică-sa. Când veni timpul să revină la Crihana, Bunica spuse cu mândrie pentru strănepoțică: „Nicoleta, iaca taică-tău m-a adus să am grijă eu de tine, dar până la urmă tu ai avut grijă de mine!” Iar apoi se adresă mie: „Să vezi, Valeriu, ce gospodină și mamă minunată o să fie Nicoleta!” Vă asigur: nici de data asta n-a dat greș nici c-o iotă Bunica mea! Ca și în cazul Laurei. De una îmi pare rău: că n-a prins s-o vadă Bunică-mea pe cea de-a treia fiică a mea – pe Luiza-Maria (cred că înțelegeți de unde vine partea a doua a numelui).

Dar o asigur acolo, în lumea cea bună: mai are un motiv admirabil să se bucure pentru încă un urmaș demn al neamului Onofrei.

De zeci și zeci de ori am vorbit despre acea zi de sâmbătă vara, petrecută cu Bunica, cu Tata și Mămica, cu frații și unii dintre verișorii mei. Așa și stă ziua ceea în mine – ca un monument în memoria mea, ca o zi care a ridicat atâtea întrebări fundamentale, dar și m-a luminat în anumite aspecte. Căci devastatoarea discuție cu Bunica la poarta casei sale și cea care a urmat la întoarcere, precum și cele expuse de nenea Iosif atât de simplu și înțelept, au fost, de fapt, la o temă, completându-se perfect una pe alta. Căci se simțeau bine, comod, siguri în casa lor, respectați în România atât găgăuzii, cât și evreii. Dar apoi au degradat, nemilos fiind asupriți, înfricoșați, ținuti cât mai departe de carte și adevăr, găgăuzii și moldovenii. Iar când l-am întrebat pe nenea Iosif cum s-au simțit evreii în timpul puterii sovietice, el mi-a răspuns scurt și clar: „Hai să lăsăm pe altă dată tema asta. Că dacă încep a-ți povesti de cât de mult „bine” am avut parte, n-o termin până mâine...”

Atunci și mai toată viața au dat peste mine și o sumedenie de alte nedumeriri. Iată una: cum de în timpul României din perioada interbelică reprezentanții atâtor naționalități și etnii se simțeau bine, liberi, iar după „eliberare” atâția dușmani s-au iscat în această biată Basarabie? Care e izvorul învrăjbirii? Căci cu cât deveneam mai maturi, cu atât simțeam mai clar cum unele dintre rudele mele găgăuze se îndepărtau de noi. Era un proces lărgit mai ales în sudul Basarabiei pe care îl simțeam nu doar la nivel mintal, ci și oarecum fiziologic. Rețeta găsită de sovietici a fost veche cât lumea: dezbină și condu. Ei au reușit să bage în moldoveni ură față de români și de tot ce-i românesc încât e greu să spui când ne vom lecu de asta. Nu vreau să simplific lucrurile până la infinit, să dau toată vina pe ruși. Cunosce ruși care mi-s foarte dragi, alții care-s de o inteligență sclipitoare, ce-aș vrea s-o aibă cât mai mulți de-ai noștri. Cunosce ruși cu cele mai progresive concepții care au devenit și ei jertfe.

Nu-i doar în asta explicația. Trebuie s-o căutăm în noi. Poate în primul rând în noi...

Dar tot umblă după mine și se tot pune în față aceeași întrebare mare cât cerul: cum și de ce s-a întâmplat că Bunica mea Maria, găgăuzoica, cea atât de fericită cândva, cea care a iubit doar un bărbat în viața ei și a avut doar un soț, nu i-a putut ierta lui un singur lucru – o plecare fără întoarcere, dictată de niște circumstanțe, care nu depindeau de ei ambii? De Bunica Maria, care m-a iubit și mi-a înnobilat viața cât a putut, și de Bunelul Cristu cu care am fost alături doar o lună – și n-am să-l uit până nu plec din lumea asta. Este cineva care poate și e în drept să-mi răspundă la asta?...

În vara aceluiași an 1987, când în Căușeni a fost realizată o notorie activitate cultural-artistică cu largă rezonanță pentru raion, la care eu aș fi avut un anumit rol, ca într-un fel de „recompensă”, am fost numit în calitate de conducător al unui grup turistic de vreo 30 de persoane în excursie pe vreo două săptămâni în Republica Democrată Germană de pe atunci. Nu pentru că aveam tare multă minte am înțeles atunci că unificarea Germaniei era doar o chestiune de timp. Nemții sunt nemți, iar noi mai avem multe de învățat la tema „Unire”.

Întors la Căușeni, le-am telefonat părinților. Tata, înțeleptul de el, m-a lăsat să le spun despre multele și marile mele impresii, după care zise:

- Valeriu, săptămâna trecută noi am îngropat-o aici, în Crihana, pe Bunică-ta Maria...

Parcă a căzut cerul peste mine! Atunci am înțeles de ce se uita Bunica așa de atent când venisem, câteva luni în urmă, la chemarea ei. Numai ea, Bunica Maria, putea proceda așa – ea m-a chemat să se despartă de mine pentru totdeauna. M-a chemat în avans. Căci numai ea presimțea ce se va întâmpla. Ea, inegalabila mea Bunică Maria...

Fanfara municipiului Cahul

Și în acest an, de-a lungul mai multor zile Primăria municipiului Cahul a desfășurat un program special cu activități culturale, sportive și de caritate.

Șirul evenimentelor a început pe 15 noiembrie, odată cu vernisarea Expoziției de artă plastică „*Elegie Autumnală*”, ediția a IV-a la care au participat pictori atât din Republica Moldova cât și din România. Evenimentul s-a desfășurat în incinta *Palatului de Cultură „Nicolae Botgros”* și a oferit tuturor posibilitatea de a admira, în perioada 15-22 noiembrie, tablourile celor trezeci și trei de artiști talentați. Organizată fiind de către Primăria Municipiului Cahul în colaborare cu *Școala de Arte Plastice pentru Copii din Cahul*, expoziția a avut drept scop de a accentua rolul important pe care îl are arta în dezvoltarea culturii noastre.

Tot cu ocazia Hramului Orașului, s-a desfășurat o nouă ediție a Festivalului-Concurs Național de Muzică Ușoară pentru Copii și Tineri „*Steluțe Cahulene*”, ediția a VII-a. Organizat de către Centrul de Creație *Luceafărul* în colaborare cu Primăria municipiului Cahul, festivalul are drept scop descoperirea și promovarea tinerelor talente din domeniul muzicii, de a crește gradului de implicare a tinerilor în activitățile culturale din regiune.

La 19 noiembrie, cahulenii s-au bucurat de un Spectacol muzical-artistic „*Dor, doruleț*”, susținut de Ansamblul de muzică și dans popular „*Izvoarașul*” și Ansamblul folcloric „*Alțița*”. În următoarele zile s-au desfășurat și alte evenimente atractive atât pentru copii și adolescenți, cât și pentru adulți, acestea fiind competiții sportive: tenis de masă, turneul de șah, fotbalul; seara de cinema, expozițiile de păsări decorative, cât și expozițiile meșterilor populari etc.

Hramul localității sărbătorit la Cahul

21 noiembrie este o zi semnificativă nu doar pentru creștinii ortodocși care îi sărbătoresc pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, ci și pentru întreaga comunitate cahuleană, așa cum, această zi este Hramul Orașului Cahul.

Un eveniment frumos care se desfășoară anual, înainte de Hramul municipiului Cahul și care pune în valoare potențialul existent din regiune prin desemnarea și premierea acelor persoane care au adus un aport considerabil în dezvoltarea și promovarea imaginii municipiului este și Gala Laureatilor. În acest an, Gala Laureatilor a ajuns la cea de-a VIII-a ediție la care au fost nominalizate și premiate persoane din diferite domenii cum ar fi: cultură, sport, administrație publică locală și societate civilă.

Mulțumiri și aprecieri pentru munca depusă în domeniul culturii au fost adresate dlui *Rotilă Ilie Croitoru* – directorul *Filarmonicii din Cahul* și dnei *Oxana Galan* – directoarea *Căminului de Cultură, satul Cotihana*.

Au fost nominalizate dna *Svetlana Ciobanu* – Președinta A O „*Pas cu Pas Regiunea Sud*”; dna *Aurelia Fachirov* – felcer protezist, *Agenția Națională Asistență Socială*; dl *Andrei Cemîrtan* – Brigada Infanterie Motorizată „*Dacia*”, Portalul de știri *ziuadeazi.md* și *Cristina Voina* – președinta A O „*AZI*”. Nominalizați ai domeniului economic au fost: *Dumitru Dornea* – antreprenor, *Dima Pavaj SRL*; *Banca Română*, *Anatolie Gancea* – director al Sucursalei Cahul, *Banca Comercială Română Chișinău SA*. Din sectorul educațional au fost evidențiați: *Mariana Pascal* – Centrului de Dezvoltare Intelectuală pentru Copii „*Kids Academy*”; *Maria Pasat* – Centrul Educațional „*Vibe Academy*”; *Nicolae Bălcănuță* – Facultatea de Economie, Inginerie și Științe Aplicate; *Inga Hanganu* – profesoară de biologie L T „*Ioan Vodă*” din Cahul.

Pe domeniul sănătate au fost nominalizați: *Lilia Malcova* – medic cardiolog-pediatru al IMSP *Spitalul Raional Cahul* și *Gheorghe Gâscă* – medic dermatolog-cosmetolog.

Dintre sportivi s-au făcut remarcăți: *Alina Merlă* –halterofilă; *Daniela Merlă* – halterofilă; *Dionisie Vadavoi* – antrenor Sambo; *Mircea Bragagiu* – Wolf Pack BJJ; *Leonid Iacupov* – *Clubul Sportiv Pro Team* și *Clubul Sportiv de Fotbal FC Veteran-Olimp*. „Diplomele și aprecierile în cadrul Galei Laureatilor sunt pentru dedicatia și contribuția adusă comunității”, a menționat cu recunoștință primarului municipiului Cahul, dl *Nicolae Dandiș*.

Ziua de 21 noiembrie a început, semnificativ, cu serviciul divin la *Catedrala Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil*. A urmat programul festiv cu discursuri, felicitări ale oficialităților, cuvintele de mulțumire și binecuvântări ale primarului mun. Cahul, Dl *Nicolae Dandiș*. Participarea *Fanfarei Municipale Cahul* a înfrumusețat acest deosebit eveniment, locuitorii orașului având ocazia să asculte muzică de calitate în interpretarea acesteia. A fost respectată și în acest an tradiția de a omagia cuplurile aniversare care în anul curent au atins vârsta de 50, 55 sau 60 de ani în căsnicie; precum și pensionarii care au împlinit sau urmează să împlinească 80, 85, 90 sau 95 de ani. Pentru ei, Primăria municipiului Cahul a pregătit un program artistic special, oferindu-le și daruri.

Primarul municipiului Cahul Nicolae Dandiș, alături de omagiați

FUEGO la Palatul de Cultură "N. Botgros" din Cahul

Tot în această zi pentru cei mici au fost organizate distracții speciale în parcul de distracții din *Piața Independenței* iar actorii *Teatrului "B. P. Hasdeu" din Cahul* au prezentat spectacolul „*Amintiri din Copilărie*”. Pentru tinerii sportivi a fost organizată- lupta națională Trânta, iar *Muzeul Ținutului Cahul* a avut expoziții tematice.

Palatul de Cultură "N. Botgros" a fost gazda unui concert extraordinar „*Mi-a fost dor de voi*” cu invitatului special, mult îndrăgitului interpret, FUEGO.

Tot în această zi Primăria municipiului Cahul a organizat cu susținerea financiară a USAID, UE și PNUD Moldova, un concert grandios cu îndrăgiții interpreți autohtoni SATOSHI și Pasha PARFENI.

Piața Horelor din municipiu a devenit arhiplină, iar aplauzele îndelungate ale spectatorilor au încununat evenimentul justificând eforturile Primăriei municipiului Cahul de a organiza împreună cu cahulenii o adevărată sarbătoare.

Marcela Mudrenco

Mariana Hajder:
„Dacă scriu zi de zi,
înseamnă că sunt
fericită!
Dacă nu scriu într-o zi,
înseamnă că nu am
trăit iubirea!”

O fire deschisă, sociabilă și cu o poftă uriașă de viață, vorbim despre Mariana Hajder, tânăra din satul Cania, raionul Cantemir care la cei 23 de ani este autoarea a două romane „Restul e tăcere” și „Linii de dialog”. Recent, a avut loc evenimentul de lansare a unui volum de poezie „Tu, răsăritul inimii mele”, care este despre un destin dual, găsire și regăsire a sinelui. „Aidoma unui răsărit, se iscă pe cerul poetic, aduce un respiro primăvărat, în care dorul se împletește cu iubirea, durerea cu destinul și poezia cu evadarea din alb-negrul unei vieți de om”.

Marina, dacă ai avea un minut la dispoziție pentru a te prezenta în fața unei persoane necunoscute, ce i-ai spune despre tine?

Tot ceea ce i-aș putea spune acelei persoane în doar un minut este că sunt o inimă caldă, o față simplă și un suflet în care ar încăpea multă dragoste. Cred că spunând asta, aș spune de fapt multe despre mine. I-aș zâmbi acelui om, și, cred că acel zâmbet ar transmite toate cuvintele nespuse, dar simțite de acea persoană. De multe ori ceea ce vedem în fața noastră, e de ajuns pentru a simți cum e omul. În acest caz, la fel, doza de bunătate și energie pe care o am, ar face acel om să își facă o impresie și să deducă aceste calități pe care eu le posed.

Când și cum a apărut pasiunea pentru scris?

De când eram la gimnaziu îmi plăcea să scriu versuri. Evident, acele poezii erau mai copilărești, specific vârstei mele, dar care îmi plăceau profesoarei mele de limba și literatura română. Eu nu prea îmi amintesc acea perioadă, iar când mă întâlnesc profesorii, îmi amintesc primele mele evoluții încă din gimnaziu. Pasiunea pentru scris am simțit-o la vârsta de 18 ani, eram în spital și mereu scriam câte

câte o frază sau cuvânt la fereastra spitalului. Iar de atunci, mi-am adunat puterea și ambiția să scriu o carte, chiar dacă știu că a fost un drum dificil, cu încercări, acum, la 23, mă simt mândră de tot ceea ce am, sunt și ofer!

Ești studenta la Universitatea „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din orașul Cahul activitate care necesita multă concentrare și dedicație. Cât timp îți rămâne pentru scris și cum arată spațiul în care scrii?

Nu pot să îndrăznesc să spun că “scriu puțin, nu am timp pentru ceea ce îmi place”, pentru că mereu atunci când vreau să simt liniște, să am parte de odihnă, eu scriu. Și acest lucru, se întâmplă în fiecare zi, îmi fac timp pentru mine, căci fraza “nu am timp” nu o cred valabilă în cazul dat. Eu trebuie să le reușesc pe toate, pentru că vreau asta și lupt pentru visurile mele mari și care necesită multă, multă muncă. Pentru mine, scrisul înseamnă tot: de la fericire până la plâns, și invers. Îmi mulțumesc bunului Dumnezeu că sunt așa cum sunt, și, chiar dacă am și defecte, știu că ele îmi dau imbold să pot să schimb ceva, în timp, prin maturizare.

Eu știu un lucru: "Cine vrea, le reușește pe toate, cuvântul "nu pot" nu există, există "nu vreau."

Recent a avut loc evenimentul de lansarea a noului tău volum de poezie „Tu, răsăritul inimii mele” cum a luat naștere acesta?

Volumul "Tu, răsăritul inimii mele", a luat naștere din iubire, durere și putere. Iubeam, iubeam din toată inima un om. Vorbesc la trecut, fiindcă acum nu mai simt nimic, am rămas doar cu amintirile care astăzi nu mai dor, ci mângâie. Am scris această carte pe parcursul mai multor ani, unele poezii încă îi sunt dedicate OMULUI care m-a făcut să simt fluturi în stomac... Această carte era terminată, dar eram tristă că nu îmi permit financiar să o public. Într-o zi, i-am scris totuși Editurii Bestseller din Chișinău, am trimis manuscrisul meu, iar după ceva timp am primit acest răspuns: "*Mulțumim, Marina pentru interesul manifestat! Din versurile citite putem spune că ne place stilul tău de scriere și credem că lucrarea se va bucura de success la cititori*". În acel moment, nu știam cum să reacționez. M-a bucurat acest răspuns, dar, eram tristă. Știam că nu o pot publica, nu aveam acei bani care trebuiau investiți ca volumul de versuri să vadă lumina tiparului... M-am tot gândit și am analizat ce aș putea face, iar atunci am vorbit cu Doamna Marcela Mudrenco, Specialista Primăriei Municipiului Cahul de visul meu... Ea m-a ajutat și îi mulțumesc foarte mult pentru asta, îndrumându-mă să vorbesc cu Domnul Primar al Municipiului Cahul, Nicolae Dandiș. Am planificat cu Domnul Primar o întâlnire, iar Dumnealui cu o voce caldă, ca un părinte, a fost receptiv și a acceptat să mă ajute ca să îmi îndeplinesc acest vis. Îi mulțumesc Domnului Primar Nicolae Dandiș că a văzut în mine potențial, curaj și încrederea că pot! După multe eforturi și multă muncă, într-o zi am mers la Chișinău și m-am întâlnit cu Directorul Editurii Bestseller, Domnul Ion Bargan. Am vorbit despre volumul de versuri, despre cum mi-ar plăcea să arate cartea. Pe 8 iunie, 2023, a luat naștere volumul de versuri "TU, RĂSĂRITUL INIMII MELE"

Cât timp ai lucrat la această volum de poezie?

Dacă e să vorbim de profunzimea versurilor, aș zice ani de zile... Multe poezii sunt scrise încă din 2019. Dar, dacă este să vorbesc de munca depusă pentru a scoate acest volum, atunci zic că un an. La unele poezii de multe ori reveneam, altele însă au fost scrise într-o fracțiune de secundă. Știu că una din poezii a fost scrisă chiar pe scena unde m-am îndrăgostit de EL. Și așa cum inima bătea intens, am lăsat poezia așa, scrisă din emoție. Unele versuri mai mult decât le-am scris, le-au cântat sufletul. El îmi zicea ce să scriu, și așa, versurile mele au devenit opere de artă. Acum, cartea este citită de suflete care au iubit, iubesc și vor iubi!

De ce ai trecut la poezie? Ai fi putut merge pe ideea romanelor, așa cum ai deja doua publicate. Cât de grea sau, din contra, ușoară a fost aceasta trecere pentru tine?

Primele încercări de a scrie versuri au fost încă din IP Gimnaziul "Ion Creangă" din satul Cania, Raionul Cantemir, unde am și învățat, crescut și făcut primii pași spre o cale frumoasă în a fi un om de succes. Evident, scriam într-un mod mai copilărește, potrivit vârstei mele. Însă, nu avea să-mi imaginez că astăzi, la 23 de ani, voi ține în mână cele 3 cărți ale mele, de care sunt mândră. Scriu de multă vreme versuri, dar niciodată nu am fost pregătită să scot un volum de versuri, știam că mă pasionează proza. Nu a fost o trecere grea de la roman, la vers. Dimpotrivă, un vers pus acolo unde a simțit inima, m-a făcut să simt fiecare poezie din cartea "Tu, răsăritul inimii mele" ca pe o melodie plină de profunzime. Poezia pentru mine e un răsărit al inimii, așa cum și titlul este ca o dedicație pentru omul pe care-l iubim o veșnicie.

Care au fost cele mai mari provocări ale tale în scrierea și publicarea acestui volum de poezii?

Există în sufletul meu încă multe întrebări pe care i le pun adesea lui Dumnezeu. Și, de fiecare dată liniștea și capul ce îl ridic spre cerul albastru, îmi face semn că tot ce trăiesc e o binecuvântare. Acest volum de versuri s-a născut datorită inimii

mele care a iubit. M-am îndrăgostit, multe poezii sunt dedicate, multe poezii au ca motiv sensul iubirii. Azi am rămas cu amintirea. În această carte sunt și mici fragmente, căci, altfel nu aş fi putut. Am îmbinat proza cu poezia, ambele mă caracterizează, ambele îmi trezesc emoție.

“Tu, răsăritul inimii mele” este despre adâncimi, despre un destin dual, găsim și regăsim a sinelui. Cu ce ți-ai dori să rămână în minte cititorul la finalul lecturii?

Omul cât trăiește din fiecare experiență, fie ea bună sau rea, învață câte ceva. Și, așa cum știu că acest volumul a fost scris pentru fiecare copil adolescent, om matur, o să las să fie descoperită de fiecare cititor, atunci când fa face un popas printre paginile ei.

Un fragment/citat din carte în care te regăsești și de ce?

„Omului puțin îi trebuie, / Pentru a te putea iubi. / Omului puțin îi trebuie, / Pentru a te răni.” Această versuri mă caracterizează cel mai mult și nu cred că doar pe mine, pe fiecare. Aceste rânduri sunt actuale, sunt despre egoismul oamenilor, dar, în același timp, și despre bunătatea de care avem atâta nevoie.

Sursele de inspirație sunt multiple, ele fiind baza unei creații. Ce anume te inspiră pe tine?

Oamenii sunt diferiți, de aceea mii de suflete m-au inspirat până acum. Mii de povești care încă își așteaptă rândul de a fi scrise în cărți pentru multe inimi care au nevoie de o mângâiere. Oamenii care intră în viața mea sunt izvorul meu de inspirație. Dacă nu ar fi iubirea, m-aș teme de viață, spunea Grigore Vieru, iar eu zic” Dacă nu ar fi oamenii, m-aș teme să iubesc sau să sufăr.”

După experiența cărților publicate, cum îți caracterizezi stilul de a scrie?

Cuvântul DRAGOSTE, tema abordată în cele 3 cărți, e cuvântul pe care l-am scris cu grijă, gândidumă la toate poveștile trăite cu oamenii pe care i-am întâlnit. Scriu metaforic, căci e frumos să citești ceva frumos, să recitești, și, la finalul lecturii să rămâi cu unele învățăminte, sau cu un loc de reflecție. Dacă scriu zi de zi, înseamnă că sunt fericită! Dacă nu scriu într-o zi, înseamnă că nu am trăit iubirea! Iubirea e în Dumnezeu, și, mai apoi în oameni!

Ce planuri ți-ai trasat pentru viitor și ce vise ascunse mai are scriitoarea Mariana Hajder?

Un vis care am zis că nu vreau să-l mai amân este să merg la București, în România, pentru a-mi promova volumul de poezii “Tu, răsăritul inimii mele.” Acesta este un plan pe care vreau să-l realizez acum, în 2024, și, eu știu că cu ajutorul bunului Dumnezeu, acest vis se va îndeplini! Un vis ascuns pe care îl am și despre care nu prea am vorbit este visul de a merge la „Românii au talent”, și, ceea ce este interesant este că am fost telefonată de mai multe ori să merg acolo. Da, vreau să recit o poezie, sau un fragment din una din cărțile mele publicate. Vreau să lupt, vreau să ajung pe culmile succesului, nu doar aici acasă, dar și în România, dar și peste hotare. De asemenea, un scop pe care mi-l setez este ca volumul de poezii “Tu, răsăritul inimii mele”, să fie tradus măcar într-o altă limbă. Astfel, aş ști că duc poezia mai departe, căci ce am fi, noi oamenii fără puterea cuvântului divin?

A intervievat Marcela Mudrenco

Ionuț Ciubotaru: „Trăirile mele, sursa principală a fiecărui vers”

Grigore Vieru spunea: “Dacă n-ar fi iubirea, m-aș teme de viață.” Această afirmație mă îndreaptă spre cel mai blând copil, băiat demn și curajos - Ionuț Ciubotaru, un tânăr ambițios din satul Gotești, Raionul Cantemir. La doar vârsta de 19 ani și-a lansat prima sa carte, volumul de poezii intitulat „Imaginația unui adolescent”.

Ce visuri poartă un tânăr cu el în suflet? Ce înseamnă dragostea? Un cântec melodios care te alină sau o durere care te sfâșie? Ce este în imaginația unui adolescent care are atâtea visuri?

La aceste întrebări am cugetat chiar în ziua când Ionuț și-a lansat volumul de poezii.

În data de 11 decembrie 2023, a avut loc evenimentul de lansare a cărții în incinta Colegiul “Iulia Hașdeu” din Cahul, unde Ionuț Ciubotaru își face studiile. La acest eveniment a fost prezentă mama lui Ionuț, prieteni, colegi, profesori, dar și Primarul Municipiului Cahul, Nicolae Dandiș, care l-a felicit pe Ionuț urându-i perseverență, dar și răbdare; să nu se grăbească în a scoate cât mai repede mai multe cărți, ci să ia mereu sfaturi de la oamenii care i le pot da, căci, scrisul fiind un proces complex care necesită muncă, perseverență, dar, cel mai important, dragoste și dăruire!

„Acest volum de poezii este ca o fereastră către lumea mea interioară. Fiecare poem este o bucată din mine, o expresie a imaginației și a gândurilor care îmi umplu mintea și inima. În acest univers, am expus în mod deschis și sincer trăirile mele. Fiecare poezie are o semnificație profundă pentru mine. Multe dintre ele ascund în spatele cuvintelor și o lume de emoții și experiențe pe care doar cei apropiați mie ar putea să le înțeleagă în întregime. Fiecare vers este ca o piesă din puzzle-ul vieții mele interioare, iar cei care mă cunosc mai bine pot citi dincolo de cuvinte și pot descifra starea mea. În aceste poezii am încercat să îmbin experiențele mele cu sentimentele. O oglindă a diversității experiențelor de viață și a complexității ființei mele interioare. Versurile reflectă temperamentul și vulnerabilitatea mea. Sunt o modalitate de a mă exprima și de a transmite mesaje subtile sau intense în funcție de starea mea emoțională în momentul în care le-am scris. Acest volum de poezii reprezintă o călătorie personală și o descoperire continuă a trăirilor mele. Este un dar pe care îl ofer lumii, în speranța că fiecare cititor va găsi în ele o părticică din trăirile și emoțiile personale, iar cei apropiați vor descoperi nuanțele sufletului meu.”, menționează Ionuț.

Ionuț știa despre mine că sunt o fată care scrie și mi-a cerut sfatul unde să-și publice volumul?

Cum ar trebui să fie coperta cărții? I-am îndrumat încercând să-i ofer exemplul meu, căci deja am puțină experiență în arta scrisului. Așa am devenit prieteni buni, iar din data de 11 decembrie, 2023 colegi de breaslă! Ne susținem reciproc, ne ajutăm, suntem mereu gata, la orice oră, să ne întindem mâna, când simțim că avem nevoie de încurajarea celuilalt.

„Privind spre viitor, simt că scrisul va juca un rol esențial în viața mea. Este o activitate care mă conectează cu esența mea și mă împlinește într-un mod unic. Găsesc liniștea și confortul în cuvinte, iar capacitatea de a transmite idei și emoții prin intermediul scrisului este ceva ce mă pasionează profund. Cu toate acestea, văd viitorul meu și în domeniul IT. Așa cum am ales să-l studiez, îmi doresc să explorez și să contribui la inovațiile tehnologice care modelează lumea în care trăim. Fascinația mea pentru tehnologie și dorința de a înțelege cum funcționează lucrurile mă împing să mă implic în acest domeniu dinamic și plin de oportunități. Planul meu pentru viitor este să găsesc un echilibru între pasiunea pentru scris și cariera în domeniul IT. Într-un fel, văd aceste două domenii complementare. Scrisul îmi oferă expresia și creativitatea necesară pentru a comunica idei, în timp ce domeniul IT îmi va oferi oportunități de a învăța și de a contribui la inovații tehnologice care pot schimba lumea. Astfel, mă văd continuând să scriu și să explorez arta cuvintelor, în timp ce aduc contribuții semnificative în domeniul IT, contribuind la progresul și evoluția acestuia. Am convingerea că aceste două pasiuni vor defini drumul meu și mă va ajuta să aduc o perspectivă unică în cariera mea viitoare. De multe ori, recreez sau reinterpretz momente din viața mea în poezii, transformând unele experiențe în adevărate tablouri poetice. Fiecare poezie devine o călătorie în lumea mea interioară, un amalgam de trăiri și imaginație, o punte între realitate și vis” declară cu mult entuziasm eroul nostru.

“*Imaginația unui adolescent*” este un volum de versuri plin cu încărcătură emoțională, sinceră, cu rânduri care m-au făcut să amuțesc, să păstrez tăcerea și să am acea conștientizare a inimii că atunci când un om dă mai mult decât celălalt apare suferința, dezamăgirea și neliniștea sufletului.

În acest volum, Ionuț a scris despre Moldova, locul în care pentru prima dată a văzut răsăritul soarelui, iar mama sa i-a oferit mângâiere. În poezia: „Moldova”, Ionuț Ciubotaru a redat emoțiile sale într-un mod sincer: *„Dealuri și mănăstiri / Ne ascunde nordul îndepărtat, / Ca ale noastre veniri, / Să aducă pace-n sufletul curat.”*

Iubirea, în versurile lui Ionuț Ciubotaru, înseamnă renaștere, pace, credință, suflet, sacrificiu, dăruire, amalgam de stări, încununate cu armonia inimii sale, căci Ionuț a iubit, iar această iubire l-a făcut omul care este astăzi - un băiat cu visuri și dorințe! M-au impresionat versurile sale: *„Eu te-admir ca pe un soare, / Ți-am scris versuri cu tipare, / Ți-am pictat pe geam o stea, Te iubesc, regina mea!”* Cât de frumos este redat fiecare gând și fiecare cuvânt care ascunde încă multe alte tăceri nespuse...

„Anul 2024 reprezintă pentru mine un an plin de aspirații și dorințe ambițioase. Scriind cu pasiune și bucurie, vreau să creez o carte care să devină un ghid de sprijin pentru tineri, oferindu-le sfaturile și crîmpeie din înțelepciunea mea pentru a „naviga” mai ușor prin viața de adolescent. Îmi doresc ca prin cuvintele mele să pot inspira, să încurajez gândirea critică și să ofer perspective noi care să le faciliteze dezvoltarea personală și luarea deciziilor importante. Unul dintre obiectivele mele este să finalizez această carte până la împlinirea vârstei de 20 de ani. Este o provocare pe care o privesc cu entuziasm, conștient fiind de efortul și timpul pe care presupune să-l dedic finalizării acestui proiect personal. Îmi doresc ca această carte să aibă impact și să aducă lumină și înțelegere în viețile tinerilor, ajutându-i să-și descopere pasiunile, să depășească obstacolele și să se orienteze către un viitor plin de succes și împliniri personale. Sunt nerăbdător să văd cum cuvintele mele pot schimba perspectivele și contribui la creșterea și dezvoltarea unei noi generații de tineri conștienți de potențialul lor”, relatează cu speranță și plin de ambiție Ionuț Ciubotaru.

Mariana Hajder

LECȚIE DE TEATRU ȘI CONȘTIINȚĂ NAȚIONALĂ, DINCOLO DE PRUT...

BASARABIA DISCRETĂ A COPILĂRIEI MELE

Basarabia a fost totdeauna pentru mine un tărâm Prudentă, mama m-a învățat să nu vorbesc cu fascinant. Copil fiind, mama îmi povestea în șoaptă nimeni despre Basarabia, ca să nu am neazuri la despre România Mare și frații noștri înstrăinați, de școală. Iar eu, fiind pionier și copil ascultător, așa dincolo de Prut, care scriau românește cu litere am făcut, evitând acest misterios și captivant slavone. Ca să înțeleg mai bine situația, îmi citea subiect.

versuri dintr-o carte veche, scrise de Eminescu: „De la Nistru pân la mare / Vin muscalii de-a călare.”
Tot mama îmi spunea că, în 1941, tata a trecut Prutul, cu toată armata română, ca să elibereze acel pământ.

Tata era un om direct, mai puțin romantic. Când i-am cerut lămuriri, mi-a zis că el n-a vrut să elibereze pe nimeni. Și-a lăsat familia și a plecat la război pentru că așa i-a ordonat „nenorocitul de Antonescu”. Din cauza lui a făcut foame și l-au supt păduchii, în tranșee, vreme de doi ani.

De câte ori tata pronunța numele Mareșalului, urma un val de înjurături la adresa acestuia. Avea el motivele lui de supărare: „Antonescu a luat toți săracii la război, iar pe șmecheri i-a lăsat acasă, să învârtă afaceri.”

Tata nu a eliberat numai Basarabia. A trecut Nistrul, continuând să elibereze și alte teritorii. Tot așa, eliberând, tata s-a trezit departe, tocmai pe Volga. Acolo a scăpat din încercuirea sovieticilor, printr-un miracol.

În acest punct al relatării, tata lansa o salvă nouă de înjurături, de data aceasta, la adresa lui Stalin.

CURAJ LA LIMITA FRICII

Mai târziu, studiind șase ani la Lodz și Cracovia, am căpătat curaj. Comunismul polonez era mult mai tolerant. Acolo oamenii vorbeau deschis despre orice, inclusiv despre neîmplinirile lor naționale. Nu era petrecere studentescă la care să nu cântăm „Nu vom da niciodată Lwow-ul Uniunii Sovietice!”. Îi acompaniam la chitară, gândindu-mă cum aş putea adapta acest repertoriu pentru Hotin și Cetatea Albă.

În 1986, când debutasem deja editorial, la o întâlnire cu scriitori și traducători străini organizată la București, am avut ocazia să cunosc câțiva tineri poeți basarabeni, foarte talentați: Nina Josu, Arcadie Suceveanu, Valeriu Matei, cu care am schimbat cărți, dar și opinii. Atmosfera era însă grea. Orice derapaj în afara literaturii, către politică era riscant și contraindicat. Ochii și urechile regimului erau peste tot.

CUM AM PROPUS EU ÎN PARLAMENT UNIREA...

Revoluția din Decembrie m-a prins și pe mine în vârtejul ei absorbant și înălțător. Până să înțeleg ce se întâmplă în jurul meu, m-am trezit deputat în Parlamentul României. Tare m-am bucurat când am aflat că tizul meu basarabean, Valeriu Matei, ajunsese și el în Parlamentul de la Chișinău. Relațiile dintre cele două state s-au înviorat. Ne-a vizitat de mai multe ori Grigore Vieru; în plenul Parlamentului ne-a vorbit Leonida Lari. Erau mulți poeți unioniști, pe ambele maluri ale Prutului. Dacă unirea ar fi fost lăsată în seama lumii literare, ea se făcea imediat.

În 1991 am fost chemați în Aula Parlamentului, să denunțăm Pactul "criminal" Molotov – Ribbentrop, apoi să recunoaștem independența Republicii Moldova.

Încântat de noile schimbări, am luat cuvântul și am întrebat: dacă tot am denunțat Pactul, de ce să recunoaștem independența Moldovei? N-ar fi mai simplu să ne unim cu ea? Că desprinderea Moldovei s-a făcut în virtutea Pactului criminal, pe care tocmai l-am denunțat.

Logica mea fiind fără cusur, mulți colegi parlamentari au primit propunerea cu aplauze. Dar șeful meu de partid s-a cam supărat. M-a chemat la el în birou și mi-a spus că la vârsta mea ar trebui să fiu ceva mai înțelept, sau măcar oleacă mai prudent. Atunci iar mi-am adus aminte de sfatul mamei. Iar m-am speriat și iar am abandonat acest subiect periculos.

DESPRE PRIMA MEA TRECERE PESTE PRUT...

Am debutat furtunos, ca dramaturg în 1993, pe scena Teatrului „Ion D. Sîrbu” din Petroșani cu comedia amară „Hoțul cinstit”. Piesa a plăcut, s-a jucat în multe locuri din țară, inclusiv la Teatrul Național București. Această piesă îmi va permite în 2003 să trec Prutul. La recomandarea actorului basarabean Boris Melinti (care văzuse spectacolul la Petroșani) textul ajunge la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți. Deschis și cooperant, Anatol Răcilă, directorul de atunci al scenei băltene, a dispus montarea acestei piese.

Valeriu Butulescu

Firește, m-am dus la premieră, și nu singur. Am avut onoarea să fiu însoțit de regretatul teatrolog Mircea Ghițulescu.

Spectacolul a avut loc în februarie, când afară era un ger cumplit, din acelea care, vorba lui Alecsandri, „crapă ouăle de corb”. Nu știu dacă ouăle respective au crăpat sau nu, dar conducta de încălzire a teatrului a crăpat înainte de premieră. Credeam că spectacolul e compromis, însă regizorul Anatol Pânzaru mi-a spus să stau liniștit.

Într-adevăr, deși instituția părea congelată, sala mare a teatrului s-a umplut cu oameni îmbrăcați ca la Polul Nord. În Moldova, dragostea de teatru nu ține cont de vreme.

Ba, în ciuda frigului, am am văzut chiar faze fierbinți, incredibile și de neînțeles pentru românii din țară. În deschidere, din fața cortinei, a vorbit o doamnă viceprimar, rusofonă de felul ei, care, în limba sa maternă, ne-a adresat câteva cuvinte binevoitoare. Directorul teatrului a urcat pe scenă și, furios ca un leu, a strigat: „Aici, sau vorbiți românește, sau nu vorbiți deloc.”

Spectacolul a plăcut în mod deosebit. Mircea Ghițulescu l-a selectat pentru Festivalul Dramaturgiei Românești, organizat în acel an la Timișoara. Iar prestația actorilor pe scena bănățeană a fost de calitate. La gala laureaților, pentru acest text, Uniunea Scriitorilor din România mi-a decernat „Premiul pentru literatură dramatică originală”. Premiu pe care, și mai onorant pentru mine, a trebuit să-l împart frățeste cu celebrul dramaturg parizian Matei Vișniec.

UNIREA PRIN ADERARE LA UE

Acestea fiind spuse, având deja bifată trecerea Prutului, am crezut că asta a fost totul, iar episodul basarabean al existenței mele s-a consumat. Mâhnit că unirea nu s-a putut produce, m-am retras discret spre Europa de Vest, care mereu i-a atras pe români ca un magnet.

Retragerea aceasta din lumea de vis a unirii mai avea o cauză. Necazurile lui Mihai Viteazul ne arătaseră că o unire nepregătită corespunzător se poate termina rău. După aderarea României la UE am început și eu să mă maturizez, cel puțin din punct de vedere juridic. Citisem tratatele de bună vecinătate încheiate de România cu statele din jur, lucru care făcea unirea noastră cu Moldova aproape imposibilă. Ba am început să simt și inconvenientele Unirii. România nu era Germania de Vest, să acorde o mie de miliarde de mărci pentru relansarea landurilor răsăritene, după unificare. Pe vremea aceea noi făceam poduri de flori peste Prut și le trimetam fraților moldoveni cărți cu grafie latină, din acelea care nu se mai vindeau în librăriile noastre. Gesturi mai consistente nu ne permitea bugetul de stat, veșnic cu deficitul legat la brâul său tricolor. Îmi veneau în minte și alte neajunsuri, resimțite după Mica și Marea Unire. Provinciile nou alipite au fost nevoite să joace după muzica autoritară, rareori inspirată, a miticilor de la București. Mă gândeam cu groază ce va fi după noua unire în țara noastră extinsă, unde spuma politicianilor provenea din județele ei cele mai sărace și mai corupte. Apoi, eventuala schimbare a frontierei, ca urmare a unirii, ar fi creat precedente periculoase, putând încuraja revizionismul altora. E drept, pe hartă apăruse un stat nou, Kosovo, contrar celor stabilite la Helsinki. Dar Kosovo era girat de Casa Albă, nu de Casa Poporului... Așadar, unirea Moldovei cu România ridica probleme prea mari pentru două țări mici, gestionate de politicieni mărunți și oportuniști. În schimb, aderarea Moldovei la UE mi s-a părut fezabilă; ne întregea familia națională. Realizam astfel mult visata spiritualizare a frontierelor dintre cele două state

românești. Speranțele unirii prin aderarea ambelor state la UE au devenit tot mai mari. Acest demers a pus în umbră alte scenarii unioniste, unele fanteziste, cum ar fi desemnarea unui candidat unic la președinția ambelor state, repetând isprava lui Cuza Vodă. Ne-am înarmat cu răbdare și am așteptat.

MAREA ÎNTOARCERE...

Moldova a revenit pe agenda mea de lucru accidental. Cristina Bodlev, o prietenă de pe FB, originară din Cahul, îmi propune printr-un mesaj să trimit o piesă Teatrului Republican „B. P. Hasdeu” din orașul ei. Aflu de la ea că teatrul de aici, deși tânăr, e foarte ambițios, condus cu pasiune și pricepere de Gheorghe Mândru, actor și regizor.

Despre Cahul nu știam mai nimic, în afară de supliciuul lui Ioan Vodă cel Cumplit, omorât aici de turci și sfâșiat apoi de patru cămile. În toamna anului 2018 am transmis teatrului local două din piesele mele premiate: *Insula femeilor* (Premiul 1 la Festivalul Comediei Românești, 2009) și *Herghelia albastră* (nominalizată la cea mai bună piesă românească a anului 2009, la Gala Premiilor UNITER). Au urmat câteva luni bune de tăcere. Când aproape că uitasem de acest proiect, am primit un mesaj entuziast de la Cahul, semnat de directorul Mândru. Textele au fost acceptate de colectivul de actori, iar conducerea teatrului dorea să le monteze pe amândouă în primăvara anului 2019. Așa am ajuns la Cahul, asistând la cele două premiere, ambele realizate de dl. Mândru, spectacolele fiind salutate de public, dar și de critică. Pentru prestația unor actori distribuiți în aceste piese s-au făcut trei nominalizări la Premiile UNITEM (instanța supremă a teatrului din Moldova), două dintre acestea transformându-se în premii.

NOUA DACIADĂ...

Dincolo de succesul teatral, un mare câștig al venirii mele la Cahul a fost întâlnirea cu dl. Gheorghe Mândru. Am avut ocazia să cunosc

un bărbat energic, prietenos, carismatic, bun organizator, stimat și apreciat în comunitate. Preocupările sale extraprofesionale acopereau o paletă uimitor de largă, de la aviația civilă (deține un aparat ușor de zbor și o pistă privată de aterizare, amenajată în plin izlaz), până la apicultură, chitară și... istoria dacilor. Acest ultim aspect mi-a atras atenția, fiindcă mă frământa intens și pe mine. În biroul domnului director, lângă drapelul național și stindardul UE trona maiestos un dracon dacic, cu cap de lup și coadă de balaur. Am descoperit cu bucurie că amândoi împărtășim aceleași idei vizavi de originea dacică a limbii române. Aici, în Teatrul „B. P. Hasdeu” mi-am adus aminte de întrebarea sonoră a lui Hasdeu, exasperat de latinolatria Școlii Ardelene: „Unde-s dacii?” Cum să nu rezonezi cu savantul Hasdeu? În Moldova istorică, urmele romane sunt rarissime. Iar dincolo de Prut n-a călcat niciodată vreo sanda romană. Atunci cum a putut înflori aici poate cea mai pură și autentică limbă română? Cum s-a făcut aici latinizarea fără latini? Nu cumva s-a vorbit în zonă limba traco-dacilor (definit de Herodot ca cel mai numeros popor european)?

Bine, bine, să zicem că așa a fost. Administrația romană, slabă și de scurtă durată, a cuprins doar o treime din teritoriile locuite de daci. Totuși, limba română are atâtea elemente comune cu latina. Cum a fost posibil așa ceva? Răspunsul l-a dat un mare erudit, istoric de anvergură, ignorat de adepții latinizării: Nicolae Densușianu El susține că latinii și dacii s-au format ca popoare în mileniul II î.Hr, în Bazinul Dunării de Mijloc. Au avut așadar un leagăn etnogenetic comun, inclusiv limba. Desigur, pe Densușianu, fiind român de-al nostru, nu l-a luat nimeni în serios. S-a bătut în cuie ideologice teoria latinizării, care ne asigură sânge nobil roman și origine imperială. Adică exact ce-și dorea propaganda acelor vremuri. Teoria era șubredă, bazată pe fantasme. Însă arăta bine pe hârtie și, credeam noi, va închide gura istoricilor din țările vecine, care vânturau fantasmele lor.

Dar marele Momsen (singurul istoric laureat al Premiului Nobel) a arătat indubitabil că latinii au migrat în Peninsula Italică, venind din Est, despărțindu-se de frații lor traco-daci, după milenii de conviețuire. În concluzie, limba dacilor și latina erau apropiate de la origine. Nu a existat nici o latinizare. Cele două limbi au avut la bază un idiom comun, cristalizat aici încă din Epoca Bronzului. Aceasta ar fi povestea noastră adevărată.

POVESTEA NEAMULUI FRUMOS

Idea îndrăzneță de a scrie o piesă modernă, cu daci și romani, o poveste a trecutului nostru comun redesenată altfel, s-a luat atunci, în biroul domnului Mândru. Proiectul se înscria perfect în buna colaborare româno-moldavă. La Cahul, guvernul de la București a cofinanțat ridicarea unui teatru nou, superb și funcțional. Ce măreț și înălțător ar fi fost să inaugurăm noul teatru pe 1 Decembrie 2023 cu un spectacol românesc despre istoria noastră comună.

Făcându-mi se onoarea de a scrie eu această piesă mi-am convocat de urgență toate muzele, dând frâu liber imaginației, împletind comedia cu tragedia, călcând peste prejudecăți și clișee. A ieșit un text alert, dinamic, doldora de simboluri, salutat de academicianul Gheorghe Păun, care a prefațat frumos și a finanțat tipărirea lucrării. Piesa își propune să surprindă altfel Big Bang-ul nostru istoric. Întâlnirea dintre Traian și Decebal se consumă într-un registru nou, eliberat de monumentalitatea strivitoare a legendelor.

Împăratul și Regele se confruntă pe scenă, dezbate probleme existențiale, beau vin, se bat în săbii, glumesc. Forțele fiind sensibil egale, conflictul nu e ușor de tranșat. Dar, ca de atâtea ori în istoria noastră, intervine trădarea și problema se rezolvă. Într-o atmosferă mioritică vibrantă, Decebal, cu voia prietenului său Traian, își ia viața. Asediați în cetatea de scaun, tinerii daci, călăuziți de alt mit, zboară spre libertate, dincolo de munți, dincolo de Prut, folosind aripi ușoare de șindrilă, perpetuând astfel limba și obiceiurile neamului frumos.

Scenografia și costumele gândite de Andreea Melinti ne transpun în atmosfera acelor complicate vremuri. Muzica, semnată de fostul ministru al culturii Ghenadie Ciobanu, completează sonor alegoria de pe scenă. Regizorul Boris Melinti (basarabean naturalizat în România) a abordat cu pasiune și emoție acest spectacol îndrăzneț. N-a avut sarcină ușoară. Aducerea în scenă a unui Împărat Traian, viteaz dar homosexual și iubitor de vinuri, chiar dacă așa ni-l prezintă istoria antică, comportă colosale riscuri. Patriotii de meserie s-ar putea să se supere; spectatorii puritani pot să strâmbe din nas. L-am încurajat din răspuțeri pe regizor. Dacă Moldova vrea să intre în UE, trebuie să depășească aceste prejudecăți. Atitudinea față de minorități, inclusiv cele sexuale, trebuie să fie înțelegătoare. Este o condiție de aderare, monitorizată cu mult sârg de cei de la Bruxelles.

PATRIOTISM FIERBINTE LA ZERO GRADE...

Premiera absolută a spectacolului unionist și unificator „Povestea neamului frumos” era planificată, cu tâlc, pe 1 Decembrie 2023. Repetițiile au început în octombrie. Exista însă un real pericol: sala de spectacol a teatrului nou încă nu era gata. Autoritățile de la Chișinău au făcut eforturi de a termina lucrările la termenul stabilit. Din motive tehnice obiective, acest lucru nu a fost posibil. rece... Pe 30 noiembrie, când m-a preluat de la Galați, dl. Mândru, cu jovialitatea sa binecunoscută, mi-a spus că premiera va avea loc așa cum s-a stabilit, în noul teatru, de Ziua României, dar sala va fi neîncălzită. Însă nu trebuie să-mi fac probleme. Lumea va veni la spectacol... Am tăcut, amintindu-mi de premiera de la Bălți, de acum 20 ani, care a avut loc într-o sală congelată, dar arhiplină. Ba chiar am încercat să mă consolez. Sala rece se asorta cumva cu piesa, în finalul căreia sufla cumplit vântul înghețat de la miazănoapte. În seara zilei de 1 Decembrie, cahulenii iubitori de teatru au venit la sediu, îmbrăcați frumos, în ținută de iarnă.

Și-au cumpărat bilete și, înțelegători, au luat loc în scaune. Sub steagurile tricolore și unionale, spectacolul a început furtunos: replicile fierbinți și jocul dinamic al actorilor au încălzit atmosfera. În sală erau prezenți, alături de domnul primar recent reales, toate oficialitățile locale. Biserica și-a trimis reprezentanții ei, în ținută de gală; a fost prezent și consulul României la Cahul. Spre satisfacția mea, ca semn de bună conviețuire, la această manifestare profund românească au venit și spectatori rusofoni, care au aplaudat frenetic. Exact așa cum vrea Uniunea Europeană.

ȘI VITICULTURA AJUTĂ CULTURA...

Inventiv ca de obicei, directorul Mândru a mai găsit o cale de a încălzi spiritele. Deși piesa era într-un singur act, domnia sa a dispus o pauză, la sfârșitul Scenei 10. Ieșind în foaier, spectatorii au putut să bea vin fiert, din partea casei, pus la dispoziție de Podgoria Traian. Până și sponsorii erau în ton cu acțiunea dramatică.

Finalul a fost apoteotic. Chiar dacă moartea (inevitabilă) a lui Decebal a întristat spectatorii, momentul coregrafic susținut de o echipă de tineri dansatori a ridicat la nivel înalt tensiunea și emoțiile. Tinerii au dansat Ciuleandra, fluturând tricolorurile noastre înfrățite și steagul Uniunii Europene.

Spectacolul se va relua la primăvară, când soarele va rezolva problema încălzirii. Pe 27 martie (Ziua Unirii Basarabiei cu România) este programat un spectacol la București. Piesa va fi jucată și pe alte scene din Republica Moldova și România.

VALERIU BUTULESCU

UN CUIB DE RÂNDUNELE ÎN LOCUL UNDE-A FOST OGLINDA

Miere sălbatică

Lutul îl luai
din dealul înalt
de după care răsare soarele
stuful îl aduceai din balta unde soarele apune,
paie aduceai de pe miriște, apă de la fântână,
chirpicii se uscau, pereții se ridicau,
într-o vară îți făceai casă și te mutai în ea,
copiii iernau pe cuptor
unii aveau gălci,
le băgai degetul în gât și le spărgeai,
altora le creșteau aripi de înger
își luau zborul
împreună cu păsările călătoare,
apoi se auzeau goarneau
plecai la război tânăr
te întorceai cărunț
cu schije în tot corpul,
te odihneai o noapte
de fapt nu închideai un ochi
stăteai treaz
așteptând să răsară soarele de după deal
te stropeai cu apă rece
luai sapa
răscoleai pământul
puneai ceapă și usturoi
fasole și cartofi,
aveai pământ bun în grădină
orice sămânță încolțea
orice pom rodea,
nepoților le arătai acoperișul de stuf
albine zumzăiau în prăsadul de la colțul casei,
zburau de la flori până la marginea acoperișului
așa încărcate cu saci galbeni
se vârău în găurile tulpinilor
de stuf,

IRINA NECHIT

cuibul lor se vedea în acoperișul șubrezit,
veniți să gustați
miere sălbatică
strigai bucuros,
mierea lucea pe buzele lacome
mierea curgea de pe casă
mierea sălbatică
se prelingea peste un geam mic
prin care te uitai și nu mai vedeai pe nimeni
înăuntru
nici în odaie nici în tindă nici după cuptor nu era
nimeni
oamenii și umbrele lor au plecat
șoarecii și puii lor au fugit
păianjenii s-au uscat
agățați de pânzele lor,
mierea picura din streășina de stuf
parcă ploua cu miere,
acolo unde cădeau stropii dulci
ieșeau din pământ
flori sticloase flori străvezii,
pe fiecare floare se legănau
bufnițe adormite.

Pânzele

pânzele de păianjen o să le dau la o parte,
 copacii o să-i împing spre marginea câmpiei,
 ploaia să amestece frunzele galbene cu glod,
 o să-mi vâr degetele în ochii ce mă fixează
 din toate părțile,
 o să sparg bubele îngerilor
 care nu mai pot decola de durere,
 monumentele și clădirile o să le mut din loc
 apoi o să ridic o mână cât mai sus
 și așteptând să se lase noaptea
 o să prind cu oglinjoara o rază de speranță

Oglinda

Aproape

mai aproape de fața tatei
 îl sărut pe frunte ultima dată,
 o lacrimă de sânge
 i se prelinge din ochiul închis
 Aproape

mai aproape de fața mamei,
 o sărut pe obraz ultima dată,
 vântul îi smulge de sub basma
 o șuviță fără viață

S-au dus

unul după altul s-au dus
 fără ei casa

începe să se dărâme,

scări nu mai avem

ușă nu mai avem

veranda se risipește

intrarea e ca o peșteră

năpădită de brusturi

Să-i dăm la o parte

să mergem în camera cea mai luminoasă,

nu se poate să nu fi rămas

acolo sus

între geamuri

oglanda veche,

ne-au luat paturile

mesele și scaunele

covoarele cu trandafiri

ne-au luat tot

dar pe ea au lăsat-o

nu se poate să nu fi rămas

acolo sus

oglanda veche

cu ramă argintie

Aproape

mai aproape de geamurile mari,

cineva ne-a luat perdelele

cu buchete albe,

lumina miroase a brusturi,

două inimi speriate

se zbat sub tavan

un fâlfâit de aripi

un ciripit în cercuri

deasupra mea,

un cuib de rândunele

văd acolo sus,

un cuib de rândunele

în locul unde-a fost oglinda

Cine-a putut,

cine-a luat-o?

În adâncul ei au rămas

pereții cu broderii

soarele dimineții și umbrele serii

fețele tinere ale mamei și tatei

Acum zboară

două rândunele prin cameră,

se vor întoarce

în fiecare primăvară

la cuibul lor,

se vor scufunda în apele

oglinzii dispărute

aproape

tot mai aproape

de fața mea de copil.

Valul

dacă m-ar lua

dacă m-ar lua valul,

așa mă linișteam

închipuindu-mi o corabie

pe timp de furtună

și eu pe punte

așteptând valul,

dacă m-ar lua

Irina Nechit la Teatrul „B. P. Hasdeu” din Cahul

dacă m-ar lua
 și m-ar târî pe fundul mării
 apoi scufundătorii m-ar scoate la mal,
 așa îmi ziceam
 așa mă linișteam,
 și niște păstori de capre
 m-ar îngropa într-un loc înșorit
 vărsând un strop de vin
 peste bulgări,
 dar să nu fiu lăsată
 să nu fiu lăsată
 mult în pământ,
 arheologii cu pălării de paie
 să-mi caute oasele,
 să le dezgroape atent și să le dea foc,
 să toarne apoi cenușa
 într-o amforă
 pe care s-o ridice în vârful unui copac,
 o negură să se întindă atunci pe cer
 să tune și să scapere dintr-odată,
 un fulger să treacă prin tulpina copacului
 și să-l despice
 amfora să se spargă
 cioburile zburând în toate părțile,
 cenușa să se împrăștie pe coline
 fulgii negri să plutească
 deasupra văilor,
 particule de scrum să cadă în fântâni
 oamenii să bea
 și să simtă gust de cenușă pe limbă,
 așa îmi ziceam,
 așa mă tânguiam,
 așa mă linișteam.

și să-l despice
 amfora să se spargă
 cioburile zburând în toate părțile,
 cenușa să se împrăștie pe coline
 fulgii negri să plutească
 deasupra văilor,
 particule de scrum să cadă în fântâni
 oamenii să bea
 și să simtă gust de cenușă pe limbă,
 așa îmi ziceam,
 așa mă tânguiam,
 așa mă linișteam.

Ceața

Se sfârâmaseră comitetul central,
 sovietul suprem,
 sovietele sătești și sovietele orășenești,
 apărură multe partide
 vă amintiți cum se numeau?
furnica, rândunica, stejarul,
cocoșul, trandafirul, soarele,
 unii părăseau *furnica* și adevrau la *rândunica*
 alții ieșeau din *cocoșul* și mergeau cu
soarele,
 scoteam fără să vreau câte-un oftat în
 locuri publice,
 nu mă mai interesa *stejarul,*
 nu mai voiam să merg cu *soarele,*
 nu știam încotro s-o apuc,
 viitorul era în ceață,
 așa e și acum,
 numai că ceața s-a îngroșat și mi-e rușine
 să oftez
 în locuri publice.

Întâlnire cu cititorii cahuleni, decembrie, 2023

ZIUA CULTURII NAȚIONALE LA CAHUL

15 ianuarie este o zi emblematică, prin dubla ei semnificație. Această zi ne-a unit simbolic în jurul lui Eminescu! La bustul Poetului am reflectat, am recitat poeme, am adus un cuvânt de omagiu și recunoștință celui mai mare român, care ne face să fim mândri că Dumnezeu ni l-a dăruit nouă întru dăinuire!

Cultura, Cuvântul care ne zidește, Arta, Poezia sunt lucruri pe care ar trebui să le sărbătorim / trăim, prin efort spiritual, talent, curaj și dăruire, în fiecare zi. Așa cum a făcut-o Eminescu! Nu numai cu anumite ocazii. Nu există doar o zi a culturii, există cultura fiecărei zile, cultura fiecărei fapte, a fiecărui gând, a fiecărui moment trăit frumos, cu rost și cu demnitate. Cultura nu e numai spectacol, balet, festival sau distracție; cultura e felul în care ne cunoaștem pe noi înșine, felul în care rezistăm în timp, felul în care ne opunem non- culturii, pseudovalorilor, felul în care ne înțelegem potențialul și prezentăm această unicitate lumii întregi. La mulți ani tuturor celor care trăiesc și promovează Cultura Națională!

Veronica Popa

Bustul lui M. Eminescu la Cahul

Cuvântul care ne zidește

De Ziua Culturii Naționale, adolescenții din municipiul Cahul promovează lectura

Omagiu adus lui Mihai Eminescu,
15 ianuarie 2024, Cahul

